

โครงการจิตรกรรมสร้างสรรค์ความงามจากรูปแบบศิลปะทวารวดี

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปมหาบัณฑิต

สาขาวิชาทัศนศิลป์ แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญามหาบัณฑิต

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2563

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

โครงการจิตรกรรมสร้างสรรค์ความงามจากรูปแบบศิลปะทวารวดี

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปมหาบัณฑิต

สาขาวิชาทัศนศิลป์ แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญามหาบัณฑิต

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2563

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

CREATIVE PAINTING PROJECT FROM DVARAVATI ART STYLE

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Master of Fine Arts (VISUAL ARTS)
Graduate School, Silpakorn University
Academic Year 2020
Copyright of Graduate School, Silpakorn University

หัวข้อ	โครงการจิตรกรรมสร้างสรรค์ความงามจากรูปแบบศิลปะทวารวดี
โดย	แทนกมล เครือรัตน์
สาขาวิชา	ทัศนศิลป์ แผนก ก แบบ ก 2 ระดับปริญญามหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิชญ มุกตามณี

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปมหาบัณฑิต

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.จุไรรัตน์ นันทานิช)

พิจารณาเห็นชอบโดย

.....ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์นาวัน เปียดกลาง)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิชญ มุกตามณี)

.....ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

(รองศาสตราจารย์ธณฤกษ์ ทิพย์วารี)

.....ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

(รองศาสตราจารย์ลีปกร มาแก้ว)

61001203 : ทัศนศิลป์ แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญาโทบัณฑิต

คำสำคัญ : ความทรงจำร่วม, ทวารวดี, สังคมไทย

นาย แทนกมล เครือรัตน์: โครงการจิตรกรรมสร้างสรรค์ความงามจากรูปแบบศิลปะทวารวดี อาจารย์ที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์หลัก : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิชญ มุกตามณี

ตัวผู้วิจัยเริ่มต้นการสร้างสรรคจากคำถามเกี่ยวกับโบราณสถานต่าง ๆ ในจังหวัดนครปฐมที่เหลือเพียงซากปรักหักพังซึ่งไม่ได้รับความสนใจจากคนในชุมชนโดยรอบ จึงเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้วิจัยศึกษาเกี่ยวโบราณสถานเหล่านั้น

ผลจากการศึกษาพบว่าโบราณสถานในนครปฐมนั้นเป็นโบราณสถานสมัยทวารวดี อายุราว ๆ พุทธศตวรรษที่ 11 ซึ่งเป็นยุคแรกที่รับเอาพุทธศาสนาเข้ามายังดินแดนสุวรรณภูมิและเป็นต้นกำเนิดของพุทธศิลป์ในประเทศไทย ตามประวัติแล้วก่อนที่จะมาเป็นองค์พระปฐมเจดีย์ในปัจจุบันเดิมเคยเป็นสถูปเนินดินร้างสมัยทวารวดีมาก่อนและ ถูกก่อกำบังเป็นปรางค์ในสมัยสุโขทัยโดย พระมหาเถรศรีศรีธธา เป็นเชื้อสายของพ่อขุนศรีนาวนำถม ตามที่ปรากฏในจารึกหลักที่ 2 วัดศรีชุม และถูกก่อกำบังอีกรอบโดย พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 มีหลักฐานที่บ่งบอกถึงลักษณะของเจดีย์องค์เดิมถูกบรรยายไว้โดยกวีเอกในสมัยนั้นคือ สุนทรภู่ ปรากฏในนิราศพระปฐม ซึ่งตัวเจดีย์ดังกล่าวแล้วเสร็จในสมัยรัชกาลที่ 6 โบราณสถานทวารวดีถูกสถาปนาเป็นองค์พระปฐมเจดีย์ ซึ่งจะมี (Collective Memory) หรือความทรงจำร่วม ซึ่งความทรงจำร่วมนี้เองเป็นตัวที่ร้อยเรียงกลุ่มคนเข้าไว้เป็นพวกเดียวกันและความทรงจำร่วมนี้ผู้คนจะสามารถสัมผัสได้จากพิธีกรรมที่กระทำทุกปี

จากตรงนี้ทำให้ตัวผู้วิจัยได้เห็นสาเหตุที่โบราณสถานทวารวดีอื่น ๆ รอบจังหวัดนครปฐมไม่ได้รับการดูแลจากชุมชนโดยรอบเพราะว่าโบราณสถานเหล่านั้นไม่ได้มี ความทรงจำร่วม (Collective Memory) กับชุมชนและสอดคล้องกับแนวความคิดของ Maurice Halbwachs ผู้วิจัยหนังสือ On Collective Memory กล่าวไว้ว่า ความทรงจำที่ไม่สัมพันธ์กับคนหรือชุมชน เป็นเหมือนความทรงจำที่แตกสลาย นั้นจึงเป็นที่มาในการสร้างสรรค์ของตัวผู้วิจัย

จากที่มาและความสำคัญตัวผู้วิจัยจึงสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะออกมาเป็นจำนวน 3 ชุดซึ่งแต่ละชุดจะมีจุดหมายในการนำเสนอที่แตกต่างกันไป ชุดที่ 1 (On Collective Memory) ประเด็นในการนำเสนอของชุดนี้จะเป็นการตัดความทรงจำร่วมเพื่อชี้ให้เห็นถึงความไม่เชื่อมโยงกันระหว่างความทรงจำทวารวดีกับความทรงจำของชุมชนในปัจจุบัน สื่อที่ตัวผู้วิจัยใช้ในการสร้างสรรค์เป็นเทคนิคพื้นฐานทางด้านจิตรกรรมทำให้ปรากฏรูปโดยการวาดเส้นบนกระดาษ(Drawing)ด้วยเทคนิคโคลที่ใช้สื่อแทนความเคลื่อนไหวของเวลาผ่านกาลเวลาเพราะด้วยคุณสมบัติของทำถ่านชาโคลนั้นสามารถหลุดลอกได้เหมือนกับแนวความคิดของตัวผู้วิจัย แล้วลบจุดเด่นที่เป็นโบราณสถานกลางรูปออกเพื่อที่จะสื่อถึงความไม่เชื่อมโยงกับระหว่างความทรงจำร่วมของทวารวดี กับความทรงจำของชุมชนในปัจจุบัน ชุดที่ 2 (Memory in a new body) ประเด็นที่ใช้ในการสื่อสารในชุดนี้คือการเอาความทรงจำที่อยู่ในรูปประติมากรรมนูนต่ำสมัยทวารวดีมาใส่ลงในผลงานศิลปะของตัวผู้วิจัย เพื่อเป็นการรักษาความทรงจำทวารวดีให้ยังคงอยู่ต่อไป และแสดงให้เห็นว่าความทรงจำทวารวดีมีส่วนกำหนดความทรงจำของสังคมไทย ในชุดที่ 3 (The Same Memory) เป็นการสร้างสรรค์ผลงานเพื่อแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กันระหว่างความทรงจำของอดีตและปัจจุบันว่าทั้งคู่กำหนดซึ่งกันและกัน ผู้วิจัยรูปร่าง(Form)กับที่ว่าง(Space)เป็นเครื่องมือในการสื่อความหมายเพื่อที่จะแสดงให้เห็นว่าความทรงจำของทวารวดีมีส่วนกำหนดขอบเขตของสังคมไทยในปัจจุบัน และสังคมไทยก็ทำให้ความทรงจำทวารวดียังคงอยู่ ทั้งสองกำหนดซึ่งกันและกันแยกออกจากกันไม่ได้ จากข้อสรุปในตัวผลงานชุดนี้เองเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าทวารวดีมีความสำคัญต่อสังคมไทยอย่างไร

61001203 : Major (VISUAL ARTS)

Keyword : Collective Memory, Dvaravati, Thai society

MR. THANKRMOL KHRUARAT : CREATIVE PAINTING PROJECT FROM DVARAVATI
ART STYLE THESIS ADVISOR : ASSISTANT PROFESSOR DR. VICHAYA MUKDAMANEE

The researcher started his creation from the question about the ancient sites in Nakhon Pathom Province. Ruins, which did not get the attention of the surrounding community. It is an inspiration for researchers

to study those ancient sites. Results from the study showed that the ancient archaeological site in Nakhon Pathom that Tawaravadee aged around like Century 11 , which was initially embraced Buddhism came to land at Suvarnabhumi and source of Buddhist art in Thailand. According to history Before becoming Phra Pathom Chedi in the present, it used to be a stupa in the abandoned mound of Dvaravati period before and Was built over a pagoda in the Sukhothai period by Phra Maha Sangha Sri Satha Is the lineage of King Srinawanathum As shown in the second main inscription, Wat Si Chum And was built over again by King Mongkut, Rama IV, there is evidence indicating the nature of the original chedi was described by the poet Ekamai at that time, Sunthorn Phu appeared in Niras Phra Prathom. The chedi was completed during the reign of King Rama VI, the Dvaravati Archaeological Site was established as the Phra Prathom Chedi, which will have (Collective Memory) or collective memory. This collective memory is the one that ties together a group of people, and this kind of memory people can feel through the rituals performed every year.

From here, the researcher can see that the reason that the other Dvaravati archaeological sites around Nakhon Pathom are not maintained by the surrounding communities is because they are not. Joint memories (Collective Memory) with the community and aligned with the idea of Maurice Halbwachs , researcher of On Collective Memory , that memories are not connected to people or communities. Is like a broken memory That is the source of the creativity of the researcher

From the origin and importance, the researcher created 3 sets of works of art , each of which has a different purpose in presenting. Set 1 (On Collective Memory) Issues in the presentation of this series are This is a collective memory cut to point out the disconnect between the Dvaravati memories and the memories of the community today. The medium used by the researcher to create is drawing lines on paper, and the Charcoal technique is used to represent the fading of memories that have passed the time, then erase the archaeological features in the middle of the image in order to convey disconnection. And during the joint memories of Dvaravati With the memory of the community today, set 2 (Memory in a new body), the point of communication in this series is to put the collective memories in the Dvaravati relief sculpture into Researcher's artwork In order to keep the memories of Dvaravati going on It shows that Dvaravati memories play a part in the memories of Thai society in the third set (The Same Memory). It is the creation of works to show the relationship between past and

present memories that both Couples set each other Researchers shape (on Form) with the space (the Space) as a tool to convey in order to demonstrate that memories of Dvaravati the scope of Thailand today. And Thai society keeps the memories of Dvaravati still alive The two determine each other inseparable. From the conclusions in this work, it shows how important Dvaravati is to Thai society.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ โครงการจิตรกรรมสร้างสรรค์ความงามจากรูปแบบศิลปะทวารวดี ฉบับนี้สำเร็จได้เพราะได้รับคำปรึกษาและแนะนำจาก อาจารย์ทรงชัย บัวชุม ซึ่งเป็นที่ปรึกษาหลักที่คอยให้ข้อคิด แนะนำและชี้แนะแนวทางในการพัฒนาผลงานของตัวผู้วิจัย ซึ่งนับว่าเป็นกำลังใจให้ผู้วิจัยได้สร้างผลงานในหัวข้อนี้จึงขอขอบคุณมา ณ ที่นี้

เพราะทวารวดีเป็นหนึ่งในประวัติศาสตร์อุษาคเนย์ที่ยาวนานนับพันปีจึงทำให้มีประเด็นที่หลากหลาย ทำให้ในช่วงต้นของการศึกษาของผู้วิจัยอาจหลงทางและจับประเด็นในการสร้างสรรค์ไม่ได้ แต่ด้วยความกรุณาของอาจารย์จักรพันธ์ วิลาสินีกุล ที่ช่วยชี้ทำให้ตัวผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญและตัดส่วนเกินที่ไม่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์จึงสำเร็จเป็นเป็นวิทยานิพนธ์เล่มนี้

ขอขอบคุณอาจารย์ ผศ.ดร.วิชญ มุกตามณี ที่ให้คำแนะนำในด้านต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อผู้วิจัยและยังคอยกระตุ้นให้ผลงานของผู้วิจัยมีความคืบหน้า

ขอขอบคุณ แม่ กิตติพร เจริญรัตน์ คุณลุง กิตติพงษ์ เจริญรัตน์ พระอาจารย์ สุรศักดิ์โกภิกขุ ที่เลี้ยงดูตัวผู้วิจัยให้เติบโตกระทั่งจัดทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้จนแล้วเสร็จ ความดีความชอบใดที่เกิดขึ้นกับวิทยานิพนธ์นี้ขอให้อำนาจที่ผู้วิจัยได้อ้างชื่อมาทั้งหมดนี้เป็นผู้มีส่วนสร้างและทำให้เกิดขึ้นมาประกาศไว้ ณ ที่นี้

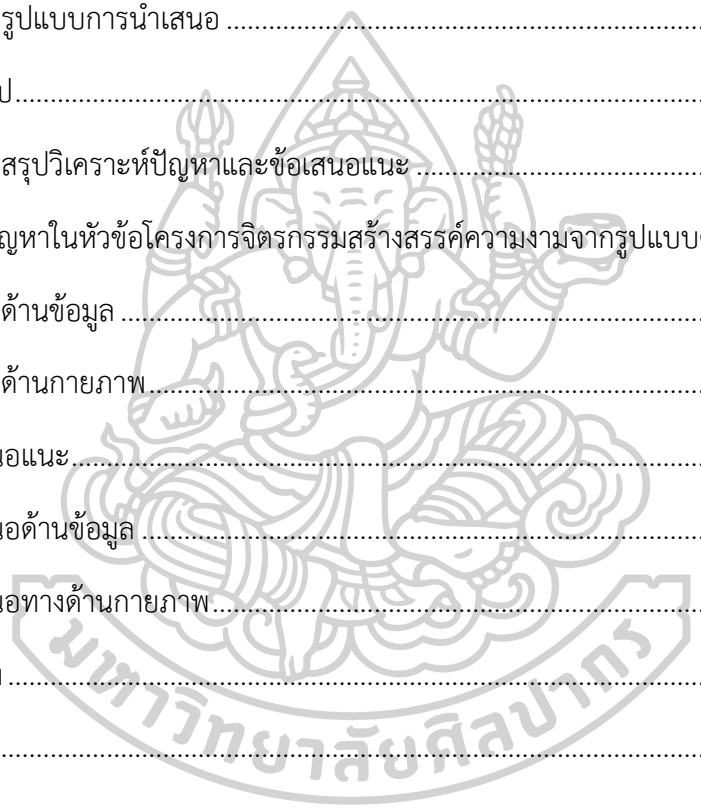
แทนกมล เจริญรัตน์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ฌ
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1. ที่มาและความสำคัญ.....	1
2. วัตถุประสงค์ในการสร้างสรรค์	2
3. เป้าหมายในการสร้างสรรค์	3
4. ขอบเขตการวิจัย	3
4.1. ศึกษาความทรงจำร่วม (Collective Memory) ของสังคมไทยที่เนื่องด้วยทวารวดี	3
4.2. ขอบเขตทางด้านการสร้างสรรค์	4
5. วิธีการวิจัย.....	4
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม/ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์.....	5
1. การเข้ามาและการมีอยู่ของทวารวดี	5
2. รูปแบบศิลปกรรมที่อธิบายมิติทางสังคม	5
2.1. ภาพยนตร์ดินเผา เครื่องใช้สอย และเครื่องประดับ	6
2.1.1. ภาพยนตร์ที่ใช้ในท้องถิ่น.....	7
2.1.2. ภาพยนตร์ที่ได้รับอิทธิพลจากภายนอก	7
2.1.3. ลวดลายบนภาชนะ	8
3. ความทรงจำร่วมด้านต่าง ๆ ที่ปรากฏในประติมากรรม	9

3.1.	ประติมากรรมแสดงลักษณะ หน้าตาของ “คน” ทวารวดี.....	9
3.2.	ประติมากรรมแสดงสถานภาพทางสังคม.....	10
3.3.	ประติมากรรม นักดนตรี.....	11
3.4.	ประติมากรรม นักโทษ.....	11
4.	ทัศนคติของผู้วิจัยเกี่ยวกับความทรงจำร่วม (Collective Memory) ในสังคมไทย.....	12
5.	วิเคราะห์ศิลปินที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้อง.....	14
5.1.	อริอุษย์ รุ่งแจ้ง.....	14
5.2.	ริญญาภัทร์ นิธิภัทรอนัน.....	16
5.3.	Bill Viola.....	17
6.	สรุปแนวทางการทดลองการสร้างสรรค้จากการศึกษาผลงานของศิลปิน.....	19
บทที่ 3	วิธีการดำเนินงานวิจัยสร้างสรรค์.....	20
1.	วิธีการดำเนินงานวิจัย.....	20
1.1.	การศึกษา.....	20
1.2.	วิเคราะห์.....	26
1.3.	การสร้างสรรค้ผลงานทัศนศิลป์.....	26
1.4.	กระบวนการสร้างสรรค้และพัฒนาผลงาน.....	30
2.	พัฒนาการในการสร้างสรรค้ผลงาน.....	30
2.1.	ผลงานชุดที่ 1 On Collective Memory.....	30
2.2.	ผลงานชุดที่ 2 Memory in a new body.....	38
2.3.	ผลงานชุดที่ 3 Same Memory.....	51
3.	สรุปการวิเคราะห์ผลงานวิทยานิพนธ์ในหัวข้อโครงการจิตรกรรมสร้างสรรค้ความงามจากรูปแบบศิลปะทวารวดี.....	58
บทที่ 4	บทวิเคราะห์ และอภิปรายผล.....	59
	ผลงานชุด On collective memory.....	59

ผลงานชุด Memory in a new body	60
ผลงานชุด Same memory	62
1. สรุปลวิเคราะห์ผลงาน	62
2. การอภิปรายผล	63
2.1. องค์ความรู้ใหม่ที่พบในหัวข้อโครงการจิตรกรรมสร้างสรรค์ความงามจากรูปแบบศิลปะ ทวารวดี 63	
2.2. รูปแบบการนำเสนอ	64
3. บทสรุป	68
บทที่ 5 สรุปลวิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอแนะ	70
วิเคราะห์ปัญหาในหัวข้อโครงการจิตรกรรมสร้างสรรค์ความงามจากรูปแบบศิลปะทวารวดี	72
ปัญหาด้านข้อมูล	72
ปัญหาด้านกายภาพ	72
ข้อเสนอแนะ	72
ข้อเสนอแนะด้านข้อมูล	72
ข้อเสนอแนะทางด้านกายภาพ	73
รายการอ้างอิง	74
ประวัติผู้เขียน	76

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 2.1 เครื่องปั้นดินเผาในท้องถิ่นทวารวดี.....	7
ภาพที่ 2.2 ภาพขณะที่ได้รับอิทธิพลจากภายนอก.....	7
ภาพที่ 2.3 ลวดลายที่อยู่บนภาชนะ.....	8
ภาพที่ 2.4 ภาพประติมากรรมแสดงใบหน้าของบุคลลสมัยทวารวดี.....	9
ภาพที่ 2.5 ประติมากรรมเล่าเรื่องยมกปาฏิหาริย์.....	10
ภาพที่ 2.6 ประติมากรรมนักรบ.....	11
ภาพที่ 2.7 ประติมากรรมชาดกประดับฐานเจดีย์.....	11
ภาพที่ 2.8 ผลงานนิทรรศการชุด 246247596249914102516...and then there were none.....	14
ภาพที่ 2.9 โครงการวิจัยศิลปะสื่อการแสดงสดทวารวดี : กรณีศึกษาจุลประโทน.....	16
ภาพที่ 2.10 The Greeting”,1995, Vido / Sound Installation.....	17
ภาพที่ 3.1 วัดพระเมรุ จังหวัดนครปฐม.....	23
ภาพที่ 3.2 จุลประโทนเจดีย์.....	24
ภาพที่ 3.3 ภาพลงพื้นที่วัดพระเมรุ.....	28
ภาพที่ 3.4 ภาพร่างจุลประโทนในอดีต.....	29
ภาพที่ 3.5 ผลงานชุดที่1 on colletive memory.....	30
ภาพที่ 3.6 ชื่อผลงาน วัดพระเมรุ ขนาด 55.5x76 cm. เทคนิค ซาโคลบนกระดาษ.....	33
ภาพที่ 3.7 ชื่อผลงาน วัดพระงาม ขนาด 55.5x76 cm. เทคนิค ซาโคลบนกระดาษ.....	33
ภาพที่ 3.8 ชื่อผลงาน จุลประโทน ขนาด 55.5x76 cm. เทคนิค ซาโคลบนกระดาษ.....	34
ภาพที่ 3.9 ชื่อผลงาน วัดพระเมรุหมายเลข 2 ขนาด 55.5x76 cm. เทคนิค ซาโคลบนกระดาษ.....	34
ภาพที่ 3.10 ชื่อผลงาน จุลประโทนหมายเลข 2 ขนาด 55.5x76 cm. เทคนิค ซาโคลบนกระดาษ..	35
ภาพที่ 3.11 ชื่อผลงาน เนินมะขาม ขนาด 55.5x76 cm. เทคนิค ซาโคลบนกระดาษ.....	35

ภาพที่ 3.12 ชื่อผลงาน เนินมะขามหมายเลข 2 ขนาด 76x106 cm. เทคนิค ซาโคลบนกระดาษ....	36
ภาพที่ 3.13 ชื่อผลงาน เนินมะขามหมายเลข 3 ขนาด 76x106 cm. เทคนิค ซาโคลบนกระดาษ....	36
ภาพที่ 3.14 ชื่อผลงาน เนินมะขามหมายเลข 4 ขนาด 76x106 cm. เทคนิค ซาโคลบนกระดาษ....	37
ภาพที่ 3.15 ชื่อผลงาน เนินมะขามหมายเลข 5 ขนาด 76x106 cm. เทคนิค ซาโคลบนกระดาษ....	37
ภาพที่ 3.16 ผลงานชุดที่สอง Memory in a new body	38
ภาพที่ 3.17 รูปประติมากรรมประดับฐานจุลประโทน	39
ภาพที่ 3.18 ชื่อผลงาน ความทรงจำสุปราระชาดก (ใหม่) ขนาด 50x56 cm. เทคนิค ซาโคลบน กระดาษ	41
ภาพที่ 3.19 ชื่อผลงาน ความทรงจำสุปราระชาดก (เก่า) ขนาด 50x56 cm. เทคนิค ซาโคลบน กระดาษ	41
ภาพที่ 3.20 ชื่อผลงาน ความทรงจำ 4 นักดนตรี (ใหม่) ขนาด 76x100 cm. เทคนิค ซาโคลบน กระดาษ	42
ภาพที่ 3.21 ชื่อผลงาน ความทรงจำนักดนตรี (เก่า) ขนาด 50x56 cm. เทคนิค ซาโคลบนกระดาษ	42
ภาพที่ 3.22 ชื่อผลงาน ความทรงจำพระยาฉันทันต์ (ใหม่) ขนาด 76x106 cm. เทคนิค ซาโคลบน กระดาษ	43
ภาพที่ 3.23 ชื่อผลงาน ความทรงจำพระยาฉันทันต์ (เก่า) ขนาด 50x56 cm. เทคนิค ซาโคลบน กระดาษ	43
ภาพที่ 3.24 ชื่อผลงาน นักรบ (ใหม่) ขนาด 76x106 cm. เทคนิค ซาโคลบนกระดาษ.....	44
ภาพที่ 3.25 ชื่อผลงาน นักรบ (เก่า) ขนาด 50x56 cm. เทคนิค ซาโคลบนกระดาษ	44
ภาพที่ 3.26 ชื่อผลงาน กัจจปาวทาน (ใหม่) ขนาด 76x106 cm. เทคนิค ซาโคลบนกระดาษ	45
ภาพที่ 3.27 ชื่อผลงานกัจจปาวทาน(เก่า) ขนาด 50x56 cm. เทคนิค ซาโคลบนกระดาษ.....	45
ภาพที่ 3.28 ชื่อผลงาน สุรูปชาดก (ใหม่) ขนาด 76x106 cm. เทคนิค ซาโคลบนกระดาษ.....	46
ภาพที่ 3.29 ชื่อผลงานชื่อผลงาน สุรูปชาดก (เก่า) ขนาด 76x106 cm. เทคนิค ซาโคลบนกระดาษ ขนาด 50x56 cm. เทคนิค ซาโคลบนกระดาษ.....	46
ภาพที่ 3.30 ชื่อผลงาน หัสติง (ใหม่) ขนาด 76x106 cm. เทคนิค ซาโคลบนกระดาษ	47

ภาพที่ 3.31	ชื่อผลงาน	หัตถ์ดิง (เก่า)	ขนาด 50x56 cm.	เทคนิค	ซาโคลบนกระดาษ	.....	47
ภาพที่ 3.32	ชื่อผลงาน	ไมตรีกันยะกะ (ใหม่)	ขนาด 76x106 cm.	เทคนิค	ซาโคลบนกระดาษ	.....	48
ภาพที่ 3.33	ชื่อผลงาน	ไมตรีกันยะกะ (เก่า)	ขนาด 50x56 cm.	เทคนิค	ซาโคลบนกระดาษ	.....	48
ภาพที่ 3.34	ชื่อผลงาน	ศยามกะ (ใหม่)	ขนาด 76x106 cm.	เทคนิค	ซาโคลบนกระดาษ	.....	49
ภาพที่ 3.35	ชื่อผลงาน	ศยามกะ (เก่า)	ขนาด 50x56 cm.	เทคนิค	ซาโคลบนกระดาษ	.....	49
ภาพที่ 3.36	ภาพการติดตั้งผลงานชุดที่ 3	Same Memory				.....	53
ภาพที่ 3.37	ภาพการติดตั้งผลงานชุดที่ 3	Same Memory				.....	53
ภาพที่ 3.38	ภาพการติดตั้งผลงานชุดที่ 3	Same Memory				.....	54
ภาพที่ 3.39	ภาพการติดตั้งผลงานชุดที่ 3	Same Memory				.....	54
ภาพที่ 3.40	ชื่อผลงาน	ความทรงจำทับซ้อน(วัดพระเมรุ)	ขนาด 152x212 cm	เทคนิค	สื่อผสม	.....	55
ภาพที่ 3.41	ชื่อผลงาน	ความทรงจำทับซ้อน(ราชบุรี)	ขนาด 120x150 cm	เทคนิค	สื่อผสม	.....	56
ภาพที่ 3.42	ชื่อผลงาน	ความทรงจำทับซ้อน(คูบัว)	ขนาด 120x150 cm	เทคนิค	สื่อผสม	.....	56
ภาพที่ 3.43	ชื่อผลงาน	ความทรงจำทับซ้อน(พระปฐมเจดีย์)	ขนาด 29x29 cm	เทคนิค	สื่อผสม	.....	57
ภาพที่ 3.44	ชื่อผลงาน	ความทรงจำทับซ้อน(วัดธรรมศาลา)	ขนาด 29x42 cm	เทคนิค	สื่อผสม	.....	57
ภาพที่ 4.1	ผลงานชุดที่สอง	Memory in a New Body				.....	61
ภาพที่ 5.1	ประติมากรรมประดับบานจูลประโทน	เรื่องสุรูปชาติก				.....	72

บทที่ 1

บทนำ

1. ที่มาและความสำคัญ

ก่อนที่มนุษย์จะสร้างลายลักษณ์อักษร มนุษย์ได้สร้าง อดีต ของตนเองผ่านความทรงจำกลุ่มทางสังคม ทุกกลุ่มได้สร้างและสถานปนา ความทรงจำร่วม (Collective Memory) ขึ้นมาเพื่อยึดโยงพวกพ้องทั้งหมดให้อยู่ร่วมกัน ความทรงจำร่วมของสังคมจะเชื่อมต่อกับกิจกรรมของคนทุกกลุ่มในสังคมนั้น ๆ เราจะรับรู้ความทรงจำร่วมได้จากพิธีกรรมที่เป็นประเพณี พระปฐมเจดีย์เป็นเจดีย์ที่มีความสำคัญและมีประวัติยาวนานแห่งหนึ่งในประเทศไทย องค์พระปฐมเจดีย์ถือว่าเป็นสัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความเจริญรุ่งเรืองของพุทธศาสนาในประเทศไทย ตามประวัติแล้ว ก่อนที่จะมาเป็นองค์พระปฐมเจดีย์ในปัจจุบันเดิมเคยเป็นสถูปเนินดินร้างสมัยทวารวดีมาก่อนและ ถูกก่อกำบังเป็นปราสาทในสมัยสุโขทัยโดย พระมหาเถรศรีศรีทธา เป็นเชื้อสายของพ่อขุนศรีนาวนำถม ตามที่ปรากฏในจารึกหลักที่ 2 วัดศรีชุม และถูกก่อกำบังอีกครั้งโดย พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 มีหลักฐานที่บ่งบอกถึงลักษณะของเจดีย์องค์เดิมถูกบรรยายไว้โดยกวีเอกในสมัยนั้นคือ สุนทรภู่ ปรากฏในนิราศพระปฐม ซึ่งตัวเจดีย์ดังกล่าวแล้วเสร็จในสมัยรัชกาลที่ 6 พร้อมกับการฟื้นฟูศิลปกรรมแบบทวารวดีขึ้นใหม่โดยสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ เป็นการผสมผสานระหว่างรูปแบบศิลปกรรมพื้นถิ่นเดิมกับองค์ความรู้ทางด้านตะวันตก จะเห็นได้จากสะพานเจริญศรัทธา หรือ โบสถ์วัดพระปฐมเจดีย์ เป็นการสร้างสิ่งปลูกสร้างสมัยใหม่ซึ่งยังคงลวดลายที่มีเอกลักษณ์แบบทวารวดี ซึ่งนี่เป็นการตอกย้ำว่าองค์พระปฐมเจดีย์นี้เป็นสัญลักษณ์ที่อธิบายถึงความเจริญรุ่งเรืองของสังคมไทยที่มีรากเหง้าที่ยาวนานนับพันปี

โบราณสถานอื่นในรุ่นเดียวกัน เช่น วัดพระเมรุ จุลประโทน พระประโทนเจดีย์ เนินวัดพระงาม หรือ โบราณสถานวัดธรรมศาลา กลับไม่ถูกอ้างอิงในประวัติศาสตร์ที่ยาวนานหรือความทรงจำร่วม (Collective Memory) ของสังคมไทย จึงเป็นที่มาในการศึกษาของผู้วิจัย ที่จะหาความหมายจากรูปสัญลักษณ์หรือวิถีปฏิบัติที่มีอยู่ตั้งแต่สมัยทวารวดีและยังคงมีอยู่ในสังคมไทยปัจจุบัน เพื่อสร้างงานศิลปะที่แสดงถึงความหมายใหม่ตามยุคสมัย ซึ่งปรับมาจากแก่นความหมายเดิมเพื่อให้สอดคล้องกับสังคมไทยในปัจจุบัน โดยอ้างอิงหลักฐานทางโบราณคดีที่มีการค้นพบประติมากรรมนูนต่ำประดับที่ฐานของจุลประโทนเจดีย์ เป็นเรื่องราวที่สะท้อนให้เห็นถึงคำสอนที่ใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิต จริยธรรม ศีลธรรม รวมไปถึงวิถีปฏิบัติ ของคนในสังคมสมัยทวารวดี เช่น เรื่องพระเจ้าสุริยวงศา แสดงให้เห็นถึงข้อดีของการฟังธรรมและการให้ทาน หรือเรื่องไมตรีกันยกะที่แสดงโทษของการอกตัญญู และความสำคัญของศีล 5 ที่ปรากฏในเรื่อง สุปารกะ จากเรื่องราวของ

ชาดกที่ปรากฏที่จุลประโทนเจดีย์จะเห็นว่าในสมัยทวารวดีมีข้อปฏิบัติทางพุทธศาสนาแบบเดียวกับสังคมไทยในปัจจุบัน นี่ทำให้เราเห็นสิ่งที่เรียกว่าความทรงจำร่วม (Collective Memory) ระหว่างอารยธรรมทวารวดีกับสังคมไทย

ในสมัยก่อนแผ่นดินสุวรรณภูมิ (ประเทศไทย) นี้ถูกเรียกว่า ทวารวดี ซึ่งมีความหมายว่า ประตูที่ดี ความหมายของประติมากรรมประดับฐานจุลประโทนเจดีย์ส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวการอวดตบของพระโพธิสัตว์ และเกี่ยวข้องกับการเดินทางค้าขายซึ่งสอดคล้องกับชื่อทวารวดี ในแง่ภูมิศาสตร์ที่ตั้งของดินแดนทวารวดีนั้นเป็นเมืองท่ารับสินค้าจาก อินเดีย จีน มลายู นั้นเป็นสาเหตุที่ทำให้ทวารวดีนี้มีสภาพสังคมแบบเปิดและพร้อมที่รับเอาเทคโนโลยี ในที่นี้อาจหมายถึงวิธีการก่อสร้างอาคารหรือศาสนสถานต่าง ๆ รูปแบบศิลปกรรม หรือแม้กระทั่งศาสนา เพราะศาสนาเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้สังคมของชุมชนดั้งเดิมในแถบนี้เปลี่ยนแปลงไป ถึงแม้ว่าบริเวณนี้จะเป็นเส้นทางการค้าระหว่างจีนกับอินเดีย แต่สำหรับเรื่องของศาสนา จะมีที่มาจากทางอินเดียเป็นสำคัญ หลายอย่างที่ชี้ถึงการรับอารยธรรมจากภายนอกเข้ามาและเริ่มสร้างงานที่เป็นของตัวเอง

ประติมากรรมนูนต่ำชาดกหลายเรื่องชี้ให้เห็นว่าวิถีปฏิบัติของคนในสมัยทวารวดีนั้นยังสืบทอดมาจากสังคมไทยในปัจจุบัน ซึ่งความสัมพันธ์ในแง่มรดกกล่าวถึงความสัมพันธ์ในแง่มรดกทางเมืองด้วย นั่นคือการที่สังคมมีจิตสำนึกหรือมีความทรงจำเกี่ยวกับอดีตร่วมกัน ผลที่เกิดขึ้นก็คือความทรงจำดังกล่าวได้เข้ามากำหนดกฎระเบียบทางสังคม (Social Order) และเป็นหลักสำหรับความประพฤติของผู้คน รวมไปถึงประเพณี พิธีกรรม เช่น เรื่องศีล 5 หรือการกรวดน้ำที่มีปรากฏในชาดกและยังสืบทอดมายังสังคมไทย นับเป็นจุดสำคัญที่ทำให้เห็น อดีต ผ่านความทรงจำร่วม (Collective memory) เชื่อมโยงระหว่างอารยธรรมทวารวดีกับสังคมไทย ในมิติของหลักคำสอนทางพุทธศาสนา แนวปฏิบัติในพุทธกิจ แนวคิดด้านการเปิดรับอารยธรรมภายนอก รูปแบบศิลปกรรม เทคโนโลยีวัสดุพื้นบ้าน สะท้อนอยู่ในประติมากรรมนูนต่ำประดับฐานเจดีย์จุลประโทนนับซึ่งเป็นสื่อเก่าที่กำลังเลือนหายไป ประติมากรรมนูนต่ำอาจสื่อไม่ถึงความเข้าใจของคนในสังคมยุคปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงอยากจะนำความหมายแบบทวารวดีที่ปรากฏในประติมากรรมนูนต่ำมาเล่าเป็นผลงานศิลปะที่แสดงความหมายใหม่ตามยุคสมัย ซึ่งปรับปรุงมาจากฐานความคิดแบบเดิมเพื่อให้สอดคล้องกับสังคมในปัจจุบัน

2. วัตถุประสงค์ในการสร้างสรรค์

2.1. ศึกษาหาความหมายของรูปสัญลักษณ์สมัยทวารวดีที่มีความทรงจำร่วม (Collective Memory) กับสังคมไทยและสร้างเป็นผลงานศิลปะร่วมสมัยเพื่อชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างอารยธรรมทวารวดีกับสังคมไทย

2.2. เพื่อตีความความหมายของรูปสัญลักษณ์สมัยทวารวดีขึ้นมาใหม่แล้วนำมาสร้างเป็นผลงานศิลปะร่วมสมัยเพื่อเชื่อมโยงระหว่างอารยธรรมทวารวดีกับสังคมไทย

3. เป้าหมายในการสร้างสรรค์

3.1. ได้สร้างงานศิลปะร่วมสมัยที่อธิบายถึงความทรงจำร่วม (Collective Memory) กั้นระหว่างอารยธรรมทวารวดีกับสังคมไทย

3.2. ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับความหมายของรูปสัญลักษณ์สมัยทวารวดีที่ถูกหลงลืมแล้วมาตีความใหม่

4. ขอบเขตการวิจัย

ศึกษาประวัติศาสตร์ศิลปะไทยเพื่อหาทรงจำร่วม (Collective Memory)

ศึกษาประวัติศาสตร์ศิลปะสมัยทวารวดีเพื่อหาความทรงจำร่วม (Collective Memory)

4.1. ศึกษาความทรงจำร่วม (Collective Memory) ของสังคมไทยที่เนื่องด้วยทวารวดี

4.1.1. ศึกษาหลักคิดตามคำสอนทางพุทธศาสนา

4.1.2. ศึกษาวิถีปฏิบัติในพุทธกิจ

4.1.3. ศึกษาแนวคิดด้านการเปิดรับ และการติดต่อกับสังคมภายนอก

4.1.4. ศึกษารูปแบบศิลปกรรม

4.1.5. ศึกษาผลงานของ ธิญญาภัทร์ นิธิภัทรอนัน ผู้วิจัยศึกษาการตีความความหมายประติมากรรมนูนต่ำประดับฐานจุลประโชน ซึ่งเป็นความรู้แบบเก่ามาสร้างสรรค์การเคลื่อนไหวของร่างกาย (Performance) เป็นสื่อร่วมสมัย

4.1.6. ศึกษาผลงานของ อริญชัย รุ่งแจ้ง ผู้วิจัยศึกษาแนวความคิดที่หยิบยกวัตถุทางประวัติศาสตร์แล้วนำมาสร้างเป็นผลงานศิลปะร่วมสมัยโดยสร้างวัตถุทางประวัติศาสตร์ขึ้นมาใหม่โดยเปลี่ยนวัสดุเพื่อเป็นการตัดออกจากความทรงจำร่วม (Collective Memories) และกลายเป็นวัตถุร่วมสมัยได้ในที่สุด

4.1.7. ศึกษาผลงานของ Bill viola ผู้วิจัยศึกษาถึงขั้นตอนการนำเอารูปจิตรกรรมเก่ามาตีความและสร้างเป็นผลงานร่วมสมัย

4.2. ขอบเขตทางการสร้างสรรค์

- 4.2.1. สร้างสรรค์ผลงานศิลปะเป็นจำนวน 3 ชุด
- 4.2.2. นำเสนอด้วยวิธีการจัดวางจิตรกรรมวาดเส้นเพื่อสื่อความหมาย
- 4.2.3. ชุดที่ 3 นำเสนอโดยการใช้เครื่องฉายภาพเพื่อสื่อความหมาย

5. วิธีการวิจัย

เป็นวิจัยเชิงคุณภาพที่ต้องอาศัยการตีความ

5.1. หาข้อมูลเกี่ยวกับแนวความคิดเรื่องความทรงจำร่วม (Collective Memory) เพื่อที่จะอธิบายว่า อดีต ในสมัยทวารวดีมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับสังคมไทยอย่างไรเก็บข้อมูลทางประวัติศาสตร์ศิลปะไทยสมัยทวารวดีเพื่อหาความทรงจำร่วม (Collective Memory) ที่ยังมีอยู่ในสังคมไทยศึกษารูปแบบศิลปกรรมสมัยทวารวดีที่ได้รับอิทธิพลจากอินเดียสะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบสังคมที่เปิด และมีการติดต่อกับโรคนอก ศึกษาเทคโนโลยีที่เข้ามาพร้อมกับการค้าขายกับต่างประเทศเพื่อที่จะเปรียบเทียบให้เห็นว่าได้มีการรับและนำมาพัฒนาต่อให้เข้ากับบริบทของตนเองศึกษาประติมากรรมประดับฐานจุลประโทนเจดีย์เพื่อหาหลักคิดตามคำสอนทางพุทธศาสนา

5.2. หาแนวปฏิบัติในพุทธกิจว่าสมัยทวารวดีที่คงอยู่ในสังคมไทยเพื่อที่จะเป็นข้อบ่งชี้ว่าสังคมไทยกับทวารวดีนั้นมีความทรงจำร่วม (Collective Memory) กัน ในเรื่องของศีล 5 ที่เป็นแนวทางการปฏิบัติของพุทธศาสนิกชน ซึ่งเป็นการกำหนดกฎระเบียบทางสังคม (Social Order)

5.3. นำข้อมูลประติมากรรมประดับฐานจุลประโทนมาหาความหมายและเปรียบเทียบกับสังคมไทยในปัจจุบันว่าอะไรคือสิ่งที่เหมือนหรือแตกต่างกับสมัยทวารวดีเพื่อตีความเป็นความหมายใหม่ที่ร่วมสมัยเพื่อสร้างเป็นผลงานศิลปะ

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม/ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์

1. การเข้ามาและการมีอยู่ของทวารวดี

เมื่อผ่านยุคก่อนประวัติศาสตร์เข้าสู่ยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ มีหลักฐานที่ชัดเจนด้านงานช่างทางศาสนาเป็นของดินแดนที่ชื่อ “ทวารวดี” อารยธรรมทวารวดีมีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 12-16 รูปแบบศิลปกรรมส่วนใหญ่สร้างขึ้นในพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท (หินยาน) ในแ่งภูมิศาสตร์ดินแดนทวารวดีตั้งอยู่ทางอยู่ทางทิศตะวันตกของอิศวรปุระ (ประเทศกัมพูชา) และทางทิศตะวันออกของศรีเกษตร (ประเทศพม่า) จึงหมายถึงดินแดนไทยในปัจจุบัน¹ ทวารวดีนั้นตั้งอยู่ในจุดที่เรียกได้ว่าเป็นศูนย์กลางทางการค้าและได้มีการค้าขายกับ อินเดีย จีน ซึ่งการเป็นศูนย์กลางทางการค้านั้นทำให้สังคมทวารวดีมีลักษณะสังคมแบบเปิด ศิลปกรรมสำคัญของช่วงเวลานี้ได้แก่รูปเคารพที่เข้ามาพร้อม ๆ กับการติดต่อค้าขายกับโลกภายนอก เพราะศาสนาเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้สังคมของชุมชนดั้งเดิมในแถบนี้เปลี่ยนแปลงไป ถึงแม้ว่าบริเวณนี้จะเป็นเส้นทางการค้าระหว่างจีนกับอินเดีย แต่สำหรับเรื่องของศาสนา จะมีที่มาจากทางอินเดียเป็นสำคัญ² มีการขุดพบพระพุทธรูปรุ่นเก่าในเขตประเทศไทยหลายชิ้น จากตัวอย่างของ รูปแบบ แนวความคิด และเทคนิคการสร้างแสดงถึงรูปแบบศิลปะกรรมจากอินเดียแบบอมราวดี คุปตะ และปาละ กลุ่มชนชาวทวารวดีมีพัฒนาการอย่างเห็นได้ชัด สังเกตได้จากศิลปกรรมหลายอย่างที่ชี้ถึงการรับอารยธรรมจากภายนอกเข้ามา และเริ่มสร้างงานที่เป็นของตัวเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานที่มีความเชื่อทางศาสนา จากหลักฐานที่ค้นพบอาจกล่าวได้ว่าในแถบเมืองอู่ทองหรือนครปฐมน่าจะเป็นแหล่งรับอารยธรรมเข้ามา และปรับให้เข้ากับบริบทของตัวเองก่อนบริเวณอื่น เมืองนครปฐม (นครชัยศรี) เป็นเมืองที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในอารยธรรมทวารวดี เป็นเมืองที่พบศาสนสถานที่สำคัญและมีขนาดใหญ่กว่าที่อื่น เช่น เจดีย์องค์เดิมของพระปฐมเจดีย์ เจดีย์พระประโทน เจดีย์จุลประโทน เจดีย์วัดพระเมรุ เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบประติมากรรมสำคัญขนาดใหญ่อีกมาก เช่น พระพุทธรูป ภาพเล่าเรื่องในพระพุทธศาสนา เป็นต้น

2. รูปแบบศิลปกรรมที่อธิบายมิติทางสังคม

แม้ว่าอารยธรรมทวารวดีจะเสื่อมถอยลงมานานแล้ว แต่ก็ยังมีมรดกที่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะหลักฐานทางด้านงานศิลปกรรมที่แสดงให้เห็นถึงความรุ่งเรือง นั่นคือพระพุทธรูปทวารวดีที่

¹ ศ.ดร. สันติ เล็กสุขุม. **ประวัติศาสตร์ศิลปะไทย (ฉบับย่อ)**. สำนักพิมพ์เมืองโบราณ นนทบุรี.

² ศ.ดร. ศักดิ์ชัย สายสิงห์. **ศิลปะทวารวดี วัฒนธรรมทางศาสนายุคแรกเริ่มในดินแดนไทย**. สำนักพิมพ์เมืองโบราณ นนทบุรี.

ยังมีการกราบสักการะในฐานะตัวแทนของพระพุทธเจ้า นั่นคือพระพุทธรูปนั่งห้อยพระบาททั้ง 5 องค์ หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า พระศิลาขาว พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ที่มีผู้นับถือศรัทธาเป็นจำนวนมากอันเนื่องมาจากความเก่าแก่ของพระพุทธรูป จากตรงนี้จะเห็นว่าถึงแม้อารยธรรมทวารวดีจะเสื่อมถอยลงไปแล้วแต่ก็ยังมีวัตถุทางประวัติศาสตร์ที่ยึดโยงระหว่างอดีตกับปัจจุบันอยู่เรียกว่า ความทรงจำร่วม (Collective Memory) ซึ่งความทรงจำร่วมนี้จะเชื่อมต่อกับกิจกรรมของคนในสังคม นอกจากงานประติมากรรมที่เป็นรูปเคารพ ยังพบประติมากรรมรูปบุคคลที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะหน้าตาของคนทั่วไป และแสดงให้เห็นถึงภาพชีวิตความอยู่ สังคม ประเพณี และวัฒนธรรมในสมัยทวารวดีได้เป็นอย่างดี เช่น การละเล่น ดนตรี เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ ทรงผม รวมทั้งภาพชาวต่างชาติที่แสดงให้เห็นถึงการติดต่อกับโลกภายนอกด้วยประติมากรรมเหล่านี้พบในลักษณะที่เป็นดินปั้นประดับอาคาร และเป็นส่วนประกอบของภาพเล่าเรื่องใน ศาสนสถาน เช่น ซาดก จากงานประติมากรรมที่เป็นรูปบุคคลทั่วไปไม่ใช่รูปเคารพนี้จึงมีหลายสิ่งหลายอย่างที่เราสามารถศึกษาได้ เพราะไม่เคร่งครัดในกฎเกณฑ์ของรูปเคารพ โดยแสดงให้เห็นหน้าตาของคนพื้นเมืองความงามหรือสุนทรียศาสตร์ ตลอดจนความคิดสร้างสรรค์ของช่าง ในงานประติมากรรมดินเผาและปูนปั้นประดับศาสนสถานที่ปรากฏอยู่ ส่วนใหญ่ประดับที่ฐานของอาคาร น่าเสียดายเป็นอย่างยิ่งที่งานประติมากรรมนั้นถูกทิ้งร้างเป็นเวลานาน ทำให้ชำรุดสูญหายไปตามกาลเวลา เท่าที่เหลือหลักฐานให้ศึกษาได้มีอยู่เพียงไม่กี่แห่งเท่านั้น โบราณสถานที่สำคัญที่สุดและเป็นที่รู้จักกันดี คือ เจดีย์จุลประโทน จังหวัดนครปฐม เหตุที่เจดีย์นี้ยังเหลือหลักฐานให้ศึกษาได้มากเนื่องจากการสร้างทับกันอย่างน้อยสามครั้ง และรูปปั้นน้อยชิ้นในที่สุดจึงยังเหลือให้ศึกษาได้ ซึ่งเรื่องราวที่นิยมสร้างเป็นเรื่องที่รู้จักกันในสมัยทวารวดี แต่ในสมัยปัจจุบันอาจไม่รู้จักรั้ว ดังนั้นประติมากรรมประดับฐานจุลประโทนจึงเปรียบเหมือนกระจกสะท้อนให้เห็นถึงพิธีกรรม ความเชื่อ วิถีปฏิบัติ ของคนในสังคมทวารวดี

2.1. ภาชนะดินเผา เครื่องใช้สอย และเครื่องประดับ

นอกเหนือจากประติมากรรมที่เป็นหลักฐานที่แสดงมิติทางสังคมแล้วยังมี ภาชนะ เครื่องใช้ และเครื่องประดับ ของชาวทวารวดีที่สะท้อนถึงมิติทางสังคมได้ ภาชนะดินเผาเป็นหลักฐานทางด้านโบราณคดีที่สำคัญที่สุดประเภทหนึ่ง ที่แสดงให้เห็นถึงการมีกิจกรรมและพัฒนาการของมนุษย์ในแต่ละยุคสมัย ความหนาแน่นของชุมชน รวมทั้งการติดต่อแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับโลกภายนอก ขอบเขตของการใช้หลักฐานด้านภาชนะดินเผานั้นมีอยู่หลายอย่าง เช่น เทคโนโลยีทางการผลิต บ่งบอกว่าเป็นภาชนะดินเผาเนื้อหยาบ (Earthenware) ผลิตขึ้นอย่างง่าย ๆ รู้จักผลิตใช้มาตั้งแต่ก่อนประวัติศาสตร์ เนื้อเครื่องดินค่อนข้างแกร่ง จนไปถึงเนื้อหิน (Stoneware) ในยุคหลัง ๆ เทคโนโลยีสูงขึ้นมีการสร้างเตาที่สามารถควบคุมอุณหภูมิในระดับสูง นอกจากนั้นยังมีลวดลายซึ่งในแต่ละยุคจะมีวิวัฒนาการที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับเทคนิคการผลิต รวมทั้งอิทธิพลของลวดลายที่รับมาจากภายนอก

2.1.1. ภาชนะที่ใช้ในท้องถิ่น

ภาพที่ 2.1 เครื่องปั้นดินเผาในท้องถิ่นทวารวดี

กลุ่มนี้เป็นวัตถุที่พบมากที่สุดแหล่งโบราณสมัยทวารวดีเป็นรูปแบบที่พบได้ทั่วไป เน้นเรื่องการใช้งานในชีวิตประจำวันทั่วไป เช่น หม้อ จาน ชาม เป็นต้น เทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิตแบบง่าย ๆ เช่น การขึ้นรูปด้วยแท่นหมุน อาจประดับลวดลาย เช่น ลายเชือกทาบ ลายจุด-ขีด ลายประทับ ลายเครื่องจักสาน เป็นต้น ซึ่งลวดลายแบบนี้มีการทำมาแล้วตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์

2.1.2. ภาชนะที่ได้รับอิทธิพลจากภายนอก

ภาพที่ 2.2 ภาชนะที่ได้รับอิทธิพลจากภายนอก

ภาชนะที่ได้รับอิทธิพลจากภายนอก ได้แก่ ภาชนะที่มีลักษณะพิเศษ เช่น ทรงสูง คอคอด และมีพวย ซึ่งเรียกว่า กุณฑี (Kundi) หม้อพรมน้ำ ตะเกียงคอยาว ทั้งรูปแบบและวิธีการทำสามารถเปรียบเทียบได้กับอิทธิพลที่เข้ามาจากภายนอก

2.1.3. ลวดลายบนภาชนะ

ภาพที่ 2.3 ลวดลายที่อยู่บนภาชนะ

ลวดลายบนภาชนะที่ปรากฏอยู่โดยทั่วไปนั้น เป็นพัฒนาการจากรูปแบบเดิมที่มีมาอยู่ก่อนแล้วตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ เช่น ลายเชือกทาบ ลายขูด-ขีด ลายประทับ ลายเครื่องจักสาน เป็นต้น การทำลวดลายบนภาชนะนอกจากจะทำเพื่อความสวยงามแล้ว ยังมีส่วนช่วยให้การจับภาชนะนั้นไม่ลื่นหลุดมือ ซึ่งลวดลายที่เกิดขึ้นใหม่เป็นอิทธิพลที่ได้รับมาจากภายนอก เช่น การแกะลวดลายลงบนแม่แบบที่เป็นแผ่นไม้หรือแผ่นหินแล้วนำไปประทับลงบนภาชนะ เท่าที่พบหลักฐานได้แก่ ลายบุคคลเคลื่อนไหวในท่าต่าง ๆ รูปสัตว์ รูปดอกไม้ ลายก้านขด ซึ่งส่วนใหญ่จะประดับอยู่ในกรอบสี่เหลี่ยม บริเวณไหล่ของภาชนะ ประเภทไหโดยรอบ นอกจากนี้ยังมีลวดลายที่เป็นสัญลักษณ์ลงบนพื้นผิวต่าง ๆ เช่น ศรีวิไล สวัสดิการ วัชระ หม้อปุณณภู (หม้อน้ำแห่งความอุดมสมบูรณ์) และรูปสัตว์ที่เป็นสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนา เช่น ช้าง ม้า สิงห์ โค หงส์ เป็นต้น รูปสัญลักษณ์เหล่านี้ น่าจะมีอิทธิพลจากทางอินเดีย นอกจากนี้ยังพบเทคนิคการเขียนสีลงบนภาชนะแต่ไม่ได้แพร่หลายมากนัก ทั้ง ๆ ที่เป็นเทคนิคที่รู้จักกันดีในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะแหล่งโบราณคดีที่มีชื่อเสียงที่สุดแห่งหนึ่งคือ บ้านเชียง เท่าที่พบหลักฐานในสมัยทวารวดี มีเพียงการเขียนลายเส้นขนานซึ่งอาจสัมพันธ์กับศิลปะคุปตะของอินเดีย จึงกล่าวได้ว่าลวดลายใหม่ที่เกิดขึ้นในศิลปะทวารวดีได้รับอิทธิพลจากอินเดียพร้อมกับอิทธิพลทางศาสนาและศิลปะที่ปรากฏในงานสถาปัตยกรรมและประติมากรรม

3. ความทรงจำร่วมด้านต่าง ๆ ที่ปรากฏในประติมากรรม

3.1. ประติมากรรมแสดงลักษณะ หน้าตาของ “คน” ทวารวดี

ภาพที่ 2.4 ภาพประติมากรรมแสดงใบหน้าของบุคคลสมัยทวารวดี

ความทรงจำร่วมด้านอื่น ๆ นอกจากเรื่องศาสนาที่ปรากฏในประติมากรรมสมัยทวารวดี ก็ยังมี การค้นพบประติมากรรมรูปบุคคลเป็นจำนวนมากในแหล่งโบราณคดีสมัยทวารวดี ทำให้สามารถรับรู้ลักษณะหน้าตาของ คน ในสมัยทวารวดีได้ว่าเป็นอย่างไร ยกตัวอย่างเช่นรูปปั้นดินเผาพบที่เมืองโบราณนครปฐม เมืองอู่ทอง เมืองคูบัว และเมืองลพบุรี ซึ่งเป็นกลุ่มโบราณสถานในกลุ่มภาคกลางมี หน้าตาแบบเดียวกัน และอาจสรุปได้ว่าเป็นลักษณะของชาวพื้นเมืองในสมัยนั้น มีลักษณะคือ หน้ากลมแป้น ตากลมโต จมูกค่อนข้างใหญ่ ปลายแบน ปากแบะเล็กน้อย ขอบปากหนา ผมเหยียดตรง จากลักษณะที่ปรากฏทำให้ทราบถึงความทรงจำร่วมเกี่ยวกับลักษณะของคนทวารวดีซึ่งชนกลุ่มนี้อาจ อยู่ในตระกูลมอญ-เขมร ตามภาษาที่ปรากฏในระยะเวลาที่นั้น ซึ่งชนกลุ่มนี้เป็นเจ้าของวัฒนธรรม ทวารวดี และเป็นบรรพบุรุษของกลุ่มชนในภาคกลางของประเทศไทย ก่อนจะมีการผสมผสานกับชาว เขมรตามอิทธิพลทางการเมืองและวัฒนธรรมตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 15 เป็นต้น มาจนกระทั่งเข้าสู่ สมัยก่อนอยุธยาราวพุทธศตวรรษที่ 17-18 และเป็นบรรพบุรุษของชาวอยุธยาในเวลาต่อมา

3.2. ประติมากรรมแสดงสถานภาพทางสังคม

ภาพที่ 2.5 ประติมากรรมเล่าเรื่องยมกปาฏิหาริย์

จากการศึกษารูปประติมากรรมรูปบุคคล สามารถบอกถึงลักษณะบุคคลที่แสดงถึงชนชั้นทางสังคมได้โดยดูจากการแต่งกายเป็นสำคัญ เช่น รูปกษัตริย์จากประติมากรรมเล่าเรื่องตอนยมกปาฏิหาริย์ ปราบกบฏบุคคลสวมมงกุฎ มีเครื่องประดับมากมาย และมีขนาดใหญ่กว่าของคนอื่น ๆ ซึ่งน่าจะหมายถึงพระเจ้าปเสนทิโกศลที่พลอรารานาพระพุทธเจ้าให้ทรงแสดงปาฏิหาริย์โปรดเดียรถีย์ และกลุ่มบุคคลที่สวมมงกุฎมีและเครื่องทรงก็น่าจะหมายถึงกลุ่มราชวงศ์หรือบุคคลในราชสำนักในสมัยนั้น ในรูปเดียวกันนี้ยังแสดงลักษณะกลุ่มชาวบ้านซึ่งไม่ได้สวมมงกุฎ มีหน้าตาและทรงผมแบบธรรมดา กับอีกกลุ่มหนึ่งเป็นเดียรถีย์แสดงด้วยรูปบุคคลมีหนวด มีเครา มีผ้าโพกหัวแบบชาวอินเดีย จากประติมากรรมเล่าเรื่องตอนยมกปาฏิหาริย์ทำให้ทราบถึงเรื่องการเมืองการมีชนชั้นปกครองในสมัยทวารวดี ซึ่งเหมือนกับสังคมไทยในปัจจุบัน

3.3. ประติมากรรม นักดนตรี

ภาพที่ 2.6 ประติมากรรมนักดนตรี

นาฏศิลป์ถือว่าเป็นสิ่งที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ยาวนานของคนไทยซึ่งมีปรากฏเป็นหลักฐานว่ามีมาตั้งแต่สมัยทวารวดี ที่เจดีย์หมายเลข 10 เมืองคูบัว จังหวัดราชบุรี พบปูนปั้นประดับฐานอาคารแสดงรูปนักดนตรีและเครื่องดนตรีนับเป็นภาพที่สมบูรณ์สวยงาม นอกจากแสดงลักษณะของเครื่องดนตรีและเครื่องแต่งกายของชาวทวารวดีแล้ว ลักษณะของวงดนตรีที่เรียกในสมัยโบราณของไทยว่า วงขับไม้บรรเลงพิณ นักดนตรีเป็นสตรีทั้ง 5 นาง คนขวาสุดไม่ปรากฏเครื่องดนตรีชัดเจน สันนิษฐานว่าเป็นกรับประเภทหนึ่ง คนถัดมาอยู่ในท่าเท้าแขนน่าจะเป็นผู้ขับร้อง คนกลางเครื่องดีดสายชนิดหนึ่งตระกูลพิณ ลักษณะเหมือนกับพิณของอินเดียที่เรียกว่า กัจฉปิ คนที่ 2 จากทางซ้ายมือถือเครื่องตีน่าจะเป็นฉิ่ง ซึ่งเป็นเครื่องจังหวะ และคนซ้ายสุดดีดเครื่องสายประเภทพิณน้ำเต้า ประติมากรรมนักดนตรีแสดงให้เห็นถึงความทรงจำร่วมทางด้านนาฏศิลป์

3.4. ประติมากรรม นักโทษ

ภาพที่ 2.7 ประติมากรรมชาดกประดับฐานเจดีย์

รูปปูนปั้นประดับศาสนสถานแห่งหนึ่งที่พบที่จังหวัดนครปฐม ประกอบด้วยรูปบุคคล 3 คน ถูกมัดมือไขว้หลังและมีบุคคลหนึ่งกำลังยกเท้าถีบ รูปดังกล่าวหมายถึงนักโทษและผู้ควบคุม เหตุการณ์นี้คงประกอบอยู่ในชาดกเรื่องหนึ่ง อย่างไรก็ตามนี้สะท้อนให้เห็นถึงสังคมในสมัยนั้นว่า มีการจับตัวนักโทษและการลงโทษกันแล้ว นี่ถือเป็นความทรงจำร่วมเกี่ยวกับเรื่องกฎหมาย หรือ ข้อบังคับในสังคม

ในการเปิดรับเอาศาสนาจากอินเดียเข้ามาในสมัยทวารวดีนั้นต้องใช้เวลายาวนานนับศตวรรษ ความทรงจำหรือความรู้เกี่ยวกับอดีตของคนแต่ละรุ่น (Generation) จึงมีความแตกต่างกัน ทำให้เกิดเป็นสิ่งก่อสร้าง อนุสาวรีย์ หรือรูปเคารพ ที่ทำให้ความรู้หรือความทรงจำนั้นแข็งตัวหรือเป็นสิ่งถาวร (เชิงสัมพันธ์) ขึ้นมา³ เช่น ภาพที่ปรากฏในรูปประติมากรรมประดับฐานจุลประโทนเจดีย์ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นชาดกเรื่องอดีตชาติของพระพุทธเจ้าที่แฝงคำสอนทางพุทธศาสนา เช่น เรื่องสุปารกะชาดก เนื้อเรื่องเกี่ยวกับพระโพธิสัตว์อวตารเป็นกษัตริย์หนุ่มทำหน้าที่เป็นต้นหนผู้เชี่ยวชาญ แต่ต้องมาติดขัดด้วยไอเกลือทะเล แต่ท่านก็ต้องทำหน้าที่นำทางกษัตริย์และพาพ่อค้าเหล่านั้นให้ผ่านท้องน้ำที่อันตรายและนำกลับด้วยการอธิษฐานจิตด้วยกุศโลบายที่ปฏิบัติ ศิล 5 จากแก่นของชาดกเรื่องนี้ทำให้เราทราบแนวปฏิบัติในพุทธกิจของทวารวดีว่า ยึดถือเรื่องศิลป 5 และ ศิลนี้เองเข้ามากำหนดกฎระเบียบทางสังคม (Social Order) ของสังคมที่มีพื้นฐานทางความเชื่อแบบเดียวกัน ถ้าหากเราพิจารณาจากประติมากรรมชาดกที่ค้นพบที่จุลประโทนเจดีย์ ชาดกส่วนใหญ่ที่พบจะเป็นชาดกที่พูดถึงเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางซึ่งมีตัวดำเนินเรื่องเป็นพ่อค้าที่มีความสัมพันธ์กับพระโพธิสัตว์เป็นสัญลักษณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความทรงจำของคนทวารวดีที่ผูกพันกับเรื่องการค้าขาย นอกจากหลักฐานที่เป็นประติมากรรมประดับฐานจุลประโทนที่แสดงถึงความทรงจำร่วมแล้วยังมีหลักฐานอื่น ๆ อีกเช่น ประติมากรรมพระพุทธรูปจากอินเดียสมัยอมราวดี คุปตะ และปาละ รวมทั้งภาพดินปั้นชาวต่างชาติที่แสดงให้เห็นถึงการติดต่อกับโลกภายนอก

4. ทักษะคติของผู้วิจัยเกี่ยวกับความทรงจำร่วม (Collective Memory) ในสังคมไทย

อดีตเป็นสิ่งที่มีความจริงแต่เราไม่สามารถรับรู้อดีตทั้งหมดได้ จะรับรู้ได้เพียงแค่ส่วนหนึ่งของอดีตเท่านั้น ซึ่งเราสามารถรับรู้อดีตนั้นจากความทรงจำในรูปของประเพณีที่ทำสืบทอดกันมา⁴ หรือ อนุสาวรีย์ ที่เป็นภาพความทรงจำในอดีต ซึ่งความทรงจำเกี่ยวกับอดีตของคนเราขึ้นอยู่กับ

³ นิธิเอียวศรีวงศ์. **ชาติไทย เมืองไทย แบบเรียนและอนุสาวรีย์**. สำนักพิมพ์ : มติชน พิมพ์ครั้งที่ 3 พฤศจิกายน 2557

⁴ Text : อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์. **ความทรงจำ ประวัติศาสตร์ และการเฉลิมฉลองระลึกถึง**. กรุงเทพฯ: กิจ

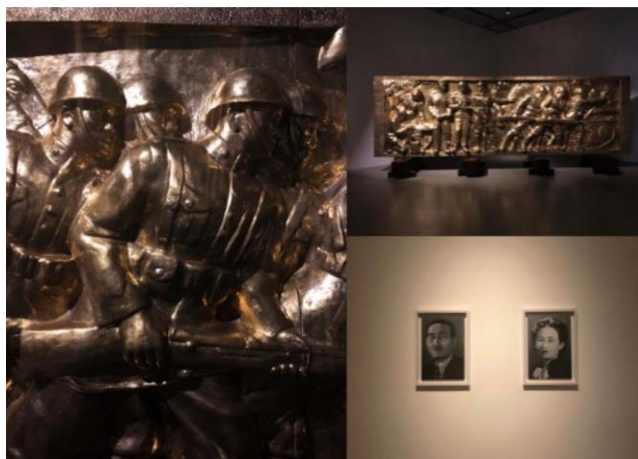
สภาพแวดล้อมทางสังคม (Social Environment) สังคมในปัจจุบันที่ปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มบุคคลดำรงชีวิตอยู่นั้นเป็นเงื่อนไขที่กำหนดความทรงจำ ที่ก่อตั้งและจัดระเบียบตัวเอง ความทรงจำของปัจเจกบุคคลจะมีความหมายขึ้นมาได้นั้นต่อเมื่อความทรงจำนั้นสัมพันธ์ หรือรับรู้ได้โดยบุคคลอื่น นั่นก็คือ ปัจเจกบุคคลวางความทรงจำของตัวเองอยู่บนมุมมอง (Perspective) ของกลุ่ม สมาคม ด้วยเหตุนี้สิ่งที่เรียกว่าความทรงจำร่วม (Collective Memory หรือ Social Frame Work for Memory) หมายถึง การระลึกถึงอดีตร่วมกันของสังคม การสร้างอดีตจึงเป็นการสร้างชุดความรู้และเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดของมนุษยชาติ ประสบการณ์ของเราในปัจจุบันนั้นขึ้นอยู่กับความรู้เกี่ยวกับอดีต และอดีตนั้นเป็นสิ่งที่เราสร้างขึ้นจากสภาพแวดล้อมทางสังคมในปัจจุบัน⁵ กล่าวโดยสรุปแล้ว ความทรงจำหรือประวัติศาสตร์นั้นเป็นสิ่งที่สังคมหนึ่ง ๆ สร้างขึ้นจากสภาพแวดล้อมของสังคมในปัจจุบัน และความทรงจำในอดีตนั้นก็มีส่วนมากกำหนดความเป็นปัจจุบัน อย่างไรก็ตามในสังคมจะมีคนแต่ละรุ่นซึ่งมีความทรงจำที่แตกต่างกันออกไป การสร้างความทรงจำร่วมในสังคมนั้นจะลดช่องว่างของเวลาละหว่างคนแต่ละรุ่น ซึ่งความทรงจำไม่ได้มีหนึ่งเดียวแต่ปรากฏอย่างหลากหลายและมีผลกระทบต่อการจัดระเบียบทางสังคมในปัจจุบันอย่างลึกซึ้ง มนุษย์สถาปนาความทรงจำร่วม (Collective Memory) ขึ้นมาเพื่อที่จะเป็นสายใยยึดโยงคนในสังคมเดียวกันเพื่อความอยู่รอด ในทัศนะของผู้วิจัย เราจะเห็นความทรงจำร่วมในสังคมไทยได้จากสิ่งที่กระทำสืบต่อกันมาจนเป็นประเพณี วัฒนธรรม หรือในเรื่องแนวปฏิบัติในพุทธกิจ ซึ่งนำมาสู่การกำหนดกฎระเบียบทางสังคม (Social Order) และความทรงจำร่วมที่เป็นตัวกำหนดกฎเกณฑ์ ระเบียบ ศีลธรรม จรรยาบรรณของคนในสังคมไทย

---

⁵ เกรียงศักดิ์ เซษฐพัฒนวินช. **บทวิจารณ์หนังสือ**. วารสารมนุษยศาสตร์สาร ปี ที่15 ฉบับที่ 2. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

5. วิเคราะห์ศิลปะที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้อง

5.1. อริญชัย รุ่งแจ้ง

ภาพที่ 2.8 ผลงานนิทรรศการชุด 246247596249914102516...and then there were none

5.1.1. ด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยมีความสนใจในผลงานของ อริญชัย รุ่งแจ้ง เพราะอริญชัยสร้างสรรค์ผลงานจากความทรงจำทั้งที่เป็นความทรงจำของตัวเองและความทรงจำร่วมเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ดังนั้นผลงานของอริญชัยจึงมีสื่อเป็นวัตถุทางประวัติศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้องเสมอ วัตถุความทรงจำนี้เป็นที่อยู่ของความหมายที่สังคมใช้ระลึกร่วมกันเพื่อสร้างความเชื่อมโยงกันภายในสังคมหรือที่เรียกว่าทรงจำร่วม (Collective Memory) ที่สามารถจับต้องได้ การที่อริญชัยหยิบเอาวัตถุทางประวัติศาสตร์มานั้นคือการหยิบยกความทรงจำร่วมในเหตุการณ์ต่าง ๆ ของคนในสังคมแล้วนำมาหาความเชื่อมโยงที่ส่งผลกระทบต่อสังคมแล้วสร้างเป็นงานศิลปะ ยกตัวอย่างนิทรรศการ 246247596248914102516... And then there were none (2017)

5.1.2. ด้านรูปแบบ

ในเทศกาลแสดงงานศิลปะ Documentary เมืองคาสเซิล ประเทศเยอรมนี ก่อนที่เค้าจะไปติดตั้งผลงาน อริญชัยได้เดินทางไปเมืองคาสเซิลก่อนเพื่อที่จะได้หาความเชื่อมโยงที่อยู่ในประวัติศาสตร์ไทยเยอรมัน อริญชัยได้พบว่ากลุ่มคนกลุ่มสุดท้ายที่เข้าพบฮิตเลอร์ คือคนไทยที่ชื่อว่า ประศาสน์ ชูถิ่น หนึ่งในคณะราษฎรที่อยู่เบื้องหลังการปฏิวัติ 2475 สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ทางการเมืองในยุคนั้น ซึ่งแนวคิดทางการเมืองบางอย่างก็ถูกลบไปจากประวัติศาสตร์ไทย เราจะเห็นว่าภายในงานของอริญชัยนั้นจะมีบทเรียนทางประวัติศาสตร์ซ่อนอยู่ เช่น ผลงานประติมากรรม จัดวางที่จำลองมาจากรูปปั้นหุ่นต่าบนฐานอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยขนาดเท่าจริงในนิทรรศการศิลปะ

246247596249914102516...and then there were none ถูกสร้างขึ้นใหม่ด้วยการเปลี่ยนวัสดุจากฐานอนุสาวรีย์เดิมที่เป็นรูปปั้นหล่อให้กลายเป็นวัสดุ ทองเหลือง อริญชัย หิบบเอาวัสดุทางประวัติศาสตร์ไทยมาสร้างขึ้นใหม่และทำให้วัสดุทางประวัติศาสตร์ชิ้นนี้ถูกแยกออกจากความทรงจำร่วม (Collective Memories) และกลายเป็นวัตถุร่วมสมัยได้ในที่สุด

5.1.3. ประเด็นที่สื่อสาร

หนึ่งผลงานในนิทรรศการ 246247596248914102516... And then there were none (2017) มีผลงานอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยจำลอง อริญชัย รุ่งแจ้ง กล่าวว่าอนุสาวรีย์ถูกสร้างขึ้นจากเรื่องราวเหตุการณ์ต่าง ๆ ในประวัติศาสตร์ให้เป็นรูปสัญลักษณ์เพื่อแข่งความทรงจำนั้นไว้ ตัววัตถุหรือสัญลักษณ์ที่เป็นตัวแทนของเรื่องราวที่แข่งเอาไว้ ถูกทำซ้ำบนฐานของบริบทเดิม แต่ก็มีเรื่องเวลาเข้ามาเกี่ยวข้อง อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยที่สร้างขึ้นตั้งแต่ปี 1939 จนถึงปัจจุบัน ถึงจะถูกใช้เป็นตัวแทนที่แสดงถึงความหมายของคำว่า ประชาธิปไตย เงื่อนไขที่ถูกทำให้กลายเป็นสัญลักษณ์ที่ว่างเปล่าก็คือ เวลา เพราะตัวมันเองมันไม่ได้เป็นตัวแทนของเวลาในปัจจุบัน หรือเวลาที่ก่อการปฏิวัติในปี พ.ศ. 2475 แต่มันเป็นตัวแทน ณ เวลาของมันเอง คือ ปี ค.ศ. 1939 (พ.ศ. 2482) ที่มันถูกจำลองมันขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง นั่นทำให้ความหมายถูกแทนด้วยความเป็นร่วมสมัย แล้วก็ด้วยความคิดของการทำจำนวนซ้ำ (Edition) ด้วย เพราะฉะนั้นตัวงานจริงก็จะเป็นเหมือนร่างที่มีวิญญาณหนึ่งดวงที่ฝังความทรงจำนั้นไว้ แต่พอมันมีกลไกของการทำซ้ำขึ้นมาความหมายหรือวิญญาณก็เพิ่มขึ้นมา ด้วยวิธีคิดทางศิลปะทำให้ศักยภาพในการคิดถึงเนื้อหาของประวัติศาสตร์ที่สามารถถูกถ่ายโอนไปสู่คนรุ่นไหนก็ได้⁶

⁶ ที่มา: wurkon. บทความ คุยกับศิลปินไทยผู้มีชื่อเสียงโดดเด่นเป็นที่จับตาในวงการศิลปะระดับโลก 14 มีนาคม 2562

5.2. ริยัญญำถัร นัธัถัทรอนัน

ภาพที่ 2.9 โครงการวิจัยศิลปะสื่อการแสดงสดทวาราวดี : ทัศนศึกษาจุลประโทน

5.2.1. ด้านเนื้อหา

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังศึกษาผลงานของ ริยัญญำถัร นัธัถัทรอนัน ที่มีแนวความคิดในการศึกษา ประติมากรรมนูนต่ำสมัยทวารวดีเหมือนกับตัวผู้วิจัย และยังศึกษาถึงทฤษฎีการแสดงออกทางอารมณ์ ในเชิงจิตวิทยา แนวคิดและแรงบันดาลใจของริยัญญำถัร คือการสื่อสารความเป็นตัวตนของเพศหญิง แบบอุดมคติ ตัวริยัญญำถัรเป็นคนชนชาติไทย ซึ่งมีศิลปะและวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี ของตนเองมาช้านาน แม้ว่าทัศนศิลป์ไทยในระยะแรก ๆ จะมีลักษณะผสมผสานกับวัฒนธรรมชาติอื่น แต่ศิลปินไทยก็ได้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงรูปแบบเพื่อให้เป็นแบบฉบับของไทย เรียกว่า “ทัศนศิลป์แบบอุดมคติ” (Idealistic Visual Art) จนเป็นเอกลักษณ์ประจำ ชาติไทย และมีปรากฏอยู่ใน ศิลปกรรมไทย เป็นศิลปะเกี่ยวกับภาพวาดบนฝาผนังหรือสถานที่อื่น ๆ ประติมากรรมและ สิ่งก่อสร้างประเภทโบสถ์วิหารเจดีย์ปราสาท ราชวัง และพระที่นั่งต่าง ๆ เป็นต้น การเลือกกลุ่มศึกษา มาจากผู้หญิงในยุคทวารวดี ที่ จ.นครปฐม เนื่องจากเป็นต้นกำเนิดอารยธรรม ที่ทำให้ดินแดนแถบนี้ เป็นศูนย์รวมแนวคิด ความเชื่อ เกี่ยวกับ “ผู้หญิง” ในประเทศไทยที่ได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจาก ประเทศอินเดีย โดยผ่านงานวรรณกรรมและคำสอนทางศาสนา ซึ่งทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นอยู่ใน ประติมากรรมนูนต่ำประดับเจดีย์สมัยทวารวดี⁷

⁷ ริยัญญำถัร นัธัถัทรอนันต์. อารมณั เทวนารี : อานาจแห่งอิทธิพล ประติมากรรมนูนต่ำ ทัศนศึกษาจุลประโทน มหาวัทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2560

5.2.2. ด้านรูปแบบ

ศิลปินที่ใช้สื่อศิลปะเชิงสร้างสรรค์ด้านศิลปะสื่อการแสดงสด แสดงท่าทางของการสร้างสรรค์ การเคลื่อนไหวของร่างกายถอดแบบรูปและโครงสร้างมาจากประติมากรรมนูนต่ำปูนปั้น และดินเผา ที่เจดีย์จุลประโทน เรื่องทานบารมี ยกตัวอย่างเช่น เรื่องไมตรีกันยกะ สุปารชะ หัสติง ษัทพันตะ กัจฉปะ มหากปิ และจุลธัมมपालชาดก เป็นต้น อันเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับความรู้ จากศิลปะทวารวดี นครปฐม พุทธศตวรรษที่ 11-13 ผ่านรูปแบบศิลปะสื่อการแสดงสดหรือ ศิลปะการแสดงทางทัศนศิลป์ (Performance Art) และเทคนิคการแสดงสด (Live Performance) และ (Video Performance)⁸

5.2.3. ประเด็นที่สื่อสาร

นอกจากผู้วิจัยจะศึกษาแนวความคิดเรื่องการสร้างงานศิลปะร่วมสมัยจากประติมากรรม ประดับฐานเจดีย์สมัยทวารวดีแล้ว ผู้วิจัยยังศึกษาเกี่ยวกับการตีความประติมากรรมประดับเจดีย์ ทวารวดีของริยญาภัทร ซึ่งเป็นการตีความถึงเรื่องอำนาจของเพศหญิงที่มีมากกว่าเพศชายในดินแดน ทวารวดีซึ่งแตกต่างจากต้นอิทธิพลคืออินเดียซึ่งความเป็นใหญ่จะอยู่ในเพศชาย จะเห็นได้ว่า ประติมากรรมประดับฐานเจดีย์ทวารวดีนั้นสามารถที่จะตีความได้มากกว่าเรื่อง ศาสนา หรือเรื่อง การค้า แต่สามารถตีความครอบคลุมไปถึงเรื่องชนชั้นในสังคมได้

5.3. Bill Viola

ภาพที่ 2.10 "The Greeting", 1995, Video / Sound Installation

⁸ ริยญาภัทร นิธิภัทรอนันต์. อารมณีย์ เทวนารี : อานาจแห่งอิทธิเพศ ปริญาคุณภูมิบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2560

5.3.1. ด้านเนื้อหา

ศิลปินอีกหนึ่งท่านที่ตัวผู้วิจัยศึกษา คือ Bill Viola ผลงานของ Viola ส่วนใหญ่จะเป็นการแสดงออกด้านอารมณ์ต่าง ๆ เขาได้เลือกวิธีการถ่ายทอดพลังงานความซับซ้อนของอารมณ์ความรู้สึกของคนผ่านการแสดงของตนเองผ่านนักแสดงผสมกับการศึกษารูปแบบและลักษณะในการแสดงออกในงานจิตรกรรม โดย Viola ได้ศึกษาภาพวาดเก่าและทฤษฎีการแสดงการแสดงออกแบบจิตรกรรมผ่านการประมวลและวิเคราะห์ นี่ทำให้ผลงานของ Viola นั้นมีส่วนผสมระหว่างสองทฤษฎี คือทฤษฎีในการแสดงออกทางอารมณ์แบบการแสดงและแบบจิตรกรรม

5.3.2. ด้านรูปแบบ

ยกตัวอย่างผลงานสร้างผลงาน “The Greeting”, 1995 ขึ้นจากการที่ Viola เห็นจิตรกรรม “The Visitation” ของ Jacopo Pontormo เพียงครั้งแรกที่เห็น ความตรึงใจจากงานจิตรกรรม “The Visitation” ต่อ Viola นั้นคือตัวฉากและผู้หญิงสองคนบนถนนพบกันโอบกอดกัน (อีกสองคนมองดู) เป็นความเข้าใจ ในทันทีที่มองทั้งสอง “ผู้มาเยือน” ซึ่งบอกเล่าโดยนักบุญ Luke เกี่ยวกับ Virgin Mary ถึง Elizabeth ว่า Mary ได้รับการบอกเล่าจากทูตสวรรค์ว่าจะต้องตั้งครรรภ์ภาวะมีบุตร สำหรับ Viola แล้วการมองดูผลงานชิ้นนี้มันคือการแบ่งปันความรู้สึกอย่างลึกซึ้งในเรื่องส่วนตัวของกันและกัน นี่คือช่วงเวลาประเดี๋ยเดียวที่เราจะละความโดดเด่นแล้วเข้ามาสู่การวิสาสะสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ Viola ถ่ายทำ “The Greeting” ผู้หญิงสองคนยืนสนทนากันอยู่บนท้องถนน และมีบุคคลที่สามเข้ามาทักทาย มีเสียงของลม แล้วผู้หญิงคนที่สามก็เอนตัวเข้ามากระซิบบอกว่า “คุณสามารถช่วยฉันได้ไหม? ฉันต้องการที่จะพบกับคุณตอนนี้เลย” ผู้ชมจะเห็นสีหน้า อารมณ์ที่แสดงออกของพวกเธอ ลมที่พัดเสื้อผ้าให้ขยับปลิว และเปลี่ยนสภาพ ซึ่งเป็นลักษณะที่ Viola นำเสนอผ่านออกมา ประกอบกับความจัดของภาพ เทคนิคที่มีความซับซ้อนชำนาญ ทำให้ผลงานของ Viola สมบูรณ์ทั้งองค์ประกอบไม่ว่าจะเป็นอารมณ์ความรู้สึกและวิธีการนำเสนอจากผลงาน “The Greeting”, 1995

5.3.3. ประเด็นที่ใช้ในการสื่อสาร

ผู้วิจัยได้ศึกษากระบวนการของ Viola และพบว่ามีส่วนที่เป็นปัจจัยในการสร้างผลงาน ส่วนที่หนึ่งคือกระบวนการตีความอารมณ์ที่อยู่ในรูปเขียน “The Visitation” ของ Jacopo Pontormo และส่วนที่สองคือการนำข้อมูลที่ตีความด้านอารมณ์จากภาพ “The Visitation” มาแสดงเป็นอารมณ์ที่ใช้สื่อการแสดงมาสร้างเป็นงานศิลปะ

⁹ หนังสือ Fine Art ฉบับ March 2007, Volume 4 No.30 , Text รสลิน กาสต์

6. สรุปแนวทางการทดลองการสร้างสรรค้จากการศึกษาผลงานของศิลปิน

ความทรงจำคือส่วนหนึ่งของอดีตที่สามารถรับรู้ได้ เมื่อความทรงจำถูกสถาปนาร่วมกัน (Collective Memory) ก็จะสามารถกำหนดกฎระเบียบของสังคม (Social Order) ซึ่งความทรงจำร่วมนั้นถูกใช้เป็นเครื่องมือในการยึดโยงสายสัมพันธ์ในสังคมนั้นไว้ จากการศึกษาผลงานของ อริอุยซ์ รุงแจ็ง ทำให้ได้ข้อสรุปในการสร้างสรรค้ว่า ความหมายแท้จริงของความทรงจำร่วมที่ถูกแช่แข็งในรูปสัญลักษณ์นั้น จะถูกเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขของเวลาและขึ้นอยู่กับแต่ละสภาพสังคมของคนแต่ละรุ่น จึงเป็นหน้าที่ของงานศิลปะที่จะทำการบอกเล่าประวัติศาสตร์ที่บางครั้งถูกหลงลืมไปจากสังคม ซึ่งการตีความทรงจำร่วมที่อยู่ในรูปสัญลักษณ์ก็สามารถตีความได้นอกเหนือจากความหมายเดิม เพราะว่าคนดูจะตีความความหมายของศิลปะจากประสบการณ์ของคนดูเอง งานศิลปะเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ผู้วิจัยได้ข้อสรุปนี้มาจากผลงานของ ริญาญภัทร นิธิภัทรอนัน เมื่อมนุษย์สร้างงานศิลปะไม่ว่าจะด้วยจุดประสงค์ใดก็ตามมนุษย์จะใส่อารมณ์ความรู้สึกที่เกิดจากความทรงจำของตนลงไปด้วย ทำให้คนรุ่นหลังอย่าง ริญาญภัทร นิธิภัทรอนัน หรือตัวผู้วิจัยเองสามารถเป็นส่วนหนึ่งหรือระลึกถึงอดีตได้ผ่านการตีความ เมื่อเกิดการตีความความทรงจำร่วมในอดีตก็จะกลายเป็นชุดความรู้ร่วมสมัยที่เราเข้าใจ การสร้างผลงานศิลปะที่อธิบายหรืออ้างอิงถึงชุดความรู้ที่สิ้นเคราะห์ขึ้นใหม่นั้น เป็นการลดช่องว่างระหว่างเวลา (Generation Gap) แต่การสร้างศิลปะขึ้นมาใหม่มนุษย์ก็หลีกเลี่ยงอารมณ์ความรู้สึกไม่ผ่านการศึกษาผลงานของ Viola ทำให้ได้ข้อสรุปว่าไม่ว่ายุคสมัยไหนมนุษย์ก็มึอารมณ์ความรู้สึกไม่ว่าจะสร้างงานศิลปะร่วมสมัยมากแค่ไหนก็จะมีความรู้สึก ความทรงจำที่มีผลมาจากสภาพแวดล้อมทางสังคมของผู้สร้างสรรค้ในงานศิลปะ และด้วยเงื่อนไขของเวลานั้นทำให้ความเข้าใจของเราที่สร้างขึ้นมามีใหม่จากความทรงจำเดิมจะกลายเป็นอดีตเสมอ เหมือนคำกล่าวที่ว่าประสบการณ์ของเราในปัจจุบันนั้นขึ้นอยู่กับความรู้เกี่ยวกับอดีตของเรา และความรู้เกี่ยวกับอดีตนั้นเป็นสิ่งที่เราสร้างขึ้นจากสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน เหมือนกับกระจกสองด้านที่สะท้อนซึ่งกันและกันไม่สามารถแยกออกจากกันได้

บทที่ 3

วิธีการดำเนินงานวิจัยสร้างสรรค์

จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลบทที่ 2 แล้วทำให้รับรู้ถึงความทรงจำร่วมที่อยู่ในโบราณสถานหรือโบราณวัตถุที่เก็บความทรงจำของอดีต ถูกอ่านและฉายภาพใหม่โดยคนในปัจจุบันหรือในอีกแง่ความทรงจำร่วมก็เป็นส่วนที่ทำให้เกิดปัจจุบัน ซึ่งความรู้เกี่ยวกับความทรงจำร่วมของโบราณสถานสมัยทวารวดี ทำให้ทราบว่าทวารวดีเป็นจุดเริ่มต้นของศาสนาพุทธแบบเถรวาท มีการค้นพบพระพุทธรูปรุ่นเก่าที่เป็นศิลปะอินเดีย ได้แก่ พระพุทธรูปในศิลปะอมราวดี คุปตะ ที่กล่าวมาเป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงการรับพุทธศาสนาเข้ามา และสังคมในยุคทวารวดีได้มีพัฒนาการทางด้านศิลปะคือปรับเปลี่ยนให้เข้ารับสนิยมของตัวเองและเกิดขึ้นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะขึ้น วัตถุที่พบแบ่งออกเป็นสองประเภท คือ กลุ่มรูปเคารพในศาสนาและเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ตรงนี้เองถ้าหากพิจารณาแล้วจึงให้เห็นถึงความทรงจำร่วมของชุมชนทวารวดีที่อยู่ในรูปประติมากรรมระดับศาสนสถาน ซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะสั่งสอนผู้คนให้อยู่ในระเบียบแบบแผนของศาสนา กล่าวคือเป็นสิ่งที่กำหนดขอบเขตของสังคม จากความรู้ชุดนี้เองทำให้ตัวผู้วิจัยสามารถรับรู้ได้ถึงความทรงจำที่อยู่ในโบราณวัตถุที่มีความหมายสื่อถึงกฎเกณฑ์ระเบียบปฏิบัติของคนที่อยู่ในชุมชนทวารวดี เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้มาเชื่อมโยงกับประเด็นปัญหาแล้วจึงนำมาบูรณาการสร้างเป็นผลงานศิลปะ โดยใช้วิธีการดำเนินงานวิจัยและพัฒนาการในการสร้างสรรค์ดังนี้

1. วิธีการดำเนินงานวิจัย

1.1. การศึกษา

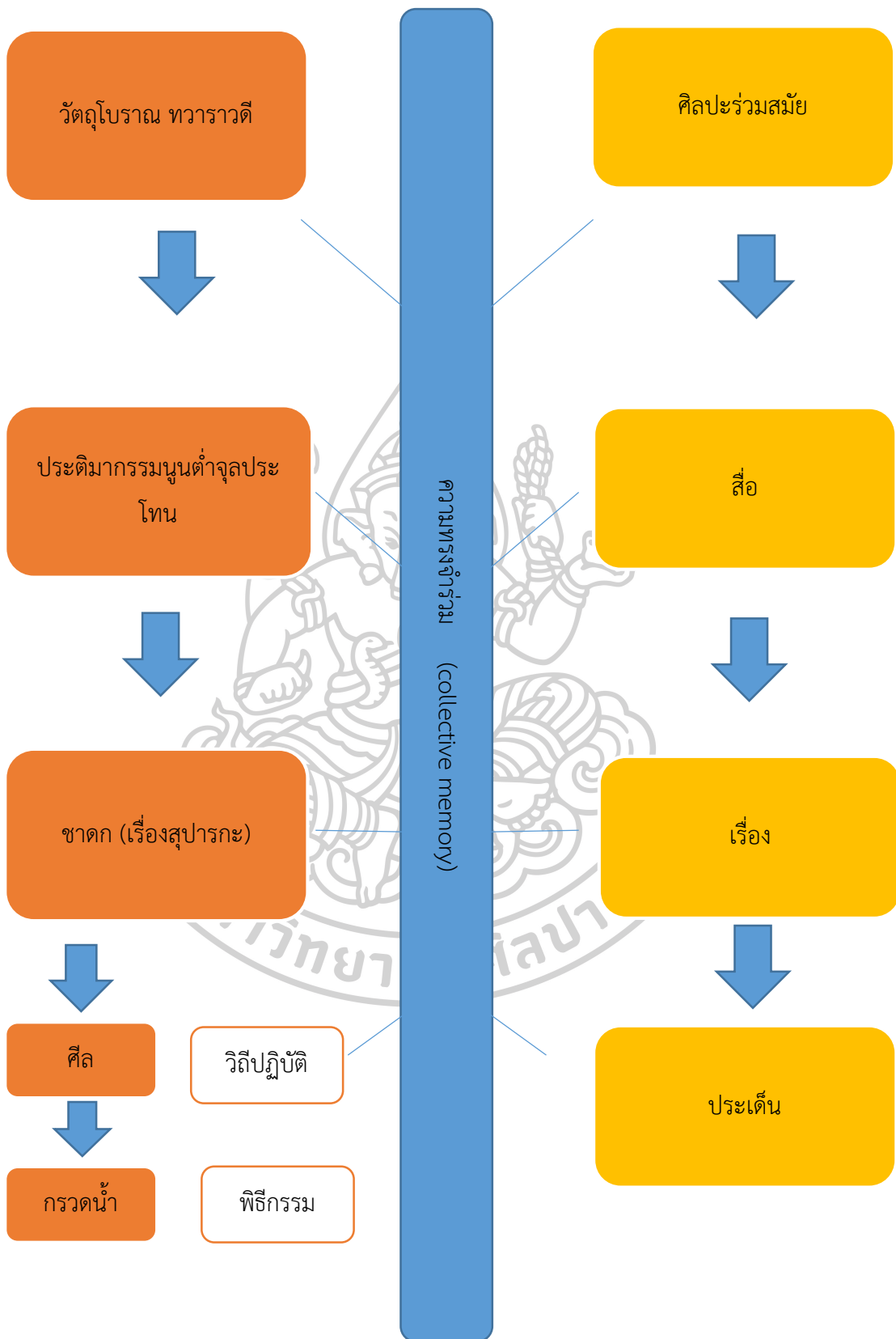
1.1.1. การศึกษาข้อมูลเอกสาร

วัฒนธรรมคือระบบที่ทำให้คนเราสามารถที่เข้าถึงความทรงจำร่วมที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มนุษย์ได้สร้าง อดีต ของตนเองผ่านความทรงจำกลุ่มทางสังคมทุกกลุ่มได้สร้างและสถาปนา ความทรงจำร่วม (Collective Memory) ขึ้นมาเพื่อยึดโยงพวกพ้องทั้งหมดให้อยู่ร่วมกัน ความรู้และสำนึกในแบบต่าง ๆ มาจากตำราการเล่าขาน วรรณกรรม ในบางที่สำนึกความรู้หรือความทรงจำร่วมแฝงอยู่ใน “ประติมากรรม” ประติมากรรมทวารวดีเองก็เป็นวัตถุที่เก็บความทรงจำของทวารวดีไว้ นี่เป็นหลักฐานชิ้นสำคัญที่ชี้ให้เห็นว่าโบราณสถานหรือโบราณวัตถุทวารวดีมีความสำคัญในแง่พัฒนาการของศิลปะที่ประยุกต์ให้เข้ากับสนิยมของตนเองจนเกิดเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวขึ้นและพัฒนาจนกลายเป็นศิลปะไทยในปัจจุบัน นอกจากนี้ในแง่ของพัฒนาการทางด้านศิลปะแล้วทวารวดียังมีความสำคัญในแง่ประวัติศาสตร์อีกด้วย

โครงการจิตรกรรมสร้างสรรค์ความงามจากรูปแบบศิลปะทวารวดี มีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะเชื่อมโยงความทรงจำทวารวดีกับความทรงจำปัจจุบัน เพราะว่าทุกวันนี้โบราณสถานหรือโบราณวัตถุสมัยทวารวดีนั้นวันมีแต่จะผุพังลง การบูรณะบำรุงนั้นเป็นแต่เพียงการรักษาให้ดำรงอยู่ในสภาพนั้นให้นานที่สุด และการสร้างสรรค์ต่อจากของเดิมเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์นั้นก็ไม่ใช่วิสัยที่จะทำ เพราะว่าขาดหลักฐานโบราณวัตถุที่ระบุรายละเอียดในการก่อสร้างที่ชัดเจน ผู้วิจัยจึงนำเรื่องราวที่อยู่ในรูปประติมากรรมนูนต่ำประดับฐานจุลประโทนมาสร้างโดยใช้สื่อที่เป็นปัจจุบันซึ่งเปรียบเสมือนสร้างร่างใหม่ให้กับจิตวิญญาณเดิม

ดังนั้นโครงการจิตรกรรมสร้างสรรค์ความงามจากรูปแบบศิลปะทวารวดี แสดงให้เห็นถึงความทรงจำร่วม (Collective Memory) ที่อยู่ในประติมากรรมชาติกประดับฐานจุลประโทน ซึ่งเป็นประติมากรรมที่มีนัยยะสำคัญอย่างมากเนื่องจากเป็นประติมากรรมประดับศาสนสถานซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะสั่งสอนคนในอยู่ในกรอบคำสอนของศาสนา และนำมาสู่ข้อกำหนด กฎเกณฑ์ จริยธรรม ของสังคมทวารวดี เช่น ชาติกเรื่องสุปารกะชาติก เล่าเรื่องพระโพธิสัตว์เสวยชาติเป็นกะลาสีเรือแต่ต้องมาตบอดเพราะไอเกลือทะเล แต่ด้วยความชำนาญจึงถูกว่าจ้างให้นำพ่อค้าไปค้าขายยังทะเลต่าง ๆ จะทั้งมาถึงทะเลหนึ่งมีความยากลำบาก พระโพธิสัตว์จึงทำการอธิษฐานและด้วยกำลังของศีล 5 ที่กระทำมิขาดจึงผ่านทุกขมาได้ จากตรงนี้ทำให้ผู้วิจัยทราบว่าในสมัยทวารวดีนั้นมีศีล 5 เป็นข้อปฏิบัติพื้นฐาน และจากข้อสังเกตประติมากรรมส่วนใหญ่ที่ประดับฐานจุลประโทนจะเป็นเรื่องราวที่มีตัวเอก (พระโพธิสัตว์) เกี่ยวข้องกับการค้า การบริจาคตาน และการได้ฟังธรรม ซึ่งสอดคล้องกับความหมายของชื่อทวารวดี มีความหมายว่าประตูที่ดีและที่มาของศาสนาพุทธ ซึ่งเผยแพร่มาจากพ่อค้านักผจญภัยชาวอินเดีย ทำให้บริเวณที่ถูกขนานนามว่าสุวรรณภูมิ มีลักษณะสังคมที่เป็นพ่อค้าคนกลาง จึงเป็นเหตุผลว่าทำไมศาสนาพุทธจึงเจริญมากกว่าศาสนาพราหมณ์ เนื่องจากพราหมณ์มีคำสอนว่าการหลุดพ้นนั้นเกิดมาจากพระผู้เป็นเจ้าของเจ้ากำหนดจึงเกิดเป็นชนชั้น ผู้ที่เกิดมาเป็นพระโพธิสัตว์เท่านั้นจึงจะหลุดพ้น ต่างจากพุทธเถรวาทที่สอนว่าทุกคนสามารถหลุดพ้นได้ ถ้าทำบุญผู้ที่ทำมากได้มากทำน้อยได้น้อยจึงเหมาะสมกับสภาพสังคมพ่อค้าคนกลางแบบทวารวดี

การถอดเอาแรงบันดาลใจมาสร้างเป็นผลงานชุด ความทรงจำร่วม (Collective Memory) มีแผนภาพดังนี้

1.1.2. การศึกษาข้อมูลภาคสนาม

นอกจากการศึกษาข้อมูลจากเอกสารเพื่อนำความรู้อมาเป็นแรงบันดาลใจแล้ว ยังได้ลงพื้นที่เพื่อศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับหัวข้อที่ทำ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนรอบด้านอีกทั้งยังเป็นการศึกษาวิถีชีวิตของชุมชนที่อยู่รอบโบราณสถานว่ามีผลมากหรือน้อยปฏิกิริยาที่มีต่อโบราณสถาน เพื่อนำข้อมูลมาสร้างสรรค์เป็นผลงานที่สมบูรณ์แบบยิ่งขึ้น

ลงพื้นที่บริเวณวัดพระเมรุวัดพระเมรุ จังหวัดนครปฐม วัดพระเมรุเป็นซากโบราณสถานร้างได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานตั้งแต่ พ.ศ. 2478 จากประวัติความเป็นมาสืบได้ว่าศาสนสถานแห่งนี้ได้เคยถูกรื้อทำลายครั้งใหญ่เมื่อคราวสร้างพระปฐมเจดีย์ในสมัยสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) และการสร้างทางรถไฟในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) หลังจากนั้นได้มีการลักลอบขุดหาสมบัติอยู่เนื่อง ๆ ทำให้สภาพของโบราณสถานแห่งนี้เหลือเพียงเนินดินร้างขนาดใหญ่

ภาพที่ 3.1 วัดพระเมรุ จังหวัดนครปฐม

โบราณสถานวัดพระเมรุได้รับการขุดศึกษาในช่วงระหว่าง พ.ศ. 1481-1482 โดยกรมศิลปากรได้ร่วมกับสำนักงานฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพาทิศ (L'Ecole Francaise d'Extreme-Orient) ทำการขุดแต่งโบราณสถานแห่งนี้ โดยนายปีแอร์ ดูปองต์ (Pierre Dupont) นักโบราณคดีชาวฝรั่งเศส เป็นผู้ควบคุมการขุดแต่งครั้งนี้ นายดูปองต์ได้สรุปภาพรวมว่าเป็นสถูปที่อยู่ในผังสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีฐานล่างรองรับมีทางเดินเข้าไปภายในทั้งสี่ด้าน เหนือขึ้นไปก็เป็นลานประทักษิณ และส่วนกลางเป็นเจดีย์ซึ่งมีฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัส แต่ละด้านประดับด้วยพระพุทธรูปศิลาประทับห้อยพระบาทแบบยุโรป จากลักษณะของแผนผังและการประดับพระพุทธรูปสามารถเปรียบเทียบกับวิหารอานันทะในพุกาม ประเทศพม่า และวิหารปาหารปุร (Paharpur) ในแคว้นเบงกอล ประเทศ

อินเดีย ปัจจุบันประดิษฐานอยู่ที่วัดพระปฐมเจดีย์ 2 องค์ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ 1 องค์ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเจ้าสามพระยาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 1 องค์ และวัดหน้าพระเมรุ 1 องค์¹⁰

ลงพื้นที่บริเวณจุลประโทนเจดีย์ เป็นเจดีย์ร้างแต่มีความสำคัญมากที่สุดองค์หนึ่งในศิลปะทวารวดี เพราะได้พบหลักฐานทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ศิลปะเป็นจำนวนมาก ได้แก่ รูปปูนปั้นรูปบุคคลเล่าเรื่องชาดกในพุทธศาสนา

ประวัติความเป็นมาของการศึกษาเจดีย์องค์นี้เริ่มต้นขึ้นใน พ.ศ. 2482 โดยนายคูปองต์ร่วมกับกรมศิลปากรขุดแต่งต่อจากวัดพระเมรุ หลังจากนั้นเจดีย์แห่งนี้ก็ได้รับการขุดแต่งเพิ่มเติมอีกครั้งหนึ่งโดยกรมศิลปากรและศาสตราจารย์ฌอง บวสเชอเลียร์ นักโบราณคดีชาวฝรั่งเศส เป็นผู้ร่วมศึกษาใน พ.ศ. 2511 ผลการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบของเจดีย์สรุปได้ว่าเจดีย์แห่งนี้มีการสร้าง (หรือบูรณะ) ครั้งใหญ่อย่างน้อยสามครั้ง

ภาพที่ 3.2 จุลประโทนเจดีย์

ลักษณะของแผนผังในสมัยที่ 1 ของการก่อสร้างเจดีย์มีฐานอยู่ในผังสี่เหลี่ยมจัตุรัส ฐานเฉียงล่างสุดยกเก็จด้านละสองช่อง ถัดขึ้นไปเป็นฐานสี่เหลี่ยมรองรับส่วนล่างของชั้นประทักษิณ ส่วนนี้มีบันไดทางขึ้นทั้งสี่ทิศ ถัดจากนั้นขึ้นไปจึงเป็นส่วนของตัวเจดีย์อยู่ในผังสี่เหลี่ยมยกเก็จเพื่อให้เกิดช่องสำหรับใส่งานประติมากรรมด้านละสองช่อง ส่วนเหนือชั้นประทักษิณขึ้นไปพังทลายลงมาหมดแล้ว จึงไม่ทราบรูปทรงของเจดีย์

¹⁰ ศ.ดร. ศักดิ์ชัย สายสิงห์. ศิลปะทวารวดี วัฒนธรรมทางศาสนายุคแรกเริ่มในดินแดน ไทย. สำนักพิมพ์เมืองโบราณ นนทบุรี.

รูปด้านของเจดีย์ในสมัยแรกในสมัยแรกประกอบด้วยฐานเชิงหนึ่งชั้นรองรับส่วนที่มีลานประทักษิณ ส่วนนี้มีบันไดทางขึ้นทั้งสี่ทิศ ตัวราวบันไดทำเป็นตัวมกรคายวงโค้งออกมา ช่วยปลายม้วนโค้งคล้ายกับในศิลปะอินเดียและลังกาศสมัยอนุราชปุระ ด้านหน้าบันไดทางขึ้นมีฉัตรแผ่นครึ่งวงกลมประดับอยู่คล้ายกับอินเดียและในลังกา แต่ไม่พบว่ามีการประดับลวดลาย ด้านข้างของราวบันไดประดับประติมากรรมรูปสิงห์หันหน้าตรง และในส่วนฐานชั้นนี้แบ่งออกเป็นช่อง ๆ ประดับด้วยปูนปั้น รูปครุฑสลักกับรูปช้างกำลังเดิน และช่องถัดไปของส่วนท้องไม้ในการขุดแต่งเมื่อปี พ.ศ. 2511 พบงานประติมากรรมปูนปั้นประดับฐานเป็นรูปเล่าเรื่องชาดกในพุทธศาสนา

เหนือชั้นประทักษิณขึ้นไปจึงเป็นชั้นเริ่มต้นของเจดีย์ ประกอบด้วยฐานเชิงรองรับฐานบัวโค้งมนคล้ายลูกแก้วที่เรียกว่า บัววลัย ซึ่งทั้งหมดนี้อาจเรียกรวมเป็นฐานบัววลัยได้ โดยประกอบด้วยฐานเชิงรองรับฐานบัววลัย มีท้องไม้ขยายกว้างและแบ่งเป็นช่อง ๆ เพื่อประดับงานประติมากรรมเล่าเรื่อง เหนือขึ้นไปเป็นชั้นบัวหงาย ทั้งหมดอยู่ในผังยกเก็จ เหนือชั้นบัวหงายเป็นส่วนบนที่มีผังอาคารยกเก็จเป็นช่วง ๆ ประดับเสาดัดผนังใหญ่เล็ก เสาดัดนี้น่าจะเป็นคูหาหรือกรอบจรณะที่รองรับซุ้มประดิษฐานพระพุทธรูป ซึ่งหน้าจะมีด้านละห้าองค์

การซ่อมแซมครั้งที่ 2 ส่วนชั้นประทักษิณถัดจากบันไดทางขึ้นถูกยกขึ้นไปในระดับเดียวกับฐานพระพุทธรูป กล่าวคือ รวมชุดฐานบัววลัยและชั้นประทักษิณเดิมแล้วสร้างขึ้นใหม่ โดยตัดส่วนท้องไม้ตรงกลางทิ้งไป กลายเป็นฐานบัววลัยชุดใหม่ที่มีขนาดใหญ่กว่าเดิม ส่วนอื่น ๆ ยังคงเดิม

สมัยที่ 3 เป็นการสร้างส่วนฐานขึ้นมาใหม่ทั้งหมด โดยสร้างครอบฐานและชั้นประทักษิณเดิม จากแผนผังแสดงให้เห็นว่าในส่วนของฐานที่สร้างทับของเดิมนั้นที่ชั้นประทักษิณได้เพิ่มชุดฐานบัววลัยขึ้นมาใหม่อีกชุดหนึ่ง อยู่ในระดับเดียวกับพระพุทธรูปที่สำคัญฐานชุดใหม่นี้มีฐานของสถูปจำลองประดับอยู่ที่มุม เหนือขึ้นไปจึงเป็นผนังที่มีเสาสมาประดับสันนิษฐานว่ามีซุ้มเพื่อประดิษฐานพระพุทธรูป จากรูปแบบของเจดีย์ที่มีการประดับสถูปจำลองที่มุมทั้งสี่น่าจะสัมพันธ์กับศาสนสถานของศิลปะชวาที่เรียกว่า จันทิ ตามความเห็นของ ศาสตราจารย์ฌอง บวสเชอเลียร์ ที่ว่าสมัยที่ 3 ของศิลปะทวารวดีได้อิทธิพลของศิลปะชวาหรือศรีวิชัยเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย นำเสียดายที่ส่วนยอดของเจดีย์องค์นี้พังทลายลงหมดแล้ว แต่อาจสันนิษฐานได้โดยเปรียบเทียบกับจันทิในศิลปะชวาและหลักฐานอื่น ๆ เช่นสถูปบนพระพิมพ์ตั้งได้กล่าวมาแล้วจึงเชื่อว่าเจดีย์จุลประโทนน่าจะเป็นเจดีย์ทรงปราสาท คือมีส่วนฐานรองรับลานประทักษิณ และตอนกลางเป็นเรือนธาตุประดิษฐานพระพุทธรูปส่วนยอดเจดีย์ทรงระฆังซึ่งอาจมีการประดับเจดีย์เล็ก ๆ ที่มุมทั้งสี่ และอาจมีเจดีย์จำลองเล็ก ๆ ในแต่ละชั้นในลักษณะเดียวกับจันทิหรือเจดีย์สมัยศรีวิชัย¹¹

¹¹ ศ.ดร. ศักดิ์ชัย สายสิงห์. ศิลปะทวารวดี วัฒนธรรมทางศาสนายุคแรกเริ่มในดินแดนไทย. สำนักพิมพ์เมืองโบราณ นนทบุรี.

ลงพื้นที่พิพิธภัณฑสถานต่าง ๆ สํารวจข้อมูลในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระปฐมเจดีย์ ศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับโบราณสถานโบราณวัตถุสมัยทวารวดีและความทรงจําร่วมที่อยู่ในรูปประติมากรรม

1.1.3. เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล

โครงการจิตรกรรมสร้างสรรค์ความงามจากรูปแบบศิลปะทวารวดี นี้เป็นโครงการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ข้อมูลภาคสนามที่แสดงความสัมพันธ์ ระหว่างข้อมูลในอดีตกับข้อมูลในปัจจุบันด้วยเครื่องมือดังนี้

- 1) การถ่ายภาพ เป็นการเก็บข้อมูลโดยถ่ายโบราณสถานสมัยทวารวดีต่าง ๆ เพื่อนํามาสร้างเป็นผลงานสร้างสรรค์
- 2) การสเก็ตช์รูปภาพเพื่อหามุมมองที่สวยงามทางทัศนศิลป์ เพื่อนำไปพัฒนาเป็นผลงานสร้างสรรค์ต่อไป

1.2. วิเคราะห์

อนุสาวรีย์คือสิ่งที่สร้างขึ้นเพื่อระลึกถึงเหตุการณ์หรืออุดมการณ์ ซึ่งอนุสาวรีย์นั้นไม่ได้เป็นเพียงรูปประติมากรรมที่เป็นรูปเหมือนเท่านั้น หากแต่เรารู้จักอนุสาวรีย์ในชื่อที่แตกต่างไปไป เช่น พระมหาสุป เจดีย์พระพุทธรูป สิ่งนี้ล้วนแล้วแต่มีหน้าที่เก็บความทรงจําร่วมของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและดำรงคํ้าซึ่งอุดมการณ์ที่ทำให้เกิดเหตุการณ์เหล่านั้น

โครงการจิตรกรรมสร้างสรรค์ความงามจากรูปแบบศิลปะทวารวดี ได้ศึกษาถึงประติมากรรมนูนต่ำระดับฐานจุลประโทนเจดีย์หาความหมายหรือเรื่องราวเหตุการณ์ที่บอกเล่าเพื่อที่จะได้ทราบถึงกรอบแนวความคิดของผู้คนในสมัยทวารวดี และหาความทรงจําร่วม (Collective Memory) ที่สังคมทวารวดีมีและสืบทอดมายังสังคมไทยในปัจจุบัน ซึ่งที่มาบางอย่างก็ถูกพร่าเลือนหาไปตามกาลเวลา เพื่อที่จะนําสื่อแนวความคิดเรื่องความเปราะบางและความพร่าเลือนของการเวลาทำให้ผู้วิจัยเลือกที่จะใช้สื่อเป็นแท่งถ่าน (Charcoal) เพื่อนําสื่อให้ตรงกับวัตถุประสงค

1.3. การสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์

1.3.1. การสังเคราะห์ข้อมูล

การสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์ เป็นการนำผลงานวิเคราะห์ข้อมูลมาใช้สร้างเป็นผลงานจิตรกรรม การสังเคราะห์ข้อมูลที่นำมาใช้สร้างสรรค์นั้นเป็นการตีความอย่างเป็นขั้นเป็นตอนจากข้อมูลดิบ และนำไปสู่การทำให้เกิดเป็นองค์ประกอบศิลป์และเกิดเป็นสัญญาณในการสร้างสรรค์เพื่อทำให้เกิดเอกภาพตามหัวข้อสร้างสรรค์

1.3.2. การวิจารณ์

ผลงานจิตรกรรมของตัวผู้วิจัยตรวจโดยมีผู้ทรงคุณวุฒิประจำภาควิชาจิตรกรรม คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากรแสดง 3 ครั้ง เป็นจำนวน 3 ชุด คือ 1. “On Collective memory” 2. “Memory in a new body” 3. “Same memory” โดยแต่ละครั้งจะมีพัฒนาการตามการวิจารณ์ผลงานควบคู่ไปกับแนวความคิดภายใต้หัวข้อวิจัยภายใต้หัวข้อวิจัยในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ได้รับประสบการณ์ในการรับสุนทรียะแบบใหม่ ๆ ตามหัวข้อ

1.3.3. แนวความคิดและแรงบันดาลใจที่มีอิทธิพลในการสร้างสรรค์

ผู้วิจัยได้นำรูปประติมากรรมนูนต่ำประดับฐานจุลประโทนเจดีย์ที่มีแนวคิดเกี่ยวกับการสั่งสอนผู้คนให้อยู่ในศีลในธรรม ซึ่งสะท้อนให้เห็นสภาพสังคมสมัยทวารวดีมาสังเคราะห์บูรณาการกับแนวความคิดของตัวผู้วิจัยมาสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ ซึ่งได้รับแรงบันดาลใจมาจากประติมากรรมนูนต่ำเรื่องสุปารกะชาต และประติมากรรมอื่นที่ประดับฐานจุลประโทน การศึกษากระบวนการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปิน อริอุซย์ รุ่งแจ้ง ริญญภัทร์ นิธิภัทรอนัน และ บิล วิโอล่า (Bill Viola) ส่งผลให้ผลงานโครงการจิตรกรรมสร้างสรรค์ความงามจากรูปแบบศิลปะทวารวดี เป็นผลงานที่สมบูรณ์ โดยนำวิธีการคิดเรื่องความทรงจำร่วม ของอริอุซย์ รุ่งแจ้ง มาใช้เป็นมุมมองที่ใช่มองโบราณสถานทวารวดีแล้วบูรณาการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ เมื่อศึกษาถึงแรงบันดาลใจในผลงานของ บิล วิโอล่า (Bill Viola) ตัวศิลปินเองได้ศึกษาภาพจิตรกรรมโบราณแล้วนำเสนอใหม่โดยสื่อใหม่ และสนใจในการนำเสนอเรื่องราวทวารวดีออกมาเป็นสื่อการแสดงของ ริญญภัทร์ นิธิภัทรอนัน ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงาน โครงการจิตรกรรมสร้างสรรค์ความงามจากรูปแบบศิลปะทวารวดี ซึ่งก็มีแรงบันดาลใจที่สร้างสรรค์มาจากผลงานในประวัติศาสตร์ ซึ่งเมื่อสังเคราะห์และวิเคราะห์และจะเห็นว่าศิลปินทั้งสามจะมีจุดร่วมที่เหมือนกันก็คือสร้างสรรค์ผลงานจากความทรงจำในอดีต

1.3.4. กระบวนการและขั้นตอนการสร้างสรรค์

จากการศึกษาข้อมูลและกระบวนการสร้างสรรค์ของศิลปินที่ผู้วิจัยนำมาอ้างอิงนั้นพบว่า ศิลปินผู้สร้างสรรค์นั้นใช้สื่อที่หลากหลาย เช่น วิดีโอ ประติมากรรม การจัดวาง หรือแม้กระทั่งการแสดง แต่จุดร่วมของศิลปินที่ถูกอ้างอิงนั้นคือการสร้างผลงานจากความทรงจำในอดีต ซึ่งสอดคล้องกับโครงการจิตรกรรมสร้างสรรค์ความงามจากรูปแบบศิลปะทวารวดีของตัวผู้วิจัยซึ่งมีขั้นตอนในการสร้างสรรค์ดังนี้

การลงสำรวจพื้นที่จริง

ในการสร้างสรรค์ของตัวผู้วิจัยเองจำเป็นที่จะต้องมีข้อมูลดิบที่ใช้เป็นต้นแบบในการสร้างสรรค์ผลงานของตัวผู้วิจัยซึ่งจะลงสำรวจโบราณสถานทวารวดีในจังหวัดนครปฐม

ภาพที่ 3.3 ภาพลงพื้นที่ที่วัดพระเมรุ

การหาข้อมูลเกี่ยวกับโบราณสถานที่จะทำ

ในการสร้างสรรค์ของตัวผู้วิจัยแต่ละครั้งจำเป็นจะต้องหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับโบราณสถานหรือโบราณวัตถุเพื่อที่จะหาความเชื่อมโยงหรือความทรงจำร่วม (Collective Memory) ที่อยู่ในโบราณสถานโบราณวัตถุกับความทรงจำที่ยังหลงเหลืออยู่ในปัจจุบัน

การทำ (Sketch Design)

การทำสเก็ตนั้นเป็นนำเสนอแนวความคิดในระยะสั้นเพื่อหาความเป็นไปได้ที่จะนำเสนอแนวความคิดออกมาเป็นรูปธรรม การสเก็ตนั้นยังรวมไปถึงการหาความเป็นไปได้ในการเลือกใช้สื่อในการสื่อความหมายด้วย เมื่อตัวผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สำรวจหาข้อมูลตัวผู้วิจัยจะเกิดจินตนาการถึงลักษณะโบราณสถานที่สามารถทำสเก็ตช่วยให้ตัวผู้วิจัยถ่ายทอดจินตนาการในขณะนั้นออกมาเป็นรูปธรรม

ภาพที่ 3.4 ภาพร่างจูลประโทนในอดีต

กระบวนการสร้างสรรค์

ในกระบวนการสร้างสรรค์ของตัวผู้วิจัยเป็นการสร้างสรรค์โดยใช้วิธีการวาดเส้น (Drawing) เทคนิคชาโคล (Charcoal) บนกระดาษ เพื่อที่จะสื่อความหมายของความทรงจำร่วมที่มีความเลือนลางตามกาลเวลาเหมือนกับชาโคล ที่มีลักษณะเปราะบางหลุดออกง่ายเมื่อสัมผัส ซึ่งเทคนิคนี้สามารถถ่ายทอดความเลือนลางได้ดี จุดนี้จึงเป็นจุดที่ตัวผู้วิจัยเลือกนำมาสื่อถึงความทรงจำของทวารวดี และในส่วนของจุดเด่นของภาพที่เป็นรูปของโบราณสถานนั้นตัวผู้วิจัยได้ทำการลบออกเพื่อที่จะสื่อถึงความไม่เชื่อมโยงกันระหว่างความทรงจำร่วมทวารวดีกับความทรงจำของชุมชนโดยรอบ ซึ่งตัวผู้วิจัยได้นำวิธีการนี้ไปใช้ใน ชุดที่ 1 On Collective Memory ประเด็นในการนำเสนอของชุดนี้จะเป็นการตัดความทรงจำร่วมเพื่อชี้ให้เห็นถึงความไม่เชื่อมโยงกันระหว่างความทรงจำทวารวดีกับความทรงจำของชุมชนในปัจจุบัน สื่อที่ตัวผู้วิจัยใช้ในการสร้างสรรค์คือการวาดเส้นบนกระดาษแล้วเทคนิคชาโคลใช้สื่อแทนความเลือนลางของความทรงจำที่ผ่านการเวลาแล้วลบจุดเด่นที่เป็นโบราณสถานกลางรูปออกเพื่อที่จะสื่อถึงความไม่เชื่อมโยงกับระหว่างความทรงจำร่วมของทวารวดีกับความทรงจำของชุมชนในปัจจุบัน ชุดที่ 2 Memory in a new body ประเด็นที่ใช้ในการสื่อสารในชุดนี้คือการเอาความทรงจำร่วมที่อยู่ในรูปประติมากรรมหุ่นต่าสมัยทวารวดีมาใส่ลงไปในงานศิลปะของตัวผู้วิจัย เพื่อเป็นการรักษาความทรงจำทวารวดีให้ยังคงอยู่ต่อไป และแสดงให้เห็นว่าความทรงจำทวารวดีมีส่วนกำหนดความทรงจำของสังคมไทย ในชุดที่ 3 The Same Memory เป็นการสร้างสรรค์ผลงานเพื่อแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กันระหว่างความทรงจำของอดีต

และปัจจุบันว่าทั้งคู่กำหนดซึ่งกันและกัน ผู้วิจัยรูปร่าง (Form) กับที่ว่าง (Space) เป็นเครื่องมือในการสื่อความหมายเพื่อที่จะแสดงให้เห็นว่าความทรงจำของทวารวดีมีส่วนกำหนดขอบเขตของสังคมไทยในปัจจุบัน

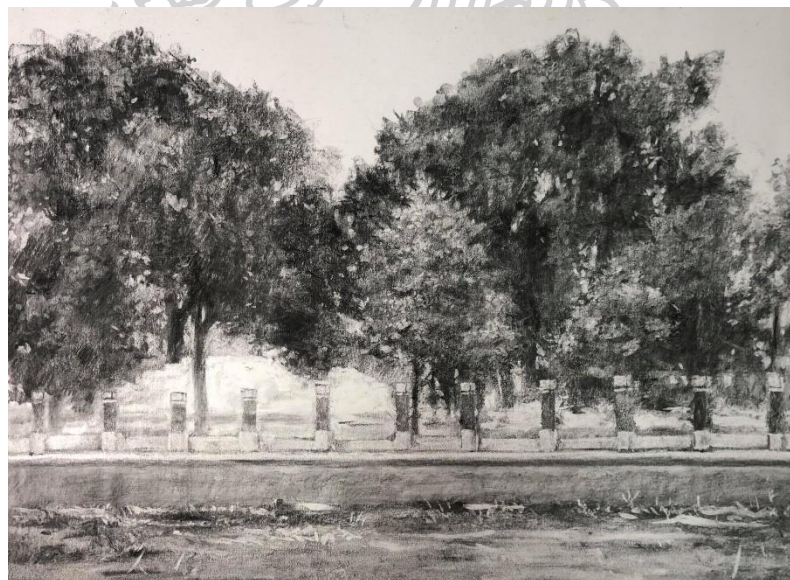
1.4. กระบวนการสร้างสรรค์และพัฒนาผลงาน

ผู้วิจัยได้สร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์เพื่อหาองค์ความรู้ต่าง ๆ เป็นจำนวน 3 ชุด และนำการแสดงผลงานแต่ละครั้งมาวิเคราะห์จนได้องค์ความรู้ของแต่ละชุดมาสังเคราะห์และประเมินคุณค่าทางรูปธรรมนามธรรมเพื่อนำผลที่ได้มาพัฒนาผลงานต่อไป

2. พัฒนาการในการสร้างสรรค์ผลงาน

แนวความคิดและแรงบันดาลใจที่มีอิทธิพลในการสร้างสรรค์ผลงานแต่ละชุดไม่ว่าจะเป็น เทคนิคที่ใช้สื่อสาร แนวความคิด กระบวนการ การใช้สัญลักษณ์แทนความหมายต่าง ๆ กระบวนการพัฒนาผลงานสิ่งที่ได้รับและนำไปพัฒนาเป็นผลงานชิ้นต่อไป จะถูกอธิบายดังต่อไปนี้

2.1. ผลงานชุดที่ 1 On Collective Memory

ภาพที่ 3.5 ผลงานชุดที่ 1 on collective memory

2.1.1. แนวความคิดและแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์

การสร้างสรรค์ผลงานของตัวผู้วิจัยเริ่มต้นมาจากข้อสงสัยเกี่ยวกับโบราณสถานที่อยู่โดยรอบเมืองนครปฐม จึงทำให้เกิดคำถามว่าโบราณสถานที่อยู่รอบเมืองนครปฐมนั้นเป็นโบราณสถานอะไร มีที่มาอย่างไร เหตุใดจึงมีความสำคัญ นั้นจึงเป็นแรงบันดาลใจให้ตัวผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับโบราณสถานเหล่านั้น และผลจากการศึกษาพบว่าโบราณสถานที่ตัวผู้วิจัยสงสัยนั้นเป็นโบราณสถานสมัยทวารวดีซึ่งมีความเก่าแก่มาก ซึ่งก่อนจะเป็นองค์พระปฐมเจดีย์เองก็เคยเป็นโบราณสถานทวารวดีมาก่อนแล้วถูกก่อกำกับจนเป็นพระปฐมเจดีย์ในปัจจุบัน นี่ทำให้เกิดคำถามสำคัญในการศึกษาของตัวผู้วิจัย ทำไมโบราณสถานทวารวดีจึงถูกปล่อยให้ทิ้งร้างต่างจากพระปฐมเจดีย์ที่ถูกสถาปนาขึ้น ตัวผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องความทรงจำจากหนังสือ “ชาติไทย, เมืองไทย, แบบเรียนและอนุสาวรีย์ ว่าด้วยวัฒนธรรม, รัฐ และรูปการจิตสำนึก”¹² ของ นิธิ เอียวศรีวงศ์ นั้นทำให้ตัวผู้วิจัยได้รับรู้ถึงความทรงจำจิตสำนึกที่อยู่ในรูปของวัตถุซึ่ง ตัวองค์พระปฐมเจดีย์เองก็ทำหน้าที่นี้ด้วยไม่แตกต่างและตัวองค์พระปฐมเจดีย์เองก็ยังคงถูกใช้งานตามหน้าที่ของมันเองโดยคนปัจจุบันนั้นจึงเป็นสาเหตุที่องค์พระปฐมเจดีย์เองยังได้รับความนิยมและถูกบูรณะอยู่ตลอดต่างจากโบราณสถานที่อยู่โดยรอบเมืองนครปฐมซึ่งไม่ได้เชื่อมโยงกับคนในปัจจุบัน ตัวผู้วิจัยจึงสร้างสรรค์ผลงานชุด On Collective Memory จากการตีความแนวความคิดของ Maurice Halbwachs ผู้วิจัยหนังสือ On Collective Memory กล่าวไว้ว่า ความทรงจำที่ไม่สัมพันธ์กับคนหรือชุมชน เป็นเหมือนความทรงจำที่แตกสลาย ตัวผู้วิจัยจึงวาดเส้นรูปโบราณสถานโดยใช้เทคนิคชาโคลซึ่งเป็นเทคนิคที่เปราะบางเหมือนกับความทรงจำที่เลือนลาง และสื่อความหมายความไม่เชื่อมโยงกันระหว่างโบราณสถานโบราณกับปัจจุบันโดยการลบบอกเหมือนกับความฝันที่แตกสลาย

2.1.2. การใช้สัญลักษณ์ในการแสดงออก

ตัวผู้วิจัยเองใช้สัญลักษณ์เพื่อที่จะสื่อถึงการไม่เชื่อมโยงกันระหว่างอดีตกับปัจจุบันโดยใช้เทคนิควาดเส้นชาโคลซึ่งเป็นเทคนิคที่เปราะบาง เพื่อที่จะสื่อความหมายถึงความเลือนลางของความทรงจำที่โบราณสถานมีกับปัจจุบัน และใช้การลบบอกเหมือนกับแนวความคิดของ Maurice Halbwachs ความทรงจำที่ไม่สัมพันธ์กับคนหรือชุมชน เป็นเหมือนความทรงจำที่แตกสลาย ดังนั้นตัวผู้วิจัยจึงใช้เทคนิควาดเส้นด้วยชาโคลซึ่งเป็นเทคนิคจิตรกรรมพื้นฐานเพื่อให้ปรากฏรูปที่สามมารถสื่อถึงความเลือนลางและแตกสลายได้

¹² นิธิ เอียวศรีวงศ์. ชาติไทย, เมืองไทย, แบบเรียนและอนุสาวรีย์ ว่าด้วยวัฒนธรรม, รัฐ และรูปการจิตสำนึก. สำนักพิมพ์มติชน

2.1.3. การวิเคราะห์ผลงานทางด้านเนื้อหา

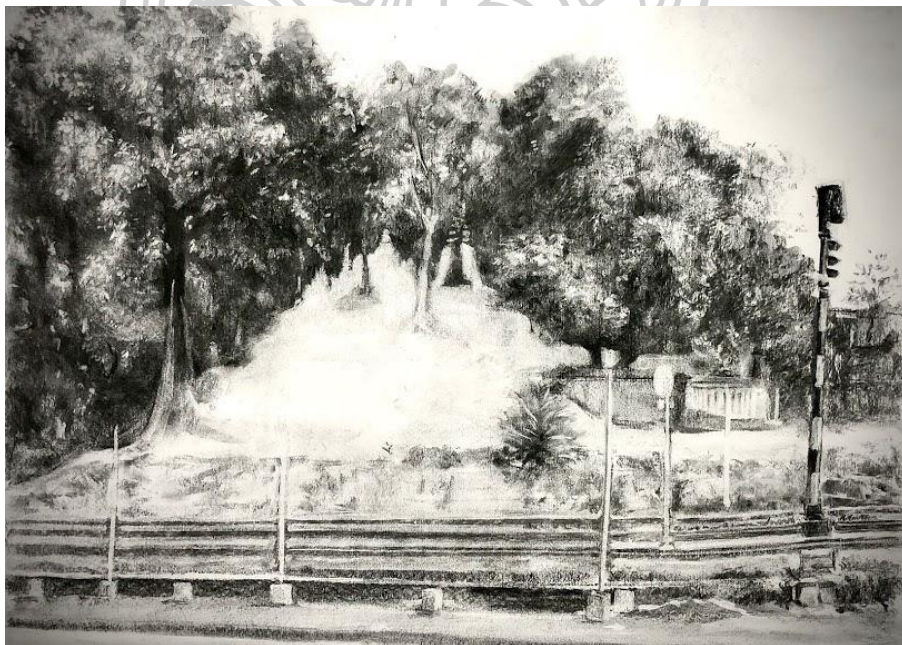
จะเห็นได้ว่าเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสารจะมีสองอย่างคือ รูปร่าง (Form) และ พื้นที่ว่าง (Space) ในผลงานวัดพระเมรุจะเห็นว่าพื้นที่ว่างที่เป็นจุดเด่นนั้นหมายถึงโบราณสถานวัดพระเมรุซึ่งลักษณะทางกายภาพเดิมเป็นมูลดินกลมมีขนาดความกว้าง 8 เมตร สูง 10 เมตร ปกคลุมด้วยต้นหญ้า และต้นไม้ใหญ่อย่างหนาแน่น แต่ในปัจจุบันกลายเป็นซากโบราณสถานที่มีกองอิฐซ้อนกันขึ้นไปหลายชั้นผสมกับมูลดิน โดยมีต้นไม้ใหญ่ขึ้นอยู่กลางโบราณสถานนับสิบต้นประกอปกกับต้นหญ้าขึ้นรกรุงรัง ส่งผลให้ทัศนียภาพของโบราณสถานแห่งนี้ดูทรุดโทรมยิ่งนักวัดพระเมรุ ตั้งอยู่ริมถนนเพชรเกษม ห่างจากองค์พระปฐมเจดีย์ไปทางทิศใต้ 3 กิโลเมตร อยู่ติดกับตลาดปฐมมงคล

ภายในผลงานวัดพระเมรุถูกทำให้เกิดเป็นรูปร่าง (Form) โดยการสร้างบรรยากาศรอบโบราณสถานให้ขัดแย้งกับจุดเด่นที่เป็นที่ว่าง (Space) ซึ่งนั่นหมายถึงการแสดงให้เห็นความไม่เชื่อมโยงกันระหว่างอดีตกับปัจจุบัน ซึ่งการที่จุดเด่นกลายเป็นที่ว่างนั้นเป็นการตัดความทรงจำร่วม (Collective Memory) กันออกจากความรู้สึก ราวกับจะสะท้อนให้เห็นว่าระหว่างอดีตที่ยาวนานของโบราณสถานนั้นไม่ได้มีความเชื่อมโยงกับปัจจุบัน ดังเช่นที่ Maurice Halbwachs ผู้แต่งหนังสือ On Collective Memory กล่าวเอาไว้ว่าความทรงจำที่ไม่สัมพันธ์อยู่กับกลุ่มคนหรือชุมชนคือความทรงจำที่แตกเป็นเสี่ยง (Fragmented Memory) ไร้ความหมายและไม่เป็นจริง ดังนั้นที่ว่างหรือ (Space) จึงเป็นสื่อที่ใช้ในการสื่อความหมาย และ Maurice Halbwachs ยังกล่าวอีกว่า ความรู้เกี่ยวกับอดีตนั้นเกิดจากสภาพแวดล้อมทางสังคมของปัจจุบัน ดังนั้นในผลงานวัดพระเมรุสิ่งที่เป็นตัวสร้างให้เกิดรูปร่าง (Form) ก็คือบรรยากาศแวดล้อมที่อยู่โดยรอบตัวโบราณสถาน กล่าวคือรูปร่างของจุดเด่นนั้นถูกกำหนดสร้างโดยสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ในปัจจุบันซึ่งไม่ได้มีความเชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อมจึงเหมือนกับเป็นพื้นที่ว่างเปล่า และจากการศึกษาเรื่อง Form กับ Space ทำให้ทราบว่า พื้นที่ว่าง และรูปร่างนั้น จะเป็นตัวกำหนดกรอบของกันและกันเสมอ เหมือนกับอดีตกับปัจจุบันที่ความหมายทั้งสองด้านไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ทั้งคู่กำหนดซึ่งกันและกัน กล่าวโดยสรุปแล้ว ความทรงจำหรือประวัติศาสตร์ที่สังคมหนึ่ง ๆ สร้างขึ้นมาจากสภาพแวดล้อมของสังคมในปัจจุบัน และความทรงจำในอดีตนี้ก็มีส่วนมากกำหนดความเป็นปัจจุบัน อยางไรก็ตาม การสร้างความทรงจำในสังคม นั้นไม่ได้มีหนึ่งเดียวแต่ปรากฏอย่างหลากหลาย และมีผลกระทบต่อการจัดระเบียบทางสังคมในปัจจุบันอย่างลึกซึ้ง

2.1.4. รูปผลงานชุด On Collective Memory

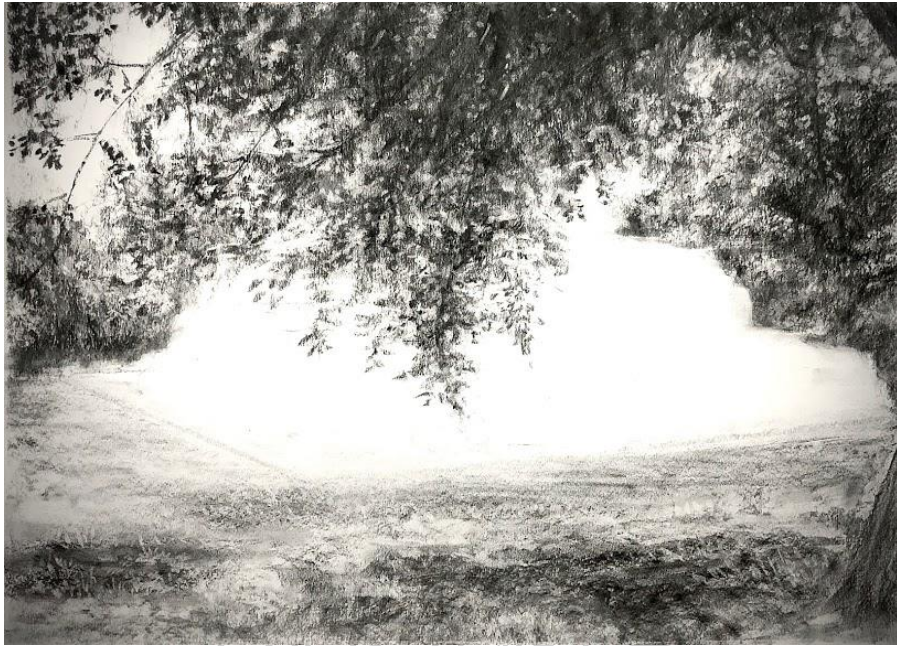

ภาพที่ 3.6 ชื่อผลงาน วัดพระเมรุ ขนาด 55.5x76 cm. เทคนิค ขาโคลบนกระดาษ

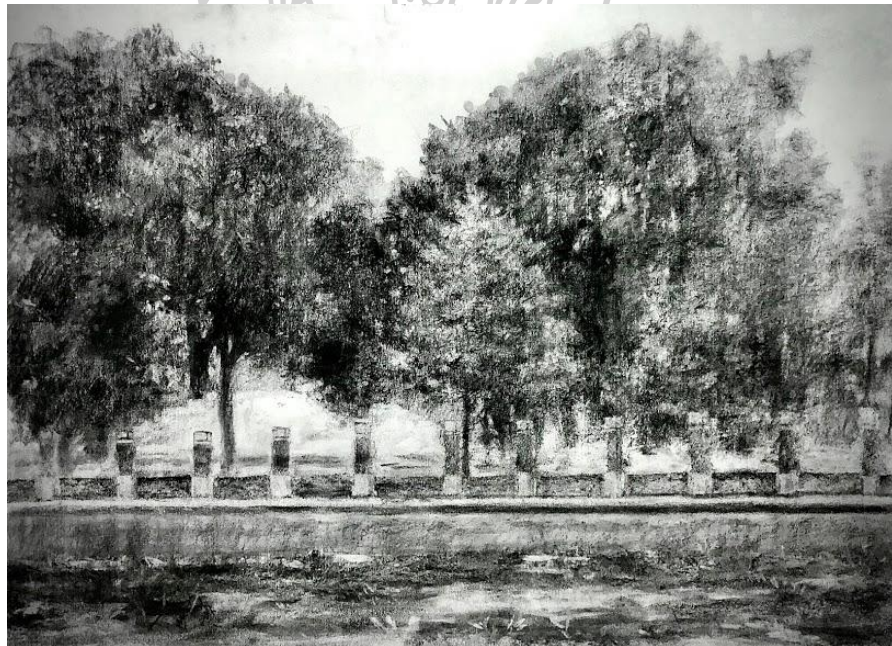

ภาพที่ 3.7 ชื่อผลงาน วัดพระงาม ขนาด 55.5x76 cm. เทคนิค ขาโคลบนกระดาษ

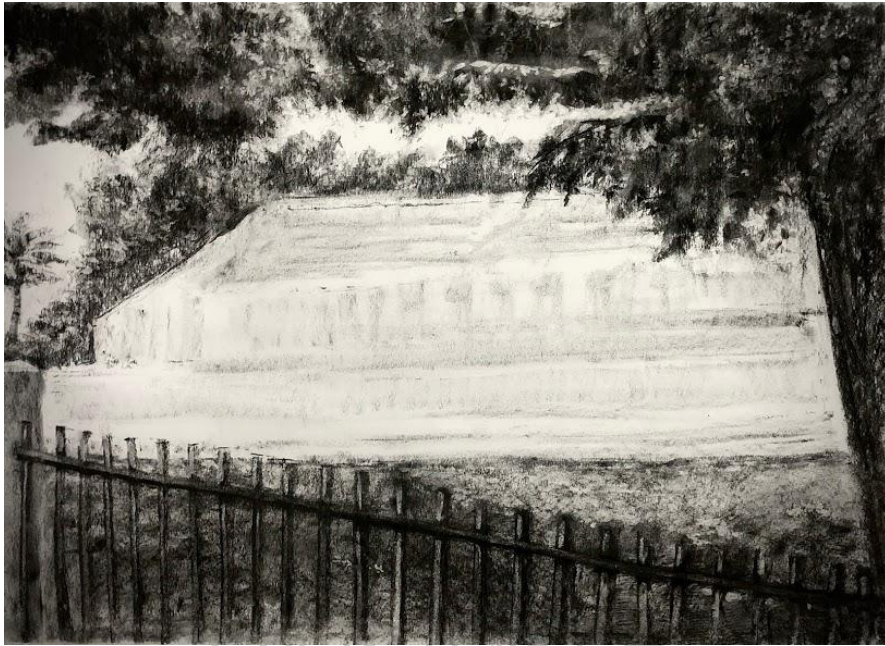

ภาพที่ 3.8 ชื่อผลงาน จุลประโทน ขนาด 55.5x76 cm. เทคนิค ชาร์โคลบนกระดาษ

ภาพที่ 3.9 ชื่อผลงาน วัดพระเมรุหมายเลข 2 ขนาด 55.5x76 cm. เทคนิค ชาร์โคลบนกระดาษ

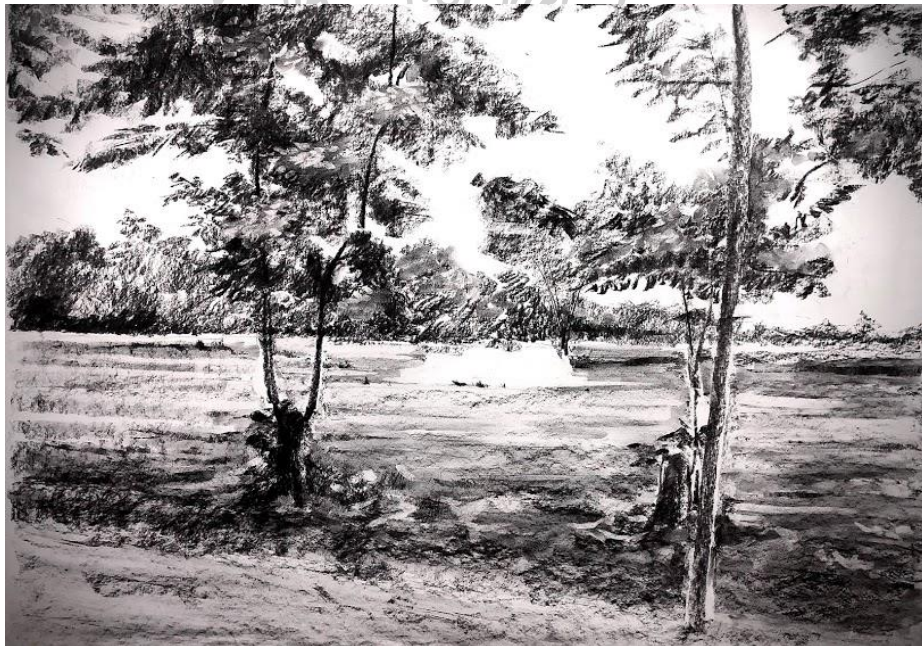
ภาพที่ 3.10 ชื่อผลงาน จุลประโทนหมายเลข 2 ขนาด 55.5x76 cm. เทคนิค ชาโคลบนกระดาษ

ภาพที่ 3.11 ชื่อผลงาน เนินมะขาม ขนาด 55.5x76 cm. เทคนิค ชาโคลบนกระดาษ

ภาพที่ 3.12 ชื่อผลงาน เนินมะขามหมายเลข 2 ขนาด 76x106 cm. เทคนิค ชาร์โคลบนกระดาษ

ภาพที่ 3.13 ชื่อผลงาน เนินมะขามหมายเลข 3 ขนาด 76x106 cm. เทคนิค ชาร์โคลบนกระดาษ

ภาพที่ 3.14 ชื่อผลงาน เนินมะขามหมายเลข 4 ขนาด 76x106 cm. เทคนิค ซาโคลบนกระดาษ

ภาพที่ 3.15 ชื่อผลงาน เนินมะขามหมายเลข 5 ขนาด 76x106 cm. เทคนิค ซาโคลบนกระดาษ

2.1.5. ผลที่ได้รับและการพัฒนาขึ้นไป

ในผลงานชุด On Collective Memory ได้รับผลตอบรับที่ดีในด้านเนื้อหาที่กล่าวถึงความทรงจำร่วมที่อยู่ในโบราณสถานและองค์พระปฐมเจดีย์ การหาตอบว่าทำไมโบราณสถานอื่นนอกจากองค์พระปฐมเจดีย์ถึงถูกปล่อยทิ้งร้างไป ทั้งนี้ผลงานชุด On Collective Memory ได้รับคำแนะนำจากท่านอาจารย์ที่ปรึกษาว่าให้หาความทรงจำร่วมที่ส่งผลกระทบต่อคนไทยส่วนใหญ่ เพราะว่าผลงานในชุด On Collective Memory นี้พูดถึงคนเพียงเฉพาะกลุ่มเท่านั้น จึงมีแนวทางในการพัฒนาผลงานในชุดที่สองคือหาความทรงจำร่วมที่ทวารวดีมีและยังคงอยู่ในสังคมไทยเพื่อชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของอารยธรรมทวารวดี และสืบหาคำตอบบางอย่างที่มีร่องรอยของทวารวดีที่มีอยู่ในสังคมปัจจุบัน

2.2. ผลงานชุดที่ 2 Memory in a new body

ภาพที่ 3.16 ผลงานชุดที่สอง Memory in a new body

2.2.1. ความคิดแรงบันดาลใจ

จากผลสรุปการสร้างสรรคผลงานชุดที่ 1 On Collective Memory ทำให้ตัวผู้วิจัยได้คำตอบของการศึกษาว่าทำไมโบราณสถานทวารวดีจึงถูกทิ้งร้างซึ่งเป็น เพราะว่าโบราณสถานเหล่านั้นไม่ได้เชื่อมโยงกับสังคมในปัจจุบันซึ่งอาจารย์ที่ปรึกษาของผู้วิจัยได้วิจารณ์งานชุดนี้ไว้ว่า ผลงานชุด On Collective Memory นั้นสามารถหาคำตอบให้กับคำถามของตัวผู้วิจัยได้แต่ว่าผลงาน On Collective Memory นี้สามารถสันนิษฐานบุคคลได้เฉพาะกลุ่มเท่านั้น เป็นกลุ่มที่เคยเข้ามาสัมผัสและรู้จักโบราณสถานแล้วเท่านั้นซึ่งไม่ใช่คนส่วนใหญ่ที่จะรู้สึก ในผลงานชุดที่ 2 นี้มีชื่อว่า Memory in a New Body ตัวผู้วิจัยต้องหาความทรงจำร่วม (Collective Memory) ที่ทวารวดีมี

และยังมีให้เห็นได้ในปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงเริ่มศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับประติมากรรมชาดกนูนต่ำที่ประดับฐานจุลประโทน รูปประติมากรรมส่วนใหญ่เป็นเรื่องชาดก และมีประติมากรรมของผู้คนในสมัยทวารวดีซึ่งนี้สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนทวารวดี จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่าเรื่องชาดกที่ประดับอยู่ที่ฐานจุลประโทน มีส่วนกำหนดจริยธรรมพื้นฐานของคนในสังคม เช่น เรื่องสุปาระกชาดก ที่ว่าด้วยอภินิหารของศีล 5 ซึ่งศีล 5 เป็นสิ่งที่ถูกใช้เป็นตัวกำหนดจริยธรรม และนำไปสู่การกำหนด

ภาพที่ 3.17 รูปประติมากรรมประดับฐานจุลประโทน

กฎระเบียบของสังคม และด้วยเรื่องของศีล 5 นี้เองที่เป็นความทรงจำร่วมจากทวารวดีมาสู่สังคมไทยในปัจจุบัน นี่จึงเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้วิจัยสร้างสรรค์ผลงานชุด Memory in a New Body เพราะด้วยเรื่องของกาลเวลาโบราณสถานโบราณวัตถุสมัยทวารวดีนั้นวันมีแต่จะผุพังลงไปและการบูรณะโบราณสถานก็มีชีพันธกิจของตัวผู้วิจัย ผู้วิจัยจึงมีหน้าที่ถอดเอาจิตวิญญาณสมัยทวารวดีออกมาจากโบราณสถาน โบราณวัตถุ และนำเอาจิตวิญญาณเรื่องราวลงมาใส่ในร่างภาชนะใหม่ที่เป็นผลงานสร้างสรรค์ของตัวเอง

2.2.2. กระบวนการสร้างสรรค์และพัฒนา

การสร้างสร้างสรรค์ผลงานในชุดที่ 2 Memory in a New Body ตัวผู้วิจัยออกแบบผลงานมาจากเค้าโครง องค์ประกอบศิลป์ มาจากประติมากรรมทวารวดีที่ประดับฐานจุลประโทนเจดีย์ และออกแบบใหม่ให้ฉากและบรรยากาศเป็นรูปลักษณะที่สมจริงขึ้นด้วยเทคนิควาดเส้น แล้วลบบอก

เพื่อที่จะสื่อสารถึงเรื่องความเลือนลางของเนื้อหาของทวารวดีที่เลือนหายไปตามกาลเวลา และติดตั้งคู่กับรูปวาดเส้นประติมากรรมนูนต่ำทวารวดีที่เป็นเรื่องเดียวกันเพื่อให้เห็นถึงร่างเก่าและร่างใหม่ที่มีจิตวิญญาณอันเดียวกันหรือมีความทรงจำอันเดียวกัน

2.2.3. การใช้สัญลักษณ์ในการแสดงออก

ในผลงานชุดที่2 Memory in a New Body สัญลักษณ์ที่ตัวผู้วิจัยใช้แสดงออกนั้นเป็นสัญลักษณ์ที่มาจากประติมากรรมทวารวดีประดับฐานจุลประโทน แล้วนำมาประกอบสร้างใหม่ด้วยวิธีการวาดเส้นซาโคลเพื่อสื่อถึงความเลือนลางของความทรงจำ และนำเสนอพร้อมกับภาพวาดเส้นประติมากรรมสมัยทวารวดีเพื่อให้คนได้เห็นถึงระยะห่างระหว่างเวลา และความทรงจำที่เลือนลาง

2.2.4. วิเคราะห์ผลงาน

ผลงานชุด Memory in a New Body ของตัวผู้วิจัยเป็นผลงานที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความทรงจำร่วมสมัยทวารวดีกับสังคมไทยในปัจจุบัน มีวิธีการสื่อสารถึงความเชื่อมโยงกันโดยการวางผลงานเปรียบเทียบกันระหว่างผลงานวาดเส้นที่สร้างสรรค์มาจากรูปประติมากรรมประดับฐานจุลประโทน โดยประกอบสร้างใหม่โดยองค์ความรู้ในปัจจุบันซึ่งแตกต่างกับอีกรูปที่เป็นภาพวาดเส้นที่เป็นรูปประติมากรรมทวารวดี ซึ่งทั้งสองรูปนี้จุดเด่นตรงกลางถูกปล่อยออกเพื่อที่จะสื่อถึงความเลือนลางของความทรงจำทวารวดี

ผลงานสร้างสรรค์ของตัวผู้วิจัยจะมีเนื้อหาที่เกี่ยวกับความทรงจำร่วม ซึ่งคล้ายกับผลงานของ อริญชัย รุ่งแจ้ง แตกต่างกันตรงที่ว่า อริญชัยนั้นสร้างวัสดุทางประวัติศาสตร์ใหม่เพื่อปฏิเสธความทรงจำร่วม

2.2.5. รูปผลงานชุด Memory in a New Body

ภาพที่ 3.18 ชื่อผลงาน ความทรงจำสู่ปารกะชาดก (ใหม่) ขนาด 50x56 cm. เทคนิค ชาโคลบนกระดาษ

ภาพที่ 3.19 ชื่อผลงาน ความทรงจำสู่ปารกะชาดก (เก่า) ขนาด 50x56 cm. เทคนิค ชาโคลบนกระดาษ

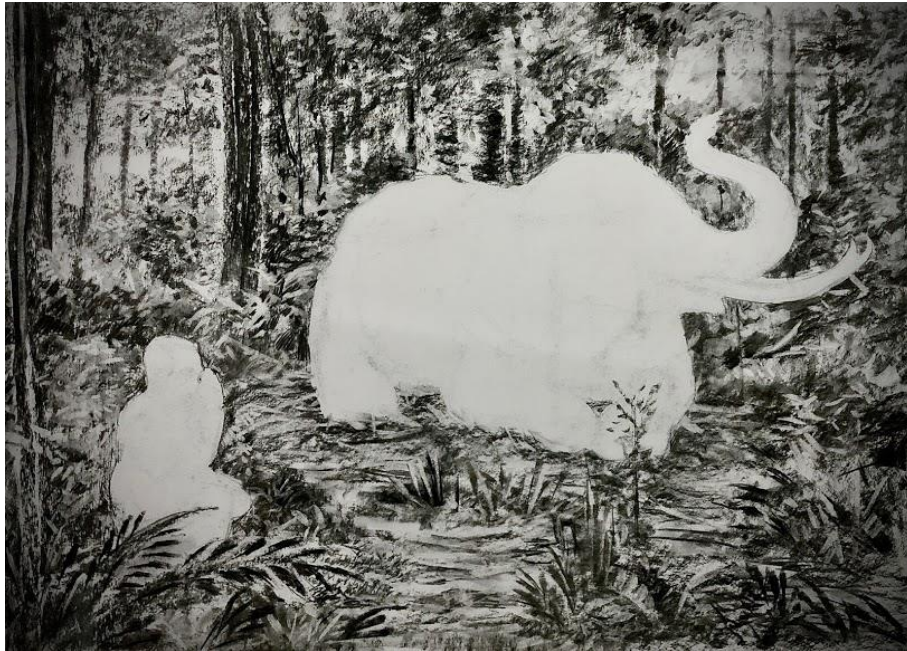

ภาพที่ 3.20 ชื่อผลงาน ความทรงจำ 4 นักดนตรี (ใหม่) ขนาด 76x100 cm. เทคนิค ซาโคลบนกระดาษ

ภาพที่ 3.21 ชื่อผลงาน ความทรงจำนักดนตรี (เก่า) ขนาด 50x56 cm. เทคนิค ซาโคลบนกระดาษ

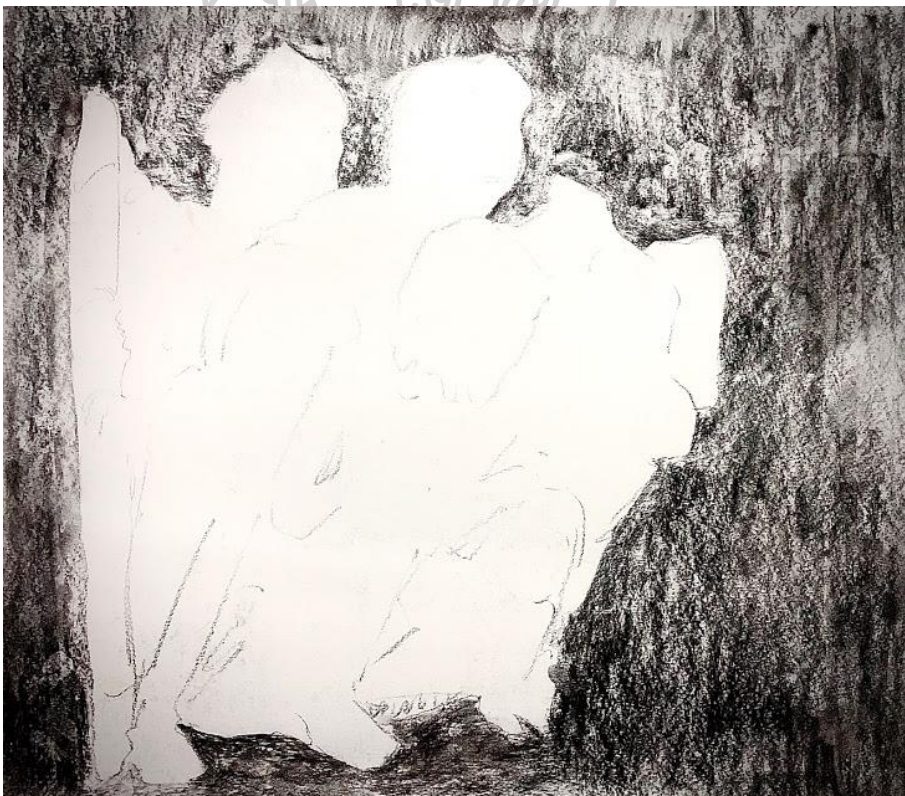
ภาพที่ 3.22 ชื่อผลงาน ความทรงจำพระยาฉันทันต์ (ใหม่) ขนาด 76x106 cm. เทคนิค ชาโคลบน กระดาษ

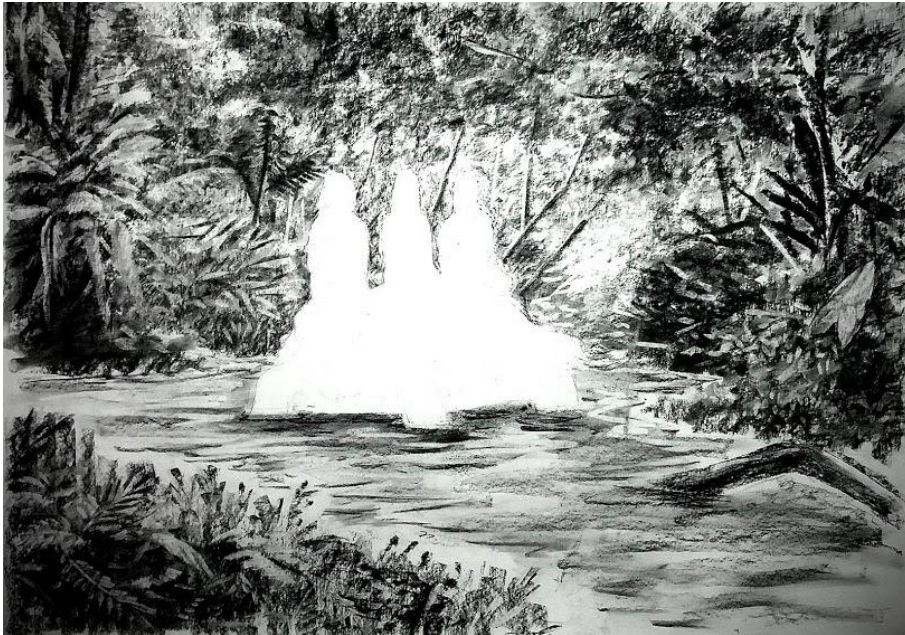
ภาพที่ 3.23 ชื่อผลงาน ความทรงจำพระยาฉันทันต์ (เก่า) ขนาด 50x56 cm. เทคนิค ชาโคลบน กระดาษ

ภาพที่ 3.24 ชื่อผลงาน น้กรบ (ใหม่) ขนาด 76x106 cm. เทคนิค ชาโคลบนกระดาษ

ภาพที่ 3.25 ชื่อผลงาน น้กรบ (เก่า) ขนาด 50x56 cm. เทคนิค ชาโคลบนกระดาษ

ภาพที่ 3.26 ชื่อผลงาน กัจจปาวทาน (ใหม่) ขนาด 76x106 cm. เทคนิค ซาโคลบนกระดาษ

ภาพที่ 3.27 ชื่อผลงาน กัจจปาวทาน (เก่า) ขนาด 50x56 cm. เทคนิค ซาโคลบนกระดาษ

ภาพที่ 3.28 ชื่อผลงาน สรุปรูปชาดก (ใหม่) ขนาด 76x106 cm. เทคนิค ซาโคลบนกระดาษ

ภาพที่ 3.29 ชื่อผลงานชื่อผลงาน สรุปรูปชาดก (เก่า) ขนาด 76x106 cm. เทคนิค ซาโคลบนกระดาษ
ขนาด 50x56 cm. เทคนิค ซาโคลบนกระดาษ

ภาพที่ 3.30 ชื่อผลงาน หัสติง (ใหม่) ขนาด 76x106 cm. เทคนิค ชาโคลบนกระดาษ

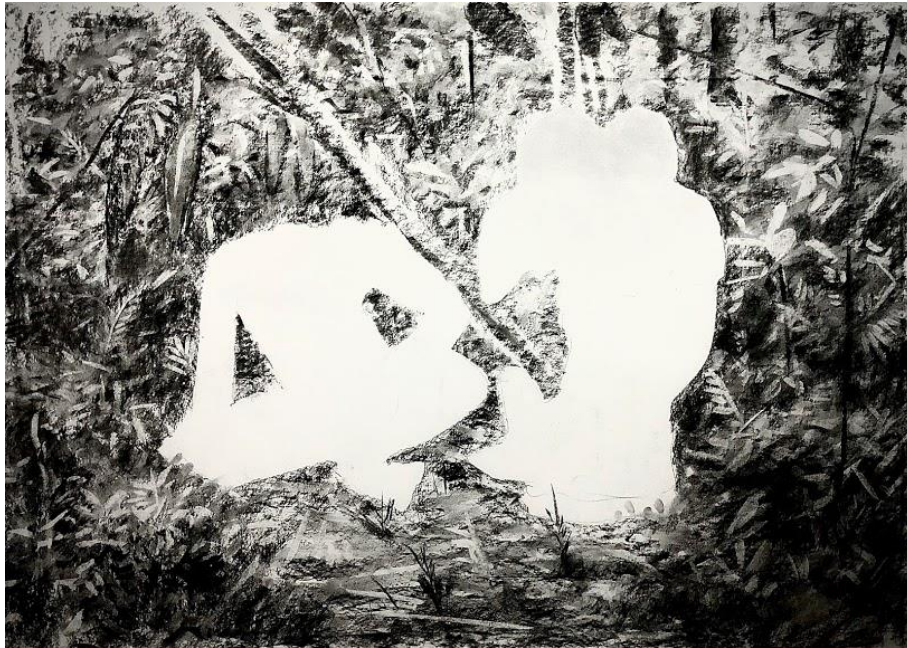
ภาพที่ 3.31 ชื่อผลงาน หัสติง (เก่า) ขนาด 50x56 cm. เทคนิค ชาโคลบนกระดาษ

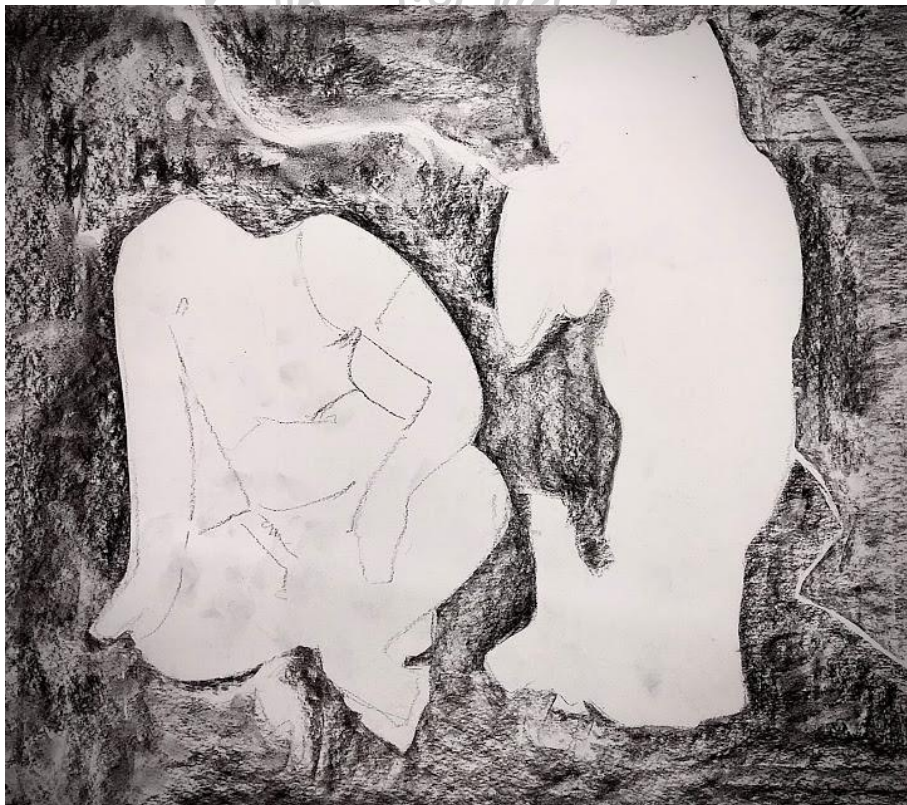
ภาพที่ 3.32 ชื่อผลงาน ไมตระกันยะกะ (ใหม่) ขนาด 76x106 cm. เทคนิค ซาโคลบนกระดาษ

ภาพที่ 3.33 ชื่อผลงาน ไมตระกันยะกะ (เก่า) ขนาด 50x56 cm. เทคนิค ซาโคลบนกระดาษ

ภาพที่ 3.34 ชื่อผลงาน ศยามกะ (ใหม่) ขนาด 76x106 cm. เทคนิค ซาโคลบนกระดาษ

ภาพที่ 3.35 ชื่อผลงาน ศยามกะ (เก่า) ขนาด 50x56 cm. เทคนิค ซาโคลบนกระดาษ

2.2.6. ผลที่ได้รับและพัฒนาไปสู่ผลงานชิ้นต่อไป

สิ่งที่ได้รับจากการสร้างสรรค์ผลงานชุดที่ 2 Memory in a New Body คือการได้ศึกษาเรื่องราวชาตกสมัยทวารวดี และวิเคราะห์เรื่องราวชาตกนั้น ๆ ว่ามีใจความว่าอย่างไรและมีจุดมุ่งหมายให้เกิดอะไรแล้วสังเคราะห์ออกมาเป็นข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบกับสังคมไทยในปัจจุบันว่ายังมีสิ่งที่มีความหมายเดียวกันหรือสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของประติมากรรมทวารวดีหรือไม่

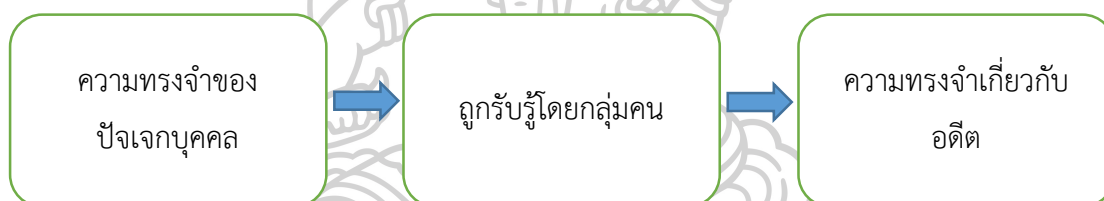
แต่ทว่าสื่อที่ผู้วิจัยใช้สร้างสรรค์นั้นคือการวาดเส้นเพื่อที่จะสื่อถึงความเลือนรางของความทรงจำอาจสื่อความหมายได้ไม่ครบครumnัก ผู้วิจัยจึงต้องคิดหาสื่อใหม่ที่สามารถสื่อถึงความเป็นสมัยใหม่มากกว่านี้ตั้งที่จะปรากฏในหัวข้อถัดไป Same Memory

2.3. ผลงานชุดที่ 3 Same Memory

2.3.1. ความคิดแรงบันดาลใจ

จากการแสดงผลงานชุดที่สอง Memory in a New Body ที่หอศิลป์คณะจิตรกรรม ประติมากรรม และภาพพิมพ์ ตัวผู้วิจัยได้รับคำวิจารณ์จากคณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิมากมาย และได้รับคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาผลงานชุดที่ 3 Same Memory ซึ่งส่วนใหญ่ คณาจารย์คณะจิตรกรรม ประติมากรรม และภาพพิมพ์ จะแนะนำเรื่องการใช้สื่อสมัยใหม่เพื่อที่จะสื่อ ความหมายถึงความเชื่อมโยงกันระหว่างความเป็นทวารวดีกับสังคมไทยในปัจจุบัน ดังนั้นตัวผู้วิจัยเอง จึงศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับความทรงจำร่วม (Collective Memory) จากหนังสือ On Collective Memory ของ Maurice Halbwachs ได้เขียนเกี่ยวกับความทรงจำร่วมไว้ว่า ความทรงจำในอดีตนั้น ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน หรือก็คือความทรงจำของปัจเจกบุคคลนั้นจะมีความหมายขึ้นมา ได้ต้องถูกรับรู้โดยกลุ่มคนที่ปัจเจกบุคคลนั้นสังกัดอยู่ และถ้าความทรงจำของปัจเจกบุคคลไม่ถูกรับรู้ โดยกลุ่มคน Maurice Halbwachs เปรียบเทียบว่าเหมือนกับความทรงจำที่แตกสลาย

ซึ่งประเด็นเกี่ยวกับความทรงจำร่วม Collective Memory สอดคล้องกับ Paul Connerton เรื่อง How Societies Remember กล่าวถึงความทรงจำในปัจจุบันขึ้นอยู่กับอดีต หรือปัจจุบันเชื่อม อยู่กับอดีต ซึ่งในทัศนะของเขานั้นอดีตที่ว่ามีในอดีตที่เป็นวัตถุที่จับต้องได้ (Objective) แต่เป็นอดีต ที่เราสร้างขึ้น

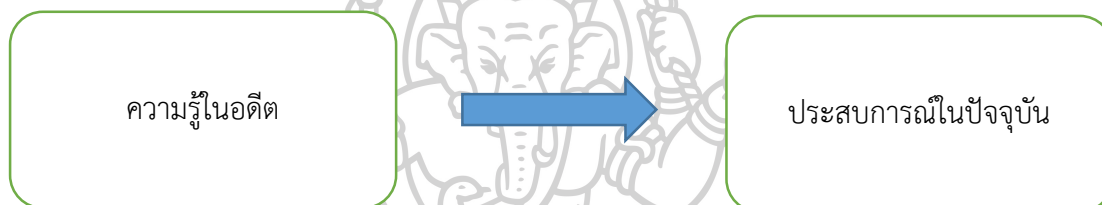

จากตรงนั้นเราจะเห็นถึงความสัมพันธ์ทั้งสองด้านคือ อดีต และ ปัจจุบันซึ่งเราไม่สามารถแยกออกจากกันได้ทั้งคู่กำหนดซึ่งกันและกัน

On collective memory ของ Maurice Habwachs

How Societies Remember ของ Paul Connerton

จากความสัมพันธ์ที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้นี้เองจึงเป็นแรงบันดาลใจให้ตัวผู้วิจัยสร้างสรรค์ผลงานศิลปะชุดที่ 3 Same Memory โดยการใช้สื่อวาดเส้นผสมกับสื่อโปรเจคเตอร์เพื่อที่จะแสดงความสัมพันธ์ระหว่างอดีตกับปัจจุบันเพื่อเชื่อมโยงความทรงจำทวารวดีกับสังคมไทยในปัจจุบัน

2.3.2. กระบวนการสร้างสรรค์และพัฒนา

กระบวนการสร้างสรรค์และพัฒนาผลงานในชุดที่ 3 Same Memory ของตัวผู้วิจัยนั้นได้มีการพัฒนาต่อมาจากผลงานชุดที่ 2 Memory in a New Body ในผลงานชุดที่ 2 Memory in a New Body นั้นเป็นการสื่อสารโดยใช้การวาดเส้นแล้วลบบอกเป็นที่แสดงความไม่เชื่อมโยงกันระหว่างความทรงจำทวารวดีกับสังคมไทยในปัจจุบันซึ่งอาจจะสื่อสารกับผู้ชมได้ไม่ชัดเจนนัก เนื่องจากสื่อวาดเส้นเป็นสื่อพื้นฐานและต้องใช้เวลาตีความในเชิงลึกถึงจะรับรู้ถึงความหมายที่ตัวผู้วิจัยต้องการจะสื่อสาร แต่ในผลงานชุดที่ 3 Same Memory นี้ตัวผู้วิจัยได้ใช้เครื่องฉายภาพ (Projector) มาใช้เป็นสื่อในการสร้างสรรค์เพื่อที่จะสื่อถึงความเป็นปัจจุบันบนพื้นที่ว่าง (Space) ที่เกิดจากการลบบอก

ภาพที่ 3.36 ภาพการติดตั้งผลงานชุดที่ 3 Same Memory

ภาพที่ 3.37 ภาพการติดตั้งผลงานชุดที่ 3 Same Memory

ภาพที่ 3.38 ภาพการติดตั้งผลงานชุดที่ 3 Same Memory

ภาพที่ 3.39 ภาพการติดตั้งผลงานชุดที่ 3 Same Memory

2.3.3. สัญญาในการแสดงออก

ในผลงานชุดที่ 3 Same Memory จะประกอบกันด้วย 2 อย่างคือ ภาพวาดเส้น กับ รูปโบราณสถานที่ออกมาจากเครื่องฉายภาพ ซึ่งภาพวาดเส้นแล้วลบนั่นตัวผู้วิจัยจะสื่อถึงความไม่เชื่อมโยงกันของความทรงจำทวารวดีและทำให้เกิดที่ว่าง (Space) บริเวณจุดเด่นดังที่ Maurice Habwachs กล่าวไว้ว่าความทรงจำของอดีตขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางสังคม และการฉายภาพ (Form) โบราณสถานทวารวดีลงบนที่ว่างนั้นผู้วิจัยต้องการที่จะสื่อความหมายว่าประสบการณ์ปัจจุบันขึ้นอยู่กับอดีตตามที่เสนอของ Paul Connerton และเมื่อสื่อทั้งสองมาประกอบกันก็จะแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กันระหว่างอดีตกับปัจจุบันทั้งสองกำหนดซึ่งกันและกันเหมือน (Form) กับ (Space)

2.3.4. วิเคราะห์ผลงาน

ผลงานสร้างสรรค์ชุดที่ 3 ของตัวผู้วิจัย เป็นภาพวาดเส้นด้วยเทคนิคโคลแล้วลบบอกจนเกิดเป็นพื้นที่ว่าง (Space) บริเวณจุดเด่น ซึ่งบริเวณจุดเด่นที่เป็นที่ว่างนั้นถูกฉายทับด้วยเครื่องฉายภาพ จะเห็นได้ว่าจุดเด่นของภาพวาดถูกเติมเต็มอย่างพอดีด้วยเครื่องฉายภาพ ส่วนภาพที่ปรากฏนั้นเป็นรูป (Form) ตัวโบราณสถานอย่างเดียวโดยปราศจากภาพทิวทัศน์ด้านหลัง ในผลงานชิ้นนี้ตัวผู้วิจัยต้องการจะสื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของอดีตกับปัจจุบันตามที่เสนอของ Maurice Habwachs และ Paul Connerton ที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้เพราะทั้งคู่กำหนดซึ่งกันและกัน เหมือนกับรูปทรงและพื้นที่ว่าง

2.3.5. รูปผลงานชุด Same Memory

ภาพที่ 3.40 ชื่อผลงาน ความทรงจำทับซ้อน(วัดพระเมรุ) ขนาด 152x212 cm เทคนิค สื่อผสม

ภาพที่ 3.41 ชื่อผลงาน ความทรงจำที่บ๊อง(ราชบุรี) ขนาด 120x150 cm เทคนิค สีผสม

ภาพที่ 3.42 ชื่อผลงาน ความทรงจำที่บ๊อง(คูบัว) ขนาด 120x150 cm เทคนิค สีผสม

ภาพที่ 3.43 ชื่อผลงาน ความทรงจำทับซ้อน(พระปฐมเจดีย์) ขนาด 29x29 cm เทคนิค สีผสม

ภาพที่ 3.44 ชื่อผลงาน ความทรงจำทับซ้อน(วัดธรรมศาลา) ขนาด 29x42 cm เทคนิค สีผสม

2.3.6. ผลที่ได้รับและพัฒนาไปสู่ผลงานชิ้นต่อไป

ผลที่ได้รับจากการสร้างสรรค์ผลงานภายใต้หัวข้อ โครงการจิตรกรรมสร้างสรรค์ความงามจากรูปแบบศิลปะทวารวดี นั้นคือผลงานสร้างสรรค์ 3 ชุดด้วยเทคนิควาดเส้นซาโคล ซึ่งแต่ละชุดจะมีประเด็นในการสื่อสารที่แตกต่างกันแต่จะมีจุดร่วมที่เหมือนกัน คือผลงานทั้งสามนั้นสร้างสรรค์มาจกความทรงจำทวารวดีเหมือนกัน และแนวทางพัฒนาไปสู่ผลงานชิ้นต่อไปของตัวผู้วิจัยคือการนำเอาสื่อเทคโนโลยีมาผสมผสานให้มากขึ้นเหมือนกับผลงานชุดที่สามของตัวผู้วิจัยที่นำเอาเครื่องฉายภาพมาเป็นสื่อในการนำเสนอความคิด

3. สรุปการวิเคราะห์ผลงานวิทยานิพนธ์ในหัวข้อโครงการจิตรกรรมสร้างสรรค์ความงามจากรูปแบบศิลปะทวารวดี

ผลจากการวิเคราะห์ผลงานภายใต้หัวข้อโครงการจิตรกรรมสร้างสรรค์ความงามจากรูปแบบศิลปะทวารวดี เป็นการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะที่มีจุดมุ่งหมายที่จะนำเสนอความความทรงจำของทวารวดี รวมไปถึงการชี้ให้เห็นถึงความไม่เชื่อมโยงกันของระหว่างความทรงจำร่วมและความทรงจำในปัจจุบัน แบ่งผลงานออกเป็นสามชุด ในชุดแรก On Collective Memory มีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะชี้ให้เห็นถึงความไม่เชื่อมโยงกันของความทรงจำร่วมที่อยู่ในโบราณสถานกับชุมชนในปัจจุบัน ในผลงานชุดที่สอง Memory in a New Body นั้นเป็นการสร้างสรรค์จากการศึกษาข้อมูลที่จากประติมากรรมระดับฐานจุลประโชน เพื่อหาความทรงจำร่วมที่โบราณสถานสมัยทวารวดีที่มีเหมือนกับสังคมไทยในปัจจุบัน และดึงเอาความหมายที่มีอยู่ในประติมากรรมทวารวดีออกมาใส่ในภาชนะใหม่ที่ผลงานสร้างสรรค์ผลของตัวผู้วิจัย เพื่อที่จะดำรงรักษาความทรงจำร่วมทวารวดีให้ยังคงอยู่และทันสมัยขึ้น ผลงานในชุดที่สาม Same Memory เป็นการสร้างสรรค์ผลงานจากการศึกษาแนวความคิดของ Maurice Habwachs และ Paul Connerton ที่แสดงให้เห็นถึงความสอดคล้องกันระหว่างอดีตและปัจจุบันทั้งสองกำหนดซึ่งกันและกันแยกออกจากกันไม่ได้ จากการศึกษาตรงนี้ทำให้ตัวผู้วิจัยสร้างสรรค์ผลงานศิลปะโดยใช้ รูปร่าง (Form) พื้นที่ว่าง (Space) เป็นสื่อที่ใช้ในการนำเสนอ เพื่อที่จะชี้ให้เห็นว่าความทรงจำร่วมของทวารวดีมีส่วนกำหนดกรอบของสังคมไทยในปัจจุบัน และสังคมไทยในปัจจุบันมีอาจแยกออกจากความทรงจำทวารวดีได้ เมื่อได้ข้อสรุปดังนี้ทำให้เราทราบว่าทวารวดีมีความสำคัญต่อสังคมไทยอย่างไรและความทรงจำร่วมที่อยู่ในโบราณสถานทวารวดีนั้นควรค่าต่อการอนุรักษ์ของสังคมไทยต่อไป

บทที่ 4

บทวิเคราะห์ และอภิปรายผล

ผลงานในหัวข้อโครงการจิตรกรรมสร้างสรรค์ความงามจากรูปแบบศิลปะทวารวดี ตัวผู้วิจัยเองได้สร้างสรรค์ผลงานออกมาเป็น 3 ชุด มีแนวความคิดเพื่อที่จะเชื่อมโยงความทรงจำที่อยู่ในโบราณสถานทวารวดีกับสังคมในปัจจุบัน งานวิจัยชุดนี้มีส่วนที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของศิลปะกรรมทวารวดี และแสดงเรื่องราวที่แอบแฝงอยู่ในรูปประติมากรรมประดับศาสนสถาน จุลประโทน และผลจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูล ผู้วิจัยมีเจตนาที่จะสื่อสารความงาม ความดี ความจริงที่เป็นเรื่องราวที่อยู่ในรูปประติมากรรมทวารวดีที่เลือนหายไปตามกาลเวลา และสร้างสรรค์ผลงานศิลปะที่เป็นภาชนะใหม่ให้กับเรื่องราวทวารวดี เพื่อดำรงรักษาความทรงจำอันมีความสำคัญที่สะท้อนผสมผสานรูปแบบความคิดแบบบรมสมัยของตัวผู้วิจัยลงไปด้วย นอกจากสร้างสรรค์ผลงานศิลปะจากข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์แล้วตัวผู้วิจัยยังได้สร้างสรรค์ผลงานศิลปะที่ดีความจากความรู้เกี่ยวกับความทรงจำร่วม (Collective Memory) ซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อร้อยเรียงกลุ่มคนหลายกลุ่มเข้าไว้เป็นหนึ่งเดียวกับการทำให้เชื่อแบบเดียวกับมีความทรงจำแบบเดียวกัน ซึ่งมนุษย์จะสามารถเข้าถึงความทรงจำร่วมนี้ได้ด้วยประเพณีที่ทำสืบต่อกันมา ซึ่งนี่เป็นชุดความรู้ที่ทำให้ตัวผู้วิจัยสามารถหาคำตอบให้กับคำถามที่ว่าทำไมโบราณสถานทวารวดีจึงถูกกลืนเลือนไป ต่างจากพระปฐมเจดีย์จะได้อธิบายดังต่อไปนี้

ผลงานชุด On collective memory

ผลงานชุดนี้เป็นการสร้างสรรค์ที่เริ่มต้นด้วยคำถาม เป็นคำถามเกี่ยวกับโบราณสถานที่อยู่รอบเมืองนครปฐม ซึ่งโบราณสถานนั้นก็ชวนให้สงสัยถึงประวัติที่มาของโบราณสถาน ใครเป็นคนสร้าง ที่มาที่ไปเป็นอย่างไร จึงเป็นแรงบันดาลใจให้ตัวผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลเกี่ยวกับโบราณสถาน ผลจากการศึกษาพบว่าโบราณสถานดังกล่าวเป็นโบราณสถานสมัยทวารวดี มีอายุราว ๆ พุทธศตวรรษที่ 11 มีอายุโดยรวมนับพันปีจากการศึกษาพบอีกว่าพระปฐมเจดีย์เองเดิมก็เคยเป็นโบราณสถานทวารวดีมาก่อนแล้วถูกสถาปนาโดยพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 จึงเกิดเป็นองค์พระปฐมเจดีย์ในปัจจุบัน จากตรงนี้ทำให้ตัวผู้วิจัยเองเริ่มตั้งคำถามเกี่ยวกับการวิจัยว่าทำไมโบราณสถานอื่น ๆ รอบนครปฐมจึงไม่มีคนเข้าถึงเหมือนองค์พระปฐมเจดีย์เลย ตัวผู้วิจัยจึงเริ่มศึกษาเกี่ยวกับเรื่องความทรงจำที่อยู่ในอนุสาวรีย์หรือที่เรียกว่าความทรงจำร่วม (Collective Memory) ซึ่งเป็นความทรงจำที่ร้อยเรียงกลุ่มคนเข้าไว้ด้วยกันและจะสัมผัสความทรงจำร่วม

ได้จากประเพณีที่ทำกันทุกปี จากการศึกษาเรื่องเกี่ยวกับความทรงจำร่วมทำให้ตัวผู้วิจัยได้มีมุมมองในวิเคราะห์โบราณสถานทวารวดี และได้คำตอบว่าทำไมโบราณสถานอื่นนอกจากพระปฐมเจดีย์จึงถูกปล่อยทิ้งร้างไป นั้นเป็นเพราะว่าโบราณสถานอื่นที่อยู่โดยรอบไม่ได้มีความเชื่อมโยงกับสังคมในปัจจุบัน ต่างจากองค์พระปฐมเจดีย์ หรือพระประโทนเจดีย์เองก็ตาม ที่มีการจัดงานประเพณีทุกปี ซึ่งนี่เป็นการเข้าถึงความสำคัญและทำให้ผู้คนรับรู้ถึงความทรงจำหรือความหมายที่อยู่ในสิ่งปลูกสร้าง โบราณสถาน นั้นเองจึงเป็นที่มาของการสร้างสรรค์ผลงานในชุดที่ 1 โดยการตีความจากหนังสือ On Collective Memory ของ Maurice Halbwachs ได้กล่าวเอาไว้ว่าความทรงจำถูกสร้างขึ้นด้วยสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน ความทรงจำของปัจเจกบุคคลจะมีความสำคัญขึ้นมาได้นั้น ต้องถูกรับรู้โดยกลุ่มคนที่ปัจเจกบุคคลนั้นสังกัดอยู่ ความทรงจำที่ไม่เชื่อมกับบุคคลเปรียบเสมือนความทรงจำที่แตกสลาย

รูปแบบของตัวผลงานเป็นผลงานจิตรกรรมเทคนิควาดเส้นด้วยซาโคล เป็นรูปโบราณสถานสมัยทวารวดีที่อยู่ในจังหวัดนครปฐม แล้วลบบอกในส่วนบริเวณที่เป็นจุดเด่น แสดงให้เห็นถึงพื้นที่ว่างตรงกลาง รูปที่เป็นจะเป็นรูปวาดเส้นที่แสดงถึงบรรยากาศโดยรอบโบราณสถาน แต่บริเวณจุดเด่นนั้นถูกลบออกตรงนี้ตัวผู้วิจัยต้องการที่จะสื่อให้เห็นถึงความไม่เชื่อมโยงกันระหว่างโบราณสถานกับชุมชนโดยรอบเหมือนกับคำกล่าวของ Maurice Halbwachs ที่กล่าวไว้ว่าความทรงจำที่ไม่เชื่อมโยงกับกลุ่มคนเปรียบเสมือนความทรงจำที่แตกสลาย

ผลงานชุด Memory in a new body

ผลงานชุดที่สองนี้ ตัวผู้วิจัยได้รับคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาถึงเรื่องเนื้อหาที่ตัวผู้วิจัยต้องการจะสื่อสารว่ามันเป็นเนื้อหาที่มีความเฉพาะกลุ่มเกินไป แค่เฉพาะกลุ่มคนที่อาศัยอยู่บริเวณโบราณสถาน ผลงานสร้างสรรค์ของตัวผู้วิจัยจะสามารถสั่นสะเทือนผู้ชมและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงได้น้อย ฉะนั้นตัวผู้วิจัยจึงได้ทำศึกษาเรื่องราวเนื้อหาเกี่ยวกับรูปประติมากรรมนูนต่ำที่ประดับฐานจุลประโทนเจดีย์ เพื่อหาความทรงจำร่วมที่อารยธรรมทวารวดีมีและสังคมในปัจจุบันก็มีเช่นกัน ผลจากการศึกษาพบว่าอารยธรรมทวารวดีเป็นอารยธรรมที่ได้รับอิทธิพลความเชื่อรูปแบบศิลปะจากอินเดียทางตอนใต้ ซึ่งชุดความรู้ที่ได้รับมานั้นเป็นชุดความรู้ที่มาพร้อมกับการค้าขายซึ่งทำเลที่ตั้งของอารยธรรมทวารวดีนั้นถือได้ว่าเป็นจุดพักสินค้าจากอินเดียไปจีน ชื่อทวารวดีจึงมีความหมายว่าประตูที่ดี ดังนั้นภาพประติมากรรมนูนต่ำประดับฐานจุลประโทนจึงมักมีตัวเอก (พระโพธิสัตว์) เป็นพ่อค้าที่

เดินทางมาค้าขายและพบกับอุปสรรคแต่ด้วยการปฏิบัติตัวตามหลักคำสอนของศาสนา จึงรอดพ้นอันตรายไปได้ นอกจากนี้ประติมากรรมประดับฐานเจดีย์จุลประโทนยังสามารถสะท้อนกรอบเรื่องจริยธรรมทางสังคมทวารวดีได้ด้วย อาทิเช่นเรื่อง ไมตรีกันยะกะ สอนเรื่องกฎแห่งกรรม และความกตัญญู หรือเรื่อง สุรูปชาดก ที่สอนให้เห็นถึงประโยชน์ของการได้ฟังธรรม และเรื่อง สุปารกะชาดก ที่แสดงให้เห็นว่าคนในสังคมทวารวดียึดถือเรื่องศีล 5 และเรื่องศีล 5 นี้เองที่เป็นตัวกำหนดจริยธรรมพื้นฐานของสังคมและเป็นความทรงจำร่วมที่อารยธรรมทวารวดีมีเหมือนกับสังคมไทยในปัจจุบัน ตัวผู้วิจัยเองเห็นถึงความเชื่อมโยงนี้จึงหยิบเอาความทรงจำร่วมที่อยู่ในประติมากรรมทวารวดีมา และนำเอาความทรงจำหรือความหมายที่อยู่ในประติมากรรมทวารวดีมาในลงในผลงานสร้างสรรค์ของตัวผู้วิจัย เพราะว่าประติมากรรมสมัยทวารวดีนั้นวันยิ่งจะเสื่อมสลายไปเพื่อที่จะรักษาความทรงจำของทวารวดีที่เป็นหลักฐานยืนยันที่มาของความเชื่อรูปแบบศิลปะแบบไทยผู้วิจัยจึงนำเอาจิตวิญญาณของทวารวดีมาใส่ในร่างใหม่ที่เป็นผลงานศิลปะของตัวผู้วิจัย ซึ่งงานศิลปะของผู้วิจัยนั้นไม่ได้มีแค่จิตวิญญาณแบบทวารวดีแต่อย่างเดียวนั้น หากแต่ยังมีความทรงจำของตัวผู้วิจัยลงไปด้วย นี่อาจกล่าวได้ว่าผลงานของตัวผู้วิจัยเป็นผลงานที่มีหนึ่งร่างแต่มีสองวิญญาณในนั้น คือจิตวิญญาณของทวารวดีกับจิตวิญญาณร่วมสมัยของตัวผู้วิจัย

ผลงานชุดที่สอง Memory in a New Body เป็นการสร้างสรรค์โดยใช้เทคนิควาดเส้นซาโคล สื่อสารเรื่องราวที่อยู่ในประติมากรรมประดับฐานจุลประโทนเจดีย์ ผลงานในชุดนี้ตัวผู้วิจัยตั้งใจที่จะแสดงให้เห็นถึงรูปร่างของภาชนะเก่าและภาชนะใหม่ที่มีความหมายเดียวกัน ยกตัวอย่าง ผลงานจากประติมากรรมเรื่อง สุปารกะชาดก ตัวผู้วิจัยนำเอาองค์ประกอบจากรูปแบบศิลปกรรมทวารวดีแบบเก่ามา (ฝั่งขวา) เล่าใหม่ในบรรยากาศแบบใหม่เพื่อที่จะดำรงความทรงจำทวารวดีให้อยู่ต่อไป ในด้านเทคนิคซาโคลนั้นตัวผู้วิจัยมี

ภาพที่ 4.1 ผลงานชุดที่สอง Memory in a New Body

ความต้องการที่จะสื่อว่า ความทรงจำมีความเลือนลางและจะจางหายไปตามกาลเวลาซึ่งการวาดเส้นด้วยเทคนิคซาโคลนั้นมีความประบางเหมือนกับความทรงจำที่ต้องเก็บรักษาเอาไว้เป็นอย่างดี

ผลงานชุด Same memory

ผลงานในชุดที่ 3 Same Memory เป็นผลงานที่ตัวผู้วิจัยได้ศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับความทรงจำร่วม (On Collective) ของ Maurice Habwachs ได้กล่าวเอาไว้ว่าความทรงจำถูกสร้างขึ้นด้วยสภาพแวดล้อมในปัจจุบันความทรงจำของปัจเจกบุคคลจะมีความสำคัญขึ้นมาได้นั้น ต้องถูกรับรู้โดยกลุ่มคนที่ปัจเจกบุคคลนั้นสังกัดอยู่ ความทรงจำที่ไม่เชื่อมกับบุคคลเปรียบเสมือนความทรงจำที่แตกสลาย ซึ่งมีความสอดคล้องและคล้ายคลึงกับ Paul Connerton ผู้วิจัยเรื่อง How Societies Remember กล่าวว่าความทรงจำในปัจจุบันขึ้นอยู่กับอดีต หรือปัจจุบันเชื่อมอยู่กับอดีต ซึ่งในทัศนะของเขานั้น อดีตที่ว่าไม่ใช่อดีตที่เป็นวัตถุที่จับต้องได้ จากตรงนี้จะเห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างอดีตกับปัจจุบัน ทั้งสองกำหนดซึ่งกันและกันแยกออกจากกันไม่ได้

จากข้อสรุปที่ว่าอดีตและปัจจุบันทั้งคู่กำหนดซึ่งกันและกันตัวผู้วิจัยจึงนำเสนอความคิดนี้โดยการใช้รูปร่าง (Form) และที่ว่าง (Space) เป็นสื่อในการนำเสนอผู้วิจัยสร้างบรรยากาศที่เป็นฉากหลังโดยการใช้เทคนิควาดเส้นแล้วลบบริเวณจุดเด่นที่เป็นโบราณสถานออก เพื่อให้เกิดที่ว่างแล้วฉายรูปโบราณสถานด้วยเครื่องฉายภาพลงบนพื้นที่ว่าง เพื่อที่จะสื่อให้เห็นถึงความเชื่อมโยงและกำหนดซึ่งกันและกัน ภาพวาดเส้นเปรียบเสมือนอดีตเครื่องฉายภาพเปรียบเหมือนปัจจุบันทั้งคู่เติมเต็มซึ่งกันและกัน

1. สรุปวิเคราะห์ผลงาน

ผลงานในหัวข้อโครงการจิตรกรรมสร้างสรรค์ความงามจากรูปแบบศิลปะทวารวดีทั้งสามชุดของตัวผู้วิจัยนั้นเป็นผลงานที่มีจุดมุ่งหมายให้เห็นถึงความสำคัญของศิลปกรรมทวารวดี โดยแสดงให้เห็นถึงความทรงจำร่วมผ่านสื่อที่เป็นผลงานสร้างสรรค์ของตัวผู้วิจัย ซึ่งประเด็นในการสื่อสารของตัวผู้วิจัยเองก็แตกต่างกันไปในแต่ละชุด

ผลงานในชุดที่หนึ่ง มีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะหาคำตอบให้กับคำถามของตัวผู้วิจัยถึงความเสื่อมสลายของโบราณสถานทวารวดีในจังหวัดนครปฐม และผลจากการศึกษาพบว่าความทรงจำร่วมที่มีอยู่ที่อยู่ในสิ่งปลูกสร้างที่สำคัญเช่นองค์พระปฐมเจดีย์ แต่ความทรงจำร่วมมิได้มีอยู่ในโบราณสถานทวารวดี

จึงเป็นเหตุทำให้โบราณสถานอื่นผู้ฟังและสื่อเป็นงานศิลปะแสดงให้เห็นถึงความไม่เชื่อมโยงกันระหว่างชุมชนกับโบราณสถาน

ผลงานในชุดที่สองมีจุดมุ่งหมายที่จะหาความทรงจำร่วมที่ทวารวดีที่มีเหมือนกับสังคมไทยในปัจจุบัน ดังนั้นตัวผู้วิจัยเองจึงนำเอาความทรงจำที่อยู่ในประติมากรรมขนาดประดับฐานจุลประโทนเจดีย์ออกมาใส่ในภาชนะใหม่ที่เป็นผลงานสร้างสรรค์ของตัวผู้วิจัย เพราะตัวโบราณวัตถุเองนับวันมีแต่จะเสื่อมสลายไปทุกวันและเพื่อที่จะรักษาจิตวิญญาณทวารวดีที่เป็นเครื่องยืนยันถึงความทรงจำร่วมที่อารยธรรมทวารวดีมีเหมือนกับกับสังคมไทยไว้

ผลงานในชุดที่สามนี้สร้างสรรค์มาจากการศึกษาเกี่ยวกับความทรงจำร่วมจากหนังสือ On Collective ของ Maurice Halbwachs ที่อธิบายไว้ว่าความทรงจำขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางสังคมในปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ Paul Connerton ผู้วิจัยเรื่อง How Societies Remember กล่าวว่าความทรงจำในปัจจุบันขึ้นอยู่กับอดีต จากความเชื่อมโยงตรงนี้ทำให้ผู้วิจัยสร้างสรรค์ผลงานศิลปะเพื่อแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงดังกล่าว

สังเกตได้ว่าผลงานสร้างสรรค์ทั้งสามชุดของตัวผู้วิจัยจะมีประเด็นที่แตกต่างกันออกไป แต่จะมีจุดร่วมเดียวกันคือความทรงจำทวารวดีกับความทรงจำไทยในปัจจุบัน ซึ่งข้อสรุปจากการสร้างสรรค์ผลงานของตัวผู้วิจัยพบว่า ความทรงจำในอดีตนั้นไม่สามารถแยกออกจากการรับรู้ของคนในปัจจุบันได้ และความทรงจำในปัจจุบันจะไม่สามารถดำรงอยู่ได้ถ้าหากขาดความรู้ในอดีต

2. การอภิปรายผล

2.1. องค์ความรู้ใหม่ที่พบในหัวข้อโครงการจิตรกรรมสร้างสรรค์ความงามจากรูปแบบศิลปะทวารวดี

องค์ความรู้ที่ตัวผู้วิจัยได้วิเคราะห์จากการศึกษาอารยธรรมทวารวดีพบว่า ทำเลที่ตั้งของอารยธรรมทวารวดีนั้นเป็นจุดที่เหมาะสมสำหรับการเป็นพ่อค้าคนกลาง สังคมทวารวดีจึงมีลักษณะสังคมที่เป็นพหุวัฒนธรรม และมีหลากหลายศาสนาที่เข้ามา แต่ที่ได้รับความนิยมก็คือศาสนาพุทธแบบเถรวาท สาเหตุที่ได้รับความนิยม เพราะว่าด้วยพื้นฐานคำสอนของพุทธเถรวาทสอนว่าทุกคนสามารถที่จะหลุดพ้นได้ถ้าหากทำความดี ซึ่งแตกต่างจากคำสอนของศาสนาพราหมณ์ที่มีคำสอนว่าการหลุดพ้นนั้นขึ้นอยู่กับชาติกำเนิด ซึ่งในสังคมทวารวดีเป็นสังคมของพ่อค้าเป็นใหญ่ การหลุดพ้นในแบบพุทธเถรวาทจึงเป็นที่นิยม เพราะไม่ยึดติดกับชาติกำเนิด ซึ่งเหล่านี้สะท้อนอยู่ในรูปประติมากรรมประดับฐานจุลประโทน

2.2. รูปแบบการนำเสนอ

เนื้อหาที่ตัวผู้วิจัยต้องการจะนำเสนอคือ เรื่องของความทรงจำของอารยธรรมทวารวดีกับสังคมไทยในปัจจุบัน ซึ่งจะเห็นว่าความทรงจำระหว่างอดีตกับปัจจุบันมีส่วนกำหนดซึ่งกันและกัน ตัวผู้วิจัยนำเสนอผ่านสื่อวาดเส้นเทคนิคซาโคลที่แสดงถึงความเลือนลางของความทรงจำที่อยู่ในโบราณวัตถุแล้วลบบริเวณที่เป็นจุดเด่นออก เพื่อที่จะสื่อถึงความไม่เชื่อมโยงกันระหว่างความทรงจำ ตรงนี้สัญลักษณ์ที่ตัวผู้วิจัยเลือกที่จะเอามาเป็นสื่อถึงเรื่องความทรงจำในอดีตกับความทรงจำของปัจจุบันคือเรื่องของรูปร่าง (Form) กับเรื่องพื้นที่ว่าง (Space) ซึ่งทัศนธาตุทั้งสองอย่างนี้ถูกพิสูจน์แล้วว่าเป็นของที่กำหนดซึ่งกันและกัน เหมือนกับเรื่องที่เป็นประเด็นหลักในหัวข้อวิจัยของตัวผู้วิจัย ตัวผู้วิจัยเลือกใช้เทคนิคพื้นฐานทางด้านจิตรกรรมคือการวาดเส้นเป็นสื่อที่ทำให้ภาพปรากฏ ซึ่งการวาดเส้นด้วยเทคนิคซาโคลนั้นสามารถให้ความรู้สึกเลือนลางได้มากกว่าเทคนิคอื่น ด้วยเนื้อของถ่านไม้เผาอุ้งสามารถลอกออกได้ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประและแนวความคิดของตัวผู้วิจัย

2.3. วิเคราะห์เปรียบเทียบผลงานทั้ง 3 ชุดกับศิลปินทั้ง 3 ท่าน

2.3.1. อริญชัย รุ่งแจ้ง

ทางด้านเนื้อหา

อริญชัยสร้างสรรค์ผลงานจากความทรงจำ ทั้งที่เป็นความทรงจำของตัวเองและความทรงจำร่วมเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ดังนั้นผลงานของอริญชัยจึงมีสื่อเป็นวัตถุทางประวัติศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้องเสมอ วัตถุความทรงจำนี้เป็นที่อยู่ของความหมายที่สังคมใช้ระลึกร่วมกันเพื่อสร้างความเชื่อมโยงกันภายในสังคมหรือที่เรียกว่าทรงจำร่วม (Collective Memory) ที่สามารถจับต้องได้การที่อริญชัยหยิบเอาวัตถุทางประวัติศาสตร์มานั้น คือการหยิบยกความทรงจำร่วมในเหตุการณ์ต่าง ๆ ของคนในสังคม แล้วนำมาหาความเชื่อมโยงที่ส่งผลกระทบต่อสังคมแล้วสร้างเป็นงานศิลปะ ผลงานของตัวผู้วิจัยนั้นเป็นผลงานที่มุ่งเน้นแสดงให้เห็นถึงความทรงจำของอารยธรรมทวารวดี เนื้อหาที่เป็นประเด็นหลักในการนำเสนอจึงเป็นความทรงจำร่วมเหมือนกับผลงานของอริญชัย รุ่งแจ้ง ที่นำอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยมาหล่อเป็นทองเหลืองใหม่เพื่อที่จะตัดความทรงจำร่วมแบบเก่าออกแล้วเล่าเรื่องใหม่ผ่านมุมมองของเขา

ผลงานของ อริญชัย รุ่งแจ้ง	ผลงานของตัวผู้วิจัย
	

ทางด้านเทคนิค

ผลงานประติมากรรมจัดวางที่จำลองมาจากรูปปั้นปูนดำบนฐานอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ขนาดเท่าจริงในนิทรรศการศิลปะ 246247596249914102516...and then there were none ถูกสร้างขึ้นใหม่ด้วยการเปลี่ยนวัสดุจากฐานอนุสาวรีย์เดิมที่เป็นรูปปั้นหล่อให้กลายเป็นวัสดุทองเหลือง อริญชัย หยิบเอาวัสดุทางประวัติศาสตร์ไทยมาสร้างขึ้นใหม่และทำให้วัสดุทางประวัติศาสตร์ชิ้นนี้ถูก แยกออกจากความทรงจำร่วม (Collective Memories) และกลายเป็นวัตถุร่วมสมัยได้ในที่สุด

จากตารางจะเห็นได้ถึงการตัดความทรงจำร่วมออกเพื่อให้เกิดความหมายและมุมมองใหม่ เพื่อที่จะนำเสนอแนวความคิดของศิลปิน เมื่อศิลปิน อริญชัย รุ่งแจ้ง นำเอาเรื่องราวที่อยู่ในประติมากรรมมาเล่าใหม่ โดยประกอบสร้างใหม่ก็จะได้ความหมายมุมมองใหม่ เป็นการตัดเอาความทรงจำเดิมออก เพื่อที่จะให้ความหมายไม่เหมือนกับประติมากรรมเดิม เหมือนกับผลงานของตัวผู้วิจัยที่ตัดเอาความทรงจำที่ไม่เชื่อมโยงกับกับสังคมในปัจจุบันโดยการลบจุดเด่นของภาพออกจากการเปรียบเทียบเราจะเห็นถึงวิธีการตัดความทรงจำร่วมออกจากวัตถุทางประวัติศาสตร์ออก เพื่อที่สร้างความหมายใหม่ขึ้นมา

2.3.2. Bill Viola

ทางด้านรูปแบบ

นอกจากการตัดเอาความทรงจำออกจากวัตถุทางประวัติศาสตร์แล้ว ตัวผู้วิจัยยังศึกษาผลงานของศิลปินที่นำเอาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์มาสร้างเป็นผลงานศิลปะ ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจให้ตัวผู้วิจัยสร้างสรรค์เป็นผลงานชุดที่สองด้วยนั้น คือผลงานของ Bill Viola ผลงานของ Viola ส่วนใหญ่จะเป็นการแสดงออกด้านอารมณ์ต่าง ๆ เขาได้เลือกวิธีการถ่ายทอดพลังงานความซับซ้อนของอารมณ์ความรู้สึกของคนผ่านการแสดงของตนเองผ่านนักแสดงผสมกับการศึกษารูปแบบและลักษณะในการแสดงออกในงานจิตรกรรม ซึ่งการนำเอาเรื่องราวที่อยู่ในงานจิตรกรรมโบราณมาสร้างเป็นผลงานนั้นมีความสอดคล้องกับผลงานของตัวผู้วิจัยในชุดที่สอง คือการนำเอาเรื่องราวที่ระดับอยู่ที่ฐานเจดีย์จุลประโทนมาสร้างเป็นผลงานศิลปะ

ผลงานของ Bill Viola	ผลงานของตัวผู้วิจัย
	

ด้านเทคนิค

Viola เห็นจิตรกรรม “The Visitation” ของ Jacopo Pontormo เพียงครั้งแรกก็เห็นความตรึงใจจากงานจิตรกรรม “The Visitation” Viola ถ่ายทำ “The Greeting” ผู้หญิงสองคนยืนสนทนากันอยู่บนท้องถนน และมีบุคคลที่สามเข้ามาทักทาย มีเสียงของลม แล้วผู้หญิงคนที่สามก็เอนตัวเข้ามากระซิบว่า “คุณสามารถช่วยฉันได้ไหม? ฉันต้องการที่จะพูดกับคุณตอนนี้เลย” ผู้ชมจะเห็นสีหน้า อารมณ์ที่แสดงออกของพวกเธอ ลมที่พัดเสื้อผ้าให้ขยับปลิว และเปลี่ยนสภาพ ซึ่งเป็นลักษณะที่ Viola นำเสนอผ่านออกมา ประกอบกับความจัดของภาพ เทคนิคที่มีความซับซ้อน

ชำนาญ ทำให้ผลงานของ Viola สมบูรณ์ทั้งองค์ประกอบไม่ว่าจะเป็นอารมณ์ความรู้สึกและวิธีการนำเสนอ¹³ จากผลงาน “The Greeting”, 1995 จากตารางจะเห็นว่าตัวศิลปิน Bill Viola และตัวผู้วิจัยนั้นได้นำเสนอเรื่องราวที่อยู่ในโบราณวัตถุออกมาเล่าใหม่ นั้นทำให้เนื้อหาหรือความทรงจำที่อยู่ในโบราณวัตถุของผู้วิจัยที่เล่าถึงเรื่อง สุปราระชาตก ให้ได้ถูกพูดถึงอีกครั้งและการนำเอาเรื่องราวที่อยู่ในโบราณวัตถุออกมาเล่าใหม่นั้นยังเป็นการสะท้อนมุมมองที่สังคมในปัจจุบันมีต่อโบราณวัตถุชิ้นนั้น ๆ ด้วย

2.3.3. ริญญภัทร์ นิธิภัทรอนัน

ทางด้านเนื้อหา

ในผลงานชุดที่สาม The Same Memory นั้นตัวผู้วิจัยได้ศึกษาผลงานของ ริญญภัทร์ นิธิภัทรอนัน ที่มีแนวความคิดในการศึกษาประติมากรรมหุ่นต่ำสมัยทวารวดีเหมือนกับตัวผู้วิจัย ซึ่งการศึกษาผลงานของ ริญญภัทร์ สอดคล้องกับแนวความคิดของ Maurice Habwachs ที่อธิบายไว้ว่าความทรงจำขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางสังคมในปัจจุบัน ซึ่งผลงานของ ริญญภัทร์ เป็นการสร้างผลงานขึ้นมาจากมุมมองสมัยใหม่ที่มีต่อประติมากรรมทวารวดี คล้ายคลึงกับแนวความคิดที่ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานในชุดที่สามของตัวผู้วิจัยที่ นำเอาแนวความคิดของ Maurice Habwachs กับแนวความคิดของ Paul Connerton ที่แสดงให้เห็นถึงความสอดคล้องและกำหนดซึ่งกันและกัน เหมือนกับผลงานของ ริญญภัทร์ นิธิภัทรอนัน ที่มีแนวความคิดในการศึกษาประติมากรรมหุ่นต่ำสมัยทวารวดีเหมือนกับตัวผู้วิจัย และยังศึกษาถึงทฤษฎีการแสดงออกทางอารมณ์ในเชิงจิตวิทยา แนวคิดและแรงบันดาลใจของริญญภัทร์ คือ การสื่อสารความเป็นตัวตนของเพศหญิงแบบอุดมคติตัวริญญภัทร์ เป็นคนชนชาติไทยซึ่งมีศิลปะและวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีของตนเองมาช้านาน แม้ว่าทัศนศิลป์ไทยในระยะแรก ๆ จะมีลักษณะผสมผสานกับวัฒนธรรมชาติอื่น แต่ศิลปินไทยก็ได้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงรูปแบบเพื่อให้เป็นแบบฉบับของไทย เรียกว่า “ทัศนศิลป์แบบอุดมคติ” (Idealistic Visual Art) จนเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติไทย และมีปรากฏอยู่ในศิลปกรรมไทย ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่า ริญญภัทร์ นิธิภัทรอนัน สร้างสรรค์ผลงานจากมุมมองในปัจจุบันไปยังเรื่องราวที่มีในอดีตเหมือนกับแนวความคิดของ Maurice Habwachs ที่เป็นแนวความคิดที่ผู้วิจัยใช้ในการสร้างสรรค์

¹³ หนังสือ Fine Art ฉบับ March 2007, Volume 4 No.30 , Text รสลิน กาสต์

ผลงานของ ริญญาภัทร์ นิธิภัทรอนันต์	รูปปั้นทวาราวดี	ผลงานของตัวผู้วิจัย
		

ทางด้านเทคนิค

ริญญาภัทร์ ใช้สื่อศิลปะเชิงสร้างสรรค์ด้านศิลปะสื่อการแสดงสด แสดงท่าทางของการสร้างสรรค์ การเคลื่อนไหวของร่างกายถอดแบบรูปและโครงสร้างมาจากประติมากรรมปูนต้ำปูนปั้นและดินเผาที่เจดีย์จุลประโทน เรื่องทานบารมี ยกตัวอย่างเช่น เรื่องไมตรีกันยกะ สุปารชะหัดสิง ชัททันตะ กัจฉปะ มหาภิ และจุลธัมมपालชาดก เป็นต้นอันเป็นองค์ความรู้จากตารางแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงกันระหว่างผลงานของ ริญญาภัทร์ นิธิภัทรอนันต์ และ ตัวผู้วิจัยที่นำเอาเรื่องราวที่อยู่ในประติมากรรมสมัยทวารวดีมาบอกเล่าใหม่ผ่านมุมมองแบบปัจจุบัน

3. บทสรุป

ผลงานสร้างสรรค์ในหัวข้อโครงการจิตรกรรมสร้างสรรค์ความงามจากรูปแบบศิลปะทวารวดี เป็นผลงานวิจัยสร้างสรรค์ที่แสดงให้เห็นถึงเนื้อหาเกี่ยวกับพัฒนาการของศิลปะทวารวดี ที่รับเอารูปแบบศิลปะจากอินเดียแล้วนำมาประยุกต์เป็นแบบของตัวเอง และผลจากการศึกษาประติมากรรมชาดกประดับฐานจุลประโทนเจดีย์ ทำให้ผู้วิจัยรับรู้ถึงสภาพสังคมทวารวดี โครงการจิตรกรรมสร้างสรรค์ความงามจากรูปแบบศิลปะทวารวดี ยังแสดงให้เห็นถึงความทรงจำร่วมที่สังคมทวารวดีมีเหมือนกับสังคมไทยจะเห็นได้จากผลงานสร้างสรรค์ชุดที่สอง Memory in a New Body ซึ่งความหมายที่ใช้ในการแสดงออกนั้นเหมือนกับ Bill Viola ที่นำเอาความหมายที่อยู่ในโบราณวัตถุมาสร้างเป็นผลงาน และชี้ให้เห็นถึงความไม่เชื่อมโยงกันระหว่างโบราณสถานกับชุมชนโดยรอบผ่านผลงานสร้างสรรค์ชุดที่หนึ่ง On Collective ในผลงานชุดนี้ตัวผู้วิจัยใช้การตัดความทรงจำร่วมออกเหมือนกับ อริญชัย รุ่งแจ้ง ที่ตัดความทรงจำร่วมออกจากวัตถุทางประวัติศาสตร์เพื่อความหมายใหม่ และผลจากการศึกษาความทรงจำร่วมทำให้ผู้วิจัยพบความสัมพันธ์กันระหว่างอดีตกับปัจจุบัน ซึ่งทั้งคู่กำหนดซึ่งกันและกันในผลงานชุดที่สาม Same Memory สื่อที่ใช้ในการสร้างสรรค์ของตัวผู้วิจัยเป็นเครื่องฉายภาพ เพื่อแทนความเป็นสมัยใหม่สะท้อนให้เห็นมุมมองในการสร้างสรรค์ของตัวผู้วิจัยที่เป็น

มุมมองสมัยใหม่ที่มองไปยังความหมายของโบราณวัตถุเหมือนกับการสร้างสรรค์ผลงานของ
ริชฌาภัทร์ นิธิภัทรอนันต์ โดยสรุปแล้วศิลปินทั้งสามที่ตัวผู้วิจัยยกมาและรวมตัวผู้วิจัยด้วยนั้นเป็น
ศิลปินที่สร้างสรรค์ผลงานจากอดีตผ่านมุมมองในปัจจุบันเพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ที่สร้างแรงสะท้อน
ให้กับสังคมในปัจจุบันและนำไปสู่การรักษาโบราณวัตถุที่มีอยู่

บทที่ 5

สรุปวิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอแนะ

ผลงานสร้างสรรค์ในหัวข้อโครงการจิตรกรรมสร้างสรรค์ความงามจากรูปแบบศิลปะทวารวดี เป็นผลงานที่สร้างสรรค์มาจากข้อสงสัยของตัวผู้วิจัยที่มีต่อโบราณสถานที่มีอยู่รอบเมืองนครปฐม ถึงประวัติความเป็นมา ใครเป็นผู้สร้าง สร้างมาในสมัยไหน นี่จึงเป็นแรงบันดาลใจให้ตัวผู้วิจัย ทำการศึกษาเกี่ยวกับโบราณสถานดังกล่าว ผลจากการศึกษาพบว่าโบราณสถานในตัวผู้วิจัยศึกษา เป็นโบราณสถานสมัยทวารวดี มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 11 มีอายุพันกว่าปี ผลจากการศึกษายังบอก อีกว่าองค์พระปฐมเจดีย์เองก็เคยเป็นโบราณสถานแบบเดียวกับโบราณสถานอื่นรอบนครปฐม แต่ถูก สถาปนาเป็นองค์พระปฐมเจดีย์เมื่อสมัยรัชกาลที่ 4 เสร็จในรัชกาลที่ 6 จากข้อมูลตรงนี้จึงเกิดคำถาม ในการศึกษาเพิ่มขึ้นว่าทำไมไม่มีแต่องค์พระปฐมเจดีย์เท่านั้นที่ได้รับการสถาปนาขึ้นมาใหม่ ได้รับการ บูรณะอยู่ตลอดนอก จากนั้นองค์พระปฐมเจดีย์ยังถูกเข้าถึงและถูกใช้งานตามหน้าที่ (Function) แตกต่างจากโบราณสถานทวารวดีอื่น ๆ ในจังหวัดนครปฐมที่ถูกปล่อยทิ้งร้างไม่ได้รับการบูรณะ เหมือนกับองค์พระปฐมเจดีย์ ตัวผู้วิจัยจึงศึกษาเรื่องเกี่ยวกับความทรงจำร่วม (Collective) ความทรงจำร่วมคือความทรงจำที่มนุษย์สถาปนาขึ้นมา เพื่อที่จะเชื่อมโยงกลุ่มคนหลายกลุ่มเข้าไว้ ด้วยกัน ความทรงจำร่วมส่วนใหญ่จะเป็นความหมายที่อยู่ในอนุสาวรีย์ หรือสถาปัตยกรรมสำคัญ ซึ่งมนุษย์จะเข้าถึงความทรงจำร่วมนี้ได้จากพิธีกรรมที่ทำทุกปีเพื่อระลึกถึงความทรงจำ จากข้อมูลตรง นี้ทำให้ตัวผู้วิจัยได้คำตอบว่าทำไมโบราณสถานอื่นที่ไม่ใช่องค์พระปฐมเจดีย์ถึงไม่ได้รับการใช้งานตาม หน้าที่ (Function) นั้นเป็นเพราะว่าโบราณสถานอื่นรอบนครปฐมนั้นไม่ได้มีความทรงจำร่วมอยู่กับ ชุมชนในปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ Maurice Habwachs ผู้วิจัยหนังสือ On Collective ได้กล่าวเอาไว้ว่าความทรงจำที่ไม่เชื่อมโยงกับปัจจุบันเปรียบเสมือนความฝัน ที่แตกสลาย นี่จึงเป็นแรงบันดาลใจให้ตัวผู้วิจัยสร้างสรรค์ผลงานศิลปะเพื่อที่จะสื่อความหมายให้เห็น ถึงความไม่เชื่อมโยงกันระหว่างโบราณสถานทวารวดีกับชุมชนในปัจจุบัน โดยใช้เทคนิควาดเส้น ด้วยชอล์ค เป็นรูปบรรยากาศที่อยู่รอบโบราณสถานแล้วลบจุดเด่นออกเพื่อที่จะสื่อถึงความไม่ เชื่อมโยงระหว่างโบราณสถานกับชุมชนปัจจุบัน

ผลจากการสร้างสรรค์ผลงานในชุดที่หนึ่ง ตัวผู้วิจัยพบว่าสัมฤทธิ์ในชุดที่หนึ่งสามารถสันสະเทือน อารมณ์ของผู้ชมได้เป็นจำนวนจำกัด เพียงเฉพาะผู้คนที่อยู่รอบโบราณสถานเท่านั้น ทำให้ตัวผู้วิจัย ต้องหาความทรงจำร่วมที่อารยธรรมทวารวดีมี และสังคมในปัจจุบันมีเหมือนกัน ผู้วิจัยจึงศึกษา ประติมากรรม ประดับฐานจุลประโทน ซึ่งประติมากรรมดังกล่าวส่วนใหญ่แล้วเป็นประติมากรรม ชาดก ซึ่งนี่เป็นสิ่งที่ทำให้ตัวผู้วิจัยได้รับรู้สภาพสังคมทวารวดีผ่านการศึกษาประติมากรรม เช่น ชาดก เรื่อง สมุทรวาณิช มีเนื้อหาใจความสอนให้อยู่ในศีล 5 ซึ่งเรื่องศีล 5 นี้เองเป็นตัวกำหนดกรอบของ

วิเคราะห์ปัญหาในหัวข้อโครงการจิตรกรรมสร้างสรรค์ความงามจากรูปแบบศิลปะทวารวดี

ปัญหาด้านข้อมูล

ภายใต้หัวข้อโครงการจิตรกรรมสร้างสรรค์ความงามจากรูปแบบศิลปะทวารวดี จำเป็นอย่างยิ่งที่ตัวผู้วิจัยต้องศึกษาค้นคว้าข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ ซึ่งข้อมูลส่วนใหญ่เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ คือเป็นวิจัยที่ต้องอาศัยการตีความข้อมูลบางอย่างจากหลักฐาน ซึ่งในบางข้อมูลหลักฐานที่ใช้ในการอ้างอิงยังที่ถกเถียงกันอยู่ในวงวิชาการ เช่นประติมากรรมรูปสุรูปชาตกร รูปนี้ ดร.พิริยะ ไกรฤกษ์ ตีความว่าเป็น “จุลธัมมะปาลชาตกร” แตกต่างจากความเห็นของ ดร.นันทนา ชุตินวงศ์ เชื่อว่าน่าจะเป็นเรื่อง “สุรูปชาตกร” นี้จึงทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนจากข้อเท็จจริง

ภาพที่ 5.1 ประติมากรรมระดับบานจูลประโชน เรื่องสุรูปชาตกร

ปัญหาด้านกายภาพ

ทางด้านกายภาพในผลงานสร้างสรรค์ของตัวผู้วิจัยด้วยเทคนิคที่ตัวผู้วิจัยเลือกในการสื่อสารเป็นเทคนิควาดเส้นด้วยชาโคล ทำให้ตัวผู้วิจัยต้องสร้างสรรค์ผลงานบนกระดาษซึ่งอาจเกิดความเสียหายได้ในขณะที่ติดตั้ง และการวาดด้วยชาโคลนั้นเป็นเทคนิคที่เปราะบางสามารถหลุดลอกออกได้ง่ายจึงนับเป็นปัญหาและอุปสรรคในการสร้างสรรค์ผลงาน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะด้านข้อมูล

ข้อเสนอแนะเรื่องข้อมูลที่เกิดจากการอ้างอิงวิจัยเชิงคุณภาพที่ต้องอาศัยการตีความ ก็คือการสร้างผลงานศิลปะที่เปิดโอกาสให้คนดูได้ตีความ ความหมายของผลงานสร้างสรรค์เพราะงานศิลปะเป็นสื่อเพียงชนิดเดียวที่มีพื้นที่ให้กับความฝันและจินตนาการ

ข้อเสนอทางด้านกายภาพ

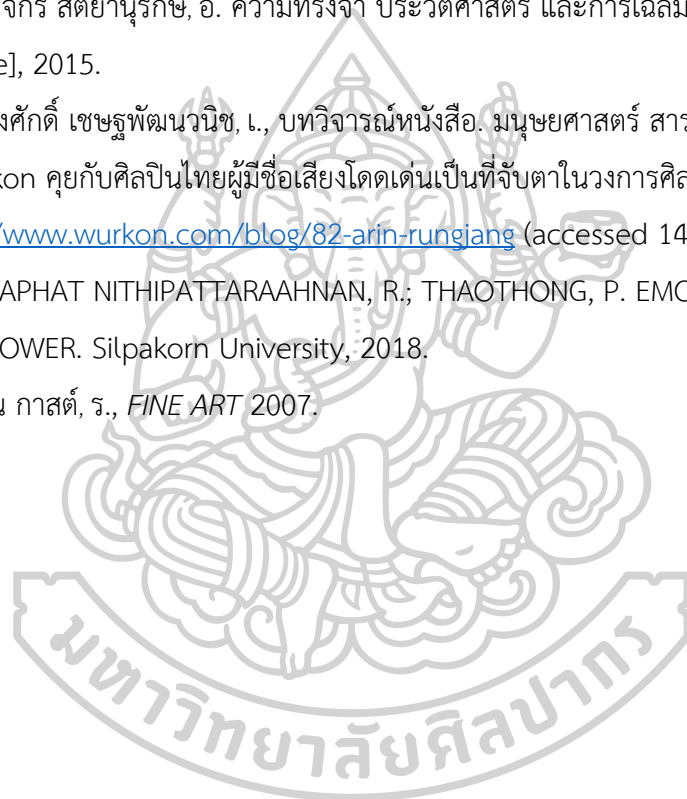
ปัญหาทางด้านกายภาพที่ตัวผู้วิจัยพบนั้นเป็นปัญหาเชิงเทคนิคที่ตัวผู้วิจัยใช้ในการสื่อสารด้วยเทคนิคที่เป็นการวาดเส้นด้วยชาโคล ผู้วิจัยจึงต้องทำการฉีดผลงานด้วยน้ำยารักษาพื้นผิวสำหรับรักษางานวาดเส้นชาโคลโดยเฉพาะ

รายการอ้างอิง

1. สันติ เล็กสุขุม, ส., ประวัติศาสตร์ศิลปะไทย (ฉบับย่อ) : การเริ่มต้นและการสืบ เนื่องงานช่างในศาสนา. 2018.
2. ศักดิ์ชัย สายสิงห์, ศ., ศิลปะทวารวดี : วัฒนธรรมพุทธศาสนายุคแรกเริ่มในดินแดนไทย. 2018.
3. นิธิ เอียวศรีวงศ์, น., ชาตไทย, เมืองไทย, แบบเรียนและอนุสาวรีย์ : ว่าด้วยวัฒนธรรม, รัฐ และรูปการจิตสำนึก. มติชน: กรุงเทพฯ, 2014.
4. อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์, อ. ความทรงจำ ประวัติศาสตร์ และการเฉลิมฉลองระลึกถึง กรุงเทพฯ ธุรกิจ [Online], 2015.
5. เกียรติศักดิ์ เจริญพัฒน์วิช, เ., บทความหนึ่งสื่อ. มนุษยศาสตร์ สาร 2015, 16 (1).
6. wurkon คู่กับศิลปินไทยผู้มีชื่อเสียงโดดเด่นเป็นที่จับตาในวงการศิลปะระดับโลก อริญชัย รุ่งแจ้ง. <https://www.wurkon.com/blog/82-arin-rungjang> (accessed 14 มีนาคม 2562).
7. RINYAPHAT NITHIPATTARAAHNAN, R.; THAOTHONG, P. EMOTION OF GODDESS: WOMAN's POWER. Silpakorn University, 2018.
8. รสลิน กาสต์, ร., FINE ART 2007.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล นาย แทนกมล เครือรัตน์
วัน เดือน ปี เกิด 3 กันยายน 2537
สถานที่เกิด สงขลา
วุฒิการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร
ที่อยู่ปัจจุบัน 64/10 ซอยอนนามัยงามเจริญ31 แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพฯ
10150

